

2571

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Տարրական

ՔԵՐԱԿԱՆ ՈՒԹԵԱՆ

ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ

ՈՐԴԱՏԱՍԻՐԵՑ

ՍՄԲԱՏ ԴԱԻԹԵԱՆ

ՈՐԴԱՏԱՍԻՐԵՑ ԿԵՐԱԿԱՆ ՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՍԿՈՎՈՅԿԱՆ ԽՈՐՀԱՆՐԱՊԵՏ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

معارف نظارت جلیب سنک وخصتیایه طبع اولمشدر

Կ. ՊՈԼԻՒՍ

Տպագրութիւն Կ. Ճ. Մարտիկոն

1894

491.99 -

7-23

2010

Տարրական Բերականուրթեան այս Երկրորդ կամ Լրացուցիչ Շրջանն ուրիշ բան չէ, բայց եթէ նախորդն աւելի ճոխացած բազմազան հրահանգներով: Աշակերտը որ կ'աւարտէ Առաջին եւ Համառոտ ընթացքը այս Ընդարձակին վրայ կըրկնութիւն մը կ'ընէ նախորդ շրջանի դասերուն, եւ նոր նոր հրահանգներուն շնորհիւ, աւելի ճիշդ, յստակ եւ հիմնական կերպով կ'ըմբռնէ եւ կը գործադրէ դասագրքիս տեսական մասը:

ԴԱՍԱԻԱՆ ԴՄԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Կը խնդրենք որ Պատ. Ուսուցիչը հոգ տանի գործադրելու դասաւանդման եղանակը զոր ստորեւ կը գծենք, եւ ի հարկին աւելի ընդլայնելով բացատրէ զայն աշակերտներուն ալ:

ԴԱՍԱՏՈՒՆ՝ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ

Կ'ուզեմք քանի մը խօսքով ձեզի հասկցնել թէ ինչպէս պիտի կարգանք աս գիրքը որ ձեզի պիտի սովորեցնէ Հայերէն լեզուն ուղիղ խօսիչ, կարդալ եւ գրել, Ասոր մէջ կան այլ եւ այլ տեսակ նիւթեր, սովորելիք առարկայներ:

1. Կանոններ. Դասի ատեն, ես ձեզի պիտի կարգամ կանոնները, որք գրքին ձախ էջը դրուած են, եւ դուք՝ աչքի առջեւ ունենալով ձեր գիրքը՝ մտիկ պիտի ընէք: Կանոնները պիտի բացատրեմ օրինակներ զրելով սեւ տախտակին վրայ: Յետոյ զձեզ պիտի հարցափորձեմ, գիտնալու համար թէ լաւ մը հասկցած՝ ըմբռնած էք նոյն կանոնները. ձեզի՞ ալ պիտի գտնել տամ օրինակներ, եւ եթէ ճիշդ են, պիտի գրել տամ Բերականութեան Կանոններու տետրակին մէջ, այդ տետրակին մէջ մի էջը պիտի կրէ դասագրքին էջերուն թիւը, անոր մէջ պիտի գրէք նախ կանոնը, եւ տակն ալ նոյն կանոնին վերաբերեալ ծանօթութիւններ, դիտողութիւններ:

ներ, գիտելիքներ, բացառութիւններ եւ օրինակներ: Վաղը ձեզի պիտի հարցնեմ այս դասը, եւ դուք պիտի պատաս-
խանէք իմ հարցումներուն, բայց գրքին մէջի կանոնները նոյ-
նութեամբ ըսելու պարտաւոր չէք, կրնաք ուրիշ բառեր գոր-
ծածել, բաւական է որ նոյն միտքը բացատրէք, եւ օրինակ-
ներով հաստատէք ձեր սովորած կանոնները:

2. Հրահանգներ. — Ձեր գրքին մէջ հրահանգներ դրուած
են, ասոնք պարզապէս քերականական կանոններուն, բառա-
գիտութեան եւ բառակազմութեան վրայ գործնական վար-
ժութիւններ են, որոնք պիտի նպաստեն նոյն կանոնները լաւ
տպաւորելու ձեր մտքին մէջ: Պիտի սովորիք նաեւ թէ բա-
ռերը ինչպէս կը կազմուին, արմատները եւ մասնիկները
որոնք են: Այս վարժութիւնները նախ դասարանին մէջ
պիտի ընենք միասին՝ բարձրաձայն:

Ամէն մէկ բառը եւ խօսքը կարդացած ատեննիդ, յիշե-
ցէք վերի կանոնը եւ, եթէ պակաս մասեր կան, ամբողջա-
ցուցէք: Բերանացի կատարուած նոյն հրահանգները յետոյ,
սերտողութեան ատեն — կամ ձեր տունը — գրաւոր ալ պիտի
կատարէք պարտականութեան տետրակին մէջ: Հոլովելի բա-
ռերը, խոնարհելի բայերը գրելով՝ այլ եւ այլ վարժութիւն-
ներն ամբողջ կատարեցէք եւ միտքերնիդ պահեցէք անոնց
ձեւն ու կանոնը: Չգիտցածնիդ կամ մոռցածնիդ ուրիշին
կրնաք հարցնել: Հո՛գ տարէք մաքուր գրելու, ձիւղ եւ ան-
թերի կատարելու նոյն հրահանգները: Տետրակները մաքուր
պահող աշակերտին բարեկից կու տամ: Վաղը, դասի ատեն,
նոյն գրածնիդ պիտի կարդաք եւ, եթէ սխալ կայ, պիտի
սրբադրէք: Կրնաք մէկուն գրածը ուրիշի մը տալ սրբա-
գրելու համար. ասով ամէն տղայ առիթ կ'ունենայ իր ընկե-
րով գրածին վրայ կարծիք յայտնելու, զիտողութիւններ եւ
դատողութիւններ ընելու:

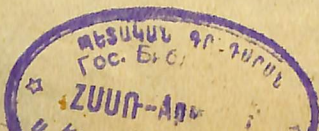
3. Ընթերցում. — Ընտիր պատառիկները զորս պիտի գըտ-
նէք այս քերականութեան մէջ, պէտք է նախ ընթերցման

նիւթ ընենք: Ես պիտի սկսիմ կարդալ, եւ դուք պիտի հե-
տեւիք՝ գրքին յառած ձեր աչքն ու միտքը, ուշադրութեամբ
մտիկ պիտի ընէք. պիտի կարդամ բարձրաձայն, յստակ, հաս-
կնալի կերպով, կէտերուն, շեշտերուն ձայնի ելեւէջներուն
հոգ տանելով (*): Վերջը ձեզի՛ ալ պիտի կարդացնեմ կար-
գաւ. ուր որ հարկ կայ, դիտողութիւններ պիտի ընեմ, ը-
սելով. «Շատ արագ կը կարդաս, կեցի՛ր, չո՛ւնչ առ, սա բա-
ռը շեշտուելու է, միօրինակ ձայնով կարդալու չէ, մանա-
ւանդ երգելո՞ւ պէս բան մը կ'ընես: Բա՛րձր, աւելի բարձր
կարդա՛, բայց ո՛չ թէ պոռալով: Յստակ հնչէ, որպէս զի ըն-
կերներդ լսեն ամէն մէկ բառի, վանկի, գրի ձայնը, եւ հաս-
կնան գրուածը: Այսպէս լա՛ւ է, ապրի՛ս: Հիմա դուն կար-
դա՛, Շուշանի՛կ:»

Ընթերցումը պէտք է շատ պարզ եւ բնական ըլլայ, նիւ-
թին՝ իմաստին համեմատ, խօսակցութեան ձեւով եւ ո՛չ թէ
բունադասիկ:

4. Հասուածի վրայ խօսակցութիւն. — Ամէնքդ ալ կարդա-
ցիք, այնպէս չէ՞: Հիմա ալ աս հատուածին վրայ քիչ մը խօ-
սակցինք. դժուար բառերուն բացատրութիւնը եւ օգտակար
տեղեկութիւններ պիտի տամ ձեզի աս նիւթին վրայ: (Եւ
դասաւորուն կը սկսի մեկնաբանել հատուածին մէն մի բառը.
նիւթը կը բացատրէ, իրադիտական, մտամարդական, աշ-
խարհագրական, պատմական. քերականական եւ այլ կարե-
ւոր կէտերը աշակերտաց կը յիշեցնէ): Յետոյ ձեզի կրկնել
պիտի տամ այս ծանօթութիւններս ու զիտողութիւններս:
Ուրեմն միտքերնիդ պահեցէք. տեսնեմ ո՞վ պիտի կրնայ ամ-
բողջ այս բացատրութիւնները կրկնել: Եթէ չէք հասկցած,
նորէն ըսեմ: Շատ զուարճալի է, անանկ չէ՞: Չեմ ուզեր
որ ձանձրանաք: Հիմա վստահ եմ թէ լաւ կը հասկնաք բնա-

(*) Ընթերցանութեան կանոնները բացատրուած են Փոլնէ հաւաքա-
ծոյի մէջ որ կրնայ տրուիլ աշակերտաց, իւր դասադիրք Արտասանութեան
եւ Ընթերցանութեան:

14381-58

82-18

գիրք զոր կարդացինք: (Դասատուն կրնայ հատուածներուն վրայ հարցումներ ընել եւ անոնց պատասխանը պահանջել բերանացի եւ գրաւոր կերպով, ինչպէս էջ 109. Հրահանգ Բ.)

5. Լեզուի եւ ոնի վարժութիւն. — Տեսնեմ կրնա՞ք սա կտորը կրկնել առանց գրքին վրայ նայելու: Ըսէ՛, խաչիկ, պատմէ՛ աս գրուածքը. միայն միտքը հասկցուր, հոգ չէ թէ ուրիշ բառերով քու գիտցած բառերովդ ըլլայ: Դո՛ւն ըսէ հիմա, Թո՛րոս. շատ դիւրին բան է, ի՛նչ որ հասկցար, նոյնը ինծի ալ գրուցէ՛, մի՛ վարանիր: Դուն ալ պատմէ, Դա՛ւիթ, ըսէ՛, ըսէ, հեփեսք գրուցել չե՞ս գիտեր, ճիշդ այնպէս ըրէ: Այսպէսով ձեր միտքը ուրիշին յայտնելու՝ խօսելու կը վարժուիք. խօսիլն ալ, մանաւանդ լաւ խօսիլը՝ կարեւոր բան է:

6. Բնութիւնակութիւն եւ ուղղագրութիւն. — Այս հատուածը զոր կարդացիք, բացատրեցիք եւ պատմեցիք, հիմա ալ ուղղորութեամբ պիտի օրինակէք. մտքերնիդ պահեցէք թէ բառերը ի՞նչ գրով կը գրուին, չսխալիք. ասոր ուղղագրութիւն կ'ըսեն. դ գրին տեղ ք չդնէք, բ ի տեղ փ, խ ի տեղ դ, ե ի տեղ ե, գ ի տեղ ֆ, հ ի տեղ յ, ռ ի տեղ ր, շ ի տեղ շ, օ ի տեղ ո, չ ի տեղ ջ չդնէք. ինչպէս որ գրուած է, նոյնութեամբ օրինակեցէք:

7. Զուգագրութիւն. — Վաղն նոյն հատուածին վրայ ուրիշ վարժութիւն մը պիտի ընենք. ե՛ս պիտի կարդամ. դուք ալ, առանց գրքին վրայ նայելու, նոյն հատուածը պիտի գրէք պարտականութեանց տետրակին մէջ, ասոր կ'ըսեն զուգագրել: Վերջը՝ գրածնիդ իրարու հետ պիտի փոխանակէք սրբապրելու համար: Գիրքը պիտի բանաք, ձեր ընկերոջ գրածը գրքին մէջ գրուածին հետ պիտի բաղդատէք. սխալ գրուած բառերն ու գիրքը պիտի ուղղագրէք. զխաղիւրներուն, կէտերուն եւայլն ուղղորութիւն ընելով: Սխալ գրուած բառին տակը խաչանիշ մը դրէք, եւ նոյն տողին լուսանցքին վրայ ալ ուղղաձիգ գիծ մը քաշեցէք, որպէս զի սխալները համրել դիւրին ըլլայ: Նայեցէ՛ք որ սխալ չփախցնէք, ամէնքն ալ ուղ-

ղէք, նշանակէք եւ համրէք: Անսխալ ուղղագրութեան համար 10 նիշ պիտի տամ որ ըսել է փաջալաւ. Երբ բառի մը ուղղագրութեան վրայ տարակոյս ունիք, ե՛ս պիտի բացատրեմ. պատճառը, կանոնը, պիտի յիշեցնեմ ձեզի որպէս զի գիտակցաբար՝ հասկնալով ուղղէք սխալները եւ ճիշդ ուղղագրութիւնը միտք պահէք:

8. Արտասանութիւն. — Շատ հաճոյք պիտի զգաք, երբ դասագրքին մէջի հատուածներէն զոր երէկ կարդացինք եւ բացատրեցինք, ձեզի ցոյց տամ գոց սովորելու համար. ես կը վարժեցնեմ գոց ընելու, եւ պէտք եղած կերպով արտասանելու: Հատուածը կրնաք կարդալ, բառերուն նշանակութիւնը գիտէք, նիւթին իմաստը հասկցած էք: Կարդացէք նորէն առաջին երկու տողը, գոցեցէք գիրքը եւ ջանացէք նոյն տողերը կրկնելու բարձրաձայն եւ նիւթին համեմատ ձայնով ու շեշտերով. Յետոյ երկու տող ալ նոյն կերպով կը սովորիք եւ առաջինին հետ կը կրկնէք. առանց գիրքին նայելու, այս կերպով կամաց կամաց կը սովորիք ամբողջ հատուածը միտք պահել եւ գոց գրուցել յաջորդ օրուան դասին. Ուրիշ զբոսքերէ ալ աղուոր կտորներ, զուարճալի առակներ գոց պիտի ընել տամ, եւ տարեգլխուն կը նայիք որ շատ մը հատուած գոց ըրեր էք. հանդէսներու եւ գումարումներու մէջ կրնաք այս կտորները գրուցել ձեր ծնողքին եւ բարեկամներուն առջեւ:

9. Գործնական վարժ. — Հատուածներուն տակ ուրիշ հրահանգներ ալ գրուած են, իբր կրկնութիւն նախորդ հրահանգներու եւ կանոններու: Նոյն վարժութիւններէն պիտի սովորիք, աւելի գործնական կերպով. լեզուին օրէնքները եւ բառերու գործածութեան կերպն ու պատճառը: Միւս հրահանգներուն պէս, այս վարժութիւններն ալ դասարանի մէջ կատարելէ ետքը պիտի գրէք պարսկանութեան տետրակին մէջ:

10. Վերլուծութիւն. — Ձեր սովորածը աւելի լաւ տպաւոր-

րելու համար ձեր մտքին մէջ, վերլուծութիւններ պիտի ընէք, այսինքն բերանացի եւ գրաւոր պիտի ըսէք թէ այս ինչ բառը ո՞ր մասն քանիէն է, ո՞ր տեսակէն եւ ո՞ր ձեւէն է, ի՞նչ փոփոխութիւններ կրած է, ի՞նչ պաշտօն կը վարէ, Շատ լաւ վարժութիւն մ'է վերլուծութիւնը, անմիջապէս կը յիշէք քերականական որ եւ է կանոն:

11. Հարցումներ. — Կանոններու կրկնութիւնը կրնաք ընել անոնց վրայ դրուած հարցումներով. մէն մի հարցում կը կրէ կանոնին թիւը. անոնց պատասխանը գրքին մէջ է, բայց մտացի աշակերտ մը պէտք չունի գրքին նայելու, քանի որ արդէն սովորած է: Հարցումին պատասխանը յիշելով՝ կրնաք իսկոյն օրինակներ տալ, որով անդրադարձած կ'ըլլաք նախորդ դասին, պարզապէս տեսակ մը կրկնութիւն՝ կանոնները ձեր յիշողութեան մէջ տպաւորելու համար:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս յիշեցինք աշակերտը պէտք է ունենայ, հետեւեալ չորս տետրակները:

1. Կանոններու
2. Հրահանգներու
3. Ընդօրինակութեան, Ուղղագրութեան եւ Զրուցագրութեան:
4. Արտասանելի հատուածներու համար:

Գրավարժութեան դասը մասնաւոր խնամով կ'աւանդուի ի հարկէ: Պէտք է շատ հոգ տանիլ որ աշակերտը վարժուի մաքուր պահելու իր տետրակները. ասով կը վարժուի նաեւ հոգածու եւ նախանձախնդիր ըլլալ դպրոցական թէ տնական ամէն առարկայի մաքրութեան: Դաստատուն ստիպուած չէ հրահանգները գրքիս ընթացքին համեմատ կատարել տալու. ի հարկին կրնայ այս կամ այն հրահանգը զանց ընել կամ վերապահել առաջիկային, յարմարագոյն առթիւ կատարել տալու համար:

Կ. Պոլիս, 28 Յունիս 1894

Ս. ԴԱԻԹԵԱՆ

ԼՐԱՅՈՒՅԻԶ ԴԱՍԸՆԹԱՅԲ

Տարրական

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ

Աշխատարեգ

ՍՄԲԱՏ ԴԱԻԹԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԷՆ ՎԱՆԵՐԱՅՈՒԱԾ

Կ. ՊՈԼԻՍ

Տպագրութիւն Ե. Ճ. Արամեան

1894

ՏԱՐՐԱԿԱՆ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ

ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ

1. Մեր խօսած կամ գրած լեզուն կը կազմուի բառերէ :

2. Բառերով կը բացատրենք մեր գաղափարներն ու զգացումները :

3. Բառերը կը կազմուին վանկերէ և վանկերը՝
սառերէ :

4. Վանկ կը կոչուին մէկ կամ մէկ քանի տառեր
որ մէկ անգամէն կը հնչուին :

5. Տառ կամ գիր կը կոչուին այբուրէնի 38
հշանները կամ ձեւերը :

6. Երկու տեսակ գիր կայ. Չայնաւոր և Բաղա-
ձայն :

7. Չայնաւոր են. ա, ը, ի, ո, ռ, օ որ կրնան
արտաբերուիլ առանձին :

8. Բաղաձայն են. բ, գ, դ, զ, թ, յ, իւ,
ծ, կ, հ, ձ, ղ, ճ, լ, յ, պ, ջ, ռ, ս, վ, Տ,
ր, ց, փ, ք, ւ : Ասոնք ձայնաւորներուն հետ միասին
կրնան հնչուիլ :

ՀՐԱՀԱՆԳ 1. Գոստասուն հասուած մը ցոյց կուտայ ըն-
քերցանութեան զրէն և աւակերտները նոյն հասուածին բառերն
ուղղահայեաց սիւնակի մէջ կ'օրինակեն, վանկերը զատելով :

ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Հայ մանուկը պէտք է սիրէ Հայ-եկեղեցին և մաս-
նակցի եկեղեցիին սուրբ խորհուրդներուն :

Հայ մանուկը միշտ պէտք է յիշէ Աստուծոյ պատ-
ուէրները, պատուելով իր ծնողքը, վարժապետները,
յարգելով եկեղեցւոյ պաշտօնեաները, պէտք է գոր-
ծադրէ Յիսուսի վերջին խրատը. Սիրեցե՛ք զմիմեանս :

Հայ մանուկը պէտք է աշխատասէր ըլլայ և բարի
վարք ունենայ :

ՀՐԱՀԱՆԳ Ա. — Գրեցե՛ք վերի հասուածը, վանկերը զա-
տելով և բառերուն մէջ ուղղածի՞ց գիծ մը քաշելով :

ՀՐԱՀ. Բ. — Սա վանկերուն սկիզբը մէյմէկ բաղաձայն դիւ-
ր երկերկու բառ կազմէ, այսպէս. ազ — հազ, մազ :

1. — . աթ — . ալ — . աղ — . ամ — . ան — . ատ :
2. — . եծ — . եռ — . իւ — . էր — . իծ — . իր :
3. — . ոհ — . ոչ — . ոմ — . ով — . ոտ — . որ — . ոց :
4. — . ութ — . ուկ — . ուն — . ուշ — . ուռ — . ուտ :
5. — . այլ — . այտ — . այր — . ոյլ — . ոյն — . ոյս :
6. — . իւթ — . իւղ — . իւն — . իւս :
7. — . արդ — . արթ — . արկ — . անձ :

ՀՐԱՀ. Գ. — Բերանացի և գրաւոր պատասխանեցե՛ք :

1. Ի՞նչ բաներէ կը կազմուի լեզուն :
2. Բառերով ի՞նչ
կը բացատրենք :
3. Վանկերով ի՞նչ կը կազմուի, իսկ տա-
ռերով :
4. Ի՞նչ է վանկը :
5. Ի՞նչ է գիրը :
6. Քանի՞ տե-
սակ գիր կայ :
7. Որո՞նք են ձայնաւոր :
8. Որո՞նք են բա-
ղաձայն :

9. Երբ քանի մը բառեր ամբողջ իմաստ տան, կը
կազմեն խօսք:

10. Հայերէն լեզուի բառերը տասը տեսակ են.

Անուն կամ Գոյական, Յօդ, Ածական, Դերա-
նուն, Բայ, Դերբայ, Մակբայ, Նախադրութիւն,
Շաղկապ, Չայնարկութիւն:

11. Այս տասը տեսակ բառերը կը կոչուին Մա-
տնակ բանի (խօսքին մասերը):

12. Քերականութիւնը կը սովորեցնէ որոշել խօս-
քին մասերը, ճանչնալ անոնց յատկութիւնը, փոփո-
խութիւնները, իրարու հետ ունեցած յարաբերութիւնները,
և այլն:

Կ Է Տ Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն .

13. Կէսադրութիւնն է զատել խօսքի մ'անդամ-
ները կամ մասերը՝ այլ և այլ նշաններով որոնց պէտք
է ուշ գնել գրութեան մէջ:

14. Այս նշաններն են. Ստորակէս (,), Միջակէս
(.), Բուրք ('), Վերջակէս (:), Շեշտ ('), Պարոյկ (°),
Երկար ('), Կախում (...), Գիծ (—), Չակերտ (>),
Փակագիծ (()), Ապարարց ('), Ենթամնայ (-):

Ծանօթ. — Դասատուն ընթերցանութեան միջոցին օրի-
նակներով կը բացատրէ սոյն նշաններու գործածութիւնը:

ՀՐԱՀԱՆԳ 2. Գէտ քաղաքի հաս միավանկ բառ, քաղաք
երկրանկ բառ, քաղաք՝ երկրանկ, եւայլն: Ապա անունը վանկերը
գտնեցէ ուղղաձիգ գիծով:

Կ Ա Ղ Ն Ո Ւ Կ Ո Յ Ր Ը

Երկու մարդ, օր մը, իրարու հանդիպեցան առուա-
կի մը եզերքը, և կ'ուզէին գիմացի կողմն անցնիլ: Մէ-
կը կաղ էր և չէր կրնար տեղէն շարժիլ, միւսն ալ թէ-
եւ ոտք ունէր, բայց չէր կրնար քալել, աչքերը կոյր էին:

Մտածեցին և գտան ճարը. ինչ որ զատ զատ չէին
կրնար ընել՝ միասին ըրին:

Կոյրը շալկեց կաղը և քալել սկսաւ. կաղն ալ, իր
ընկերին կռնակին վրայէն կը ցցնէր ճամբան: Այսպէսով
երկուքն ալ անվտանգ հասան գետին միւս եզրը որ էր
իրենց նպատակակէտ:

ՀՐԱՀԱՆԳ Ա. — Ձառ զառ սիւնակներու մէջ գրեցէ վերի-
նասումին բառերը, միավանկ, երկավանկ, եռավանկ եւն:

ՀՐԱՀԱՆԳ Բ. — Գրեցէ քաղաք անուն երկի մարդու եւ
քաղաք անուն կնիկի մարդու:

ՀՐ. Գ. — Կէսերուն տեղ ձայնաւոր գրերը դնելով բառեր շինէ:

Ա. = ճ. գ — հ. գ — բ. լ — վ. խ — բ. հ — մ. ճ —
ճ. շ — կ. պ — ծ. ո — դ. ս — կ. բ — հ. ց:

Ե. = բ. մ — լ. ո — դ. տ — ծ. փ — հ. բ — կ. բ — թ. լ:

Է. = տ. գ — ս. բ — տ. բ — մ. կ — մ. գ — կ. տ:

Ի. = բ. ծ — ք. թ — ծ. ծ — լ. ճ — կ. բ — ն. գ — շ. լ:

Ո. = դ. մ — բ. բ — ք. ս — ծ. մ — մ. մ — շ. ղ —
թ. ք — շ. բ — թ. ո — խ. գ — հ. տ — հ. բ:

ՀՐԱՀ. Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցէ:

9. Ի՞նչ է խօսքը: 10. Բառերը քանի՞ տեսակ են:

11. Ի՞նչ կը կոչուին տասը տեսակ բառերը: 12. Ի՞նչ կը

սորվեցնէ Քերականութիւնը: 13. Ի՞նչ է կէտադրութիւն:

14. Որո՞նք են կէտադրութեան նշանները:

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԱՆՈՒՆ ԿԱՍ ԳՈՅԱԿԱՆ

15. Մարդ, անասուն և առարկայ ցուցնող բառերը կը կոչուին անուն կամ գոյական:

Գիտ. Կան անուններ որոնք մտքով միայն կը հասկցուին: Ինչպէս. սէր, խելք, ջանք, ցաւ, եւայլն:

ՀՐԱ. ՀԱՆԳ. 3. Որոշեցէք մարդ (անձ) անասուն (կենդանի) և առարկայ (իր) ցուցնող բառերն եւ զաս զաս սխալակներու մէջ գրեցէք:

Ընկոյզ, խզունջ, մշակ, ագամանդ, Ագամ, բարձ, ա-կանջ, դատաւոր, Կայէն, հովանոց, կաքաւ, մարդագետին, արեւ, Գրիգոր, եղ, սեւամորթ, ձգուռ, տախտակ, կեռաս, Պոլսեցի, գիրք, էշ, ստամոքս, ընկեր, դաշտ, տաշտ, Բե-նիամին, կնքահայր, շաքար, կէտ, մթեղ, ծեր, նաւ, ուղիտ, հող:

ՀՐԱ. Հ. 4. Որոշեցէք տեսանելի կամ նիւթական բաներ, եւ անտեսանելի կամ մտաւոր բաներ ցուցնող անուններ:

Գրիչ, Թռչուն, հոգի, խաչ, պատկեր, հրեշտակ, արօր, Աստուած, սեղան, ապրուստ, աքաղաղ, եռանդ, մարդ, բաժակ, սէր, աշխոյժ, ալիւր, կաքաւ, կաղամբ, պատիւ, միտք, դրամ, աշխատանք, կացին:

ՀՐԱ. Հ. 5. Գտէք իննգ անձի՝ իննգ կենդանիի եւ իննգ առարկայի անուն:

ՀՐ. 6. Գտէք տարբեր հաս տեսանելի (նիւթական, քանդակաւ) եւ տարբեր անտեսանելի (մտաւոր, վերացեալ) առարկայի անուններ:

ԶԻ

Զի կայ կենդանի մը որ այնչափ ծառայութիւն մատուցանէ մարդու՝ որչափ ձին, Ընդհանր ապէս հլու և խելացի է ձին. մինչեւ իսկ պատերազմի առեւն կ'ոգեւորի զինուորի մը պէս: Զին կ'ուտէ վարսակ, խար և խոտ, իր կեանքին տեւողութիւնն է քսան տարիի չափ: Մէկ ձին եօթը կամ ութը մարդու ոյժ ունի: Իր աշխուժութիւնը և արագընթացութիւնը գերազանց է ուրիշ կենդանիներու վրայ: Իր տիրաջ հաւատարիմ է: Մատակ ձին կը կոչուի զամբիկ, իսկ փոքրիկ ձի մը կը կոչուի մսրուկ:

ՀՐԱ. ՀԱՆԳ Ա. — Օրինակեցէք վերի հասուածն, ստուգծելով գոյականներ:

ՀՐԱ. Հ. Բ. — Վերի հասուածին գոյականները չորս սխալակներու մէջ զաս զաս գրեցէք. 1. անձ, 2. կենդանի, 3. իր նրբանկող անուններն եւ 4. միայն մտքով հասկցուող (վերացեալ) անուններ:

ՀՐԱ. Հ. Գ. — Կետրուն տեղը դրէք տղին սկիզբը գտնուող երկարբառը, այսպէս. կուղ, քուղ, եւայլն:

ՈՒ. = Կ. զ — Թ. զ — ց. Լ — մ. Խ — Լ. ծ — շ. ն — Թ. շ — ն. շ — փ. շ — ն. ո — ս. տ — մ. ր:

ԻԻ. = ձ. Թ. — ձ. զ — շ. զ — ձ. ն — ս. ն — Խ. ս — հ. ս — հ. զ — Գ. զ:

ՈՅ. = մ. Գ. — Թ. Լ — Բ. ն — Թ. ն — Լ. ս — Բ. ս — Կ. ր — Բ. ր — Կ. ս — Թ. ր — Բ. ր — Գ. ն — Խ. Լ — հ. ն:

ԱՅ. = մ. Թ. — Գ. Լ — Բ. Լ — Խ. ծ — Կ. ծ — պ. տ — փ. տ — ծ. ր — ս. Լ — հ. կ — հ. ր — մ. ր — ձ. ն:

ՆԻ. = զ. — Թ. — հ. — Խ. — ձ. — ս. — :

ՀՐԱ. Հ. Դ. — Պատասխանեցէք բերանացի եւ գրաւոր. 15. Ի՞նչ է անուն կամ գոյական: Օրինակներ տուր: Ի՞նչ է վերացեալ անունը: Օրինակ: Ի՞նչ է վերացեալին հաւանակը. Օրինակ:

ՀԱՍԱՐԱԿ ԱՆՈՒՆ, ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆ

16. Անունն երկու տեսակ է. հասարակ և յատկ:

17. Հասարակ անունը կրնայ յարմարիլ տեսակի մը ամէն անհատին, ինչպէս. մարդ, ձի, խո:

18. Յատկ անունը տեսակի մը մէկ անհատին կրնայ ըսուիլ, ինչպէս. Աղաւ, Եւա, Եղիստ:

Գիտելիք Ա. Մարդերու, քաղաքներու, գիւղերու, գետերու, երկիրներու, ծովերու անուններն յատկ անուն են:

Գիտելիք Բ. Յատուկ անունները գլխադրով կը սկսին:

ՀՐԱՀԱՆԳ 7. Յատկ եւ հասարակ անունները զոս զոս սիւնակներու մէջ գրեցէք:

Եկեղեցի, ձի, Մարիամ, գետ, տուն, Յակոբ, տղայ, վառեակ, Տրապիզոն, Ժամկոչ, Էղբայր, պարտէզ, Երուսաղէմ, քուռակ, ցորեն, Ժամացոյց, հովանոց, Էջմիածին, ծառ, Թռչուն, սենեակ, օդ, անտառ, Յիսուս, Բեթղէհէմ, Օշական, Եփրատ, վագր, մարմարիոն, սոխ, գարի, Յաբեթ, աբեթ, Անակ, սանդուխ, Սանդուխտ, Մարմարա, Պրուսա, Եւգինէ:

ՀՐԱՀ 8 Առակները քող գրէ երեք յատկ անուն որ ցուցնէ.

Մարդ, կին, քաղաք, գիւղ, գետ, լեռ, ազգ, Թագաւոր, մարգարէ, սուրբ:

ՀՐԱՀ 9. Առակները քող գրէ երեք յատկ անուն:

Գաւառի, Թաղի, փողոցի, վանքի, եկեղեցականի, վաճառականի, վարժապետի, տօնի:

Ս. ՄԵՍՐՈՊ

Շատ հին Ժամանակները մեր այս Հայերէն տառերը չի կային. Հայերը՝ Հայերէն կը խօսէին ու կը գրէին, բայց ուրիշ ազգերու գիրերով. Մեսրոպ անուն վարդապետը գտաւ Հայերէն տառերը: Աս Մեսրոպը Վարդան անուն մարդու մը զաւակն էր: Տարօն դաւառին Հայեկաց գիւղը ծնած էր, իր մանկութեան օրերն այս գիւղն անցուց, և որովհետեւ ուսմունքի շատ փափաք ունէր, գիշեր ցերեկ կ'աշխատէր որ իր մայրենի լեզուն լաւ սովորի:

ՀՐԱՀԱՆԳ. Ա. — Օրինակեցիք վերի հասուածն եւ յատկ անուններուն տակ մեկ զիծ, հասարակ անուններուն տակ երկու զիծ փառեցէք:

ՀՐԱՀ. Բ. — Կետերուն տեղ յատկ անուններ դրէք:

Իմ անունս... է, մականունս է... , հօրս անունն է... Իսկ մեծ հօրս անունը... : Մենք կը բնակինք... քաղաքի... Թաղին... փողոցը: Մեր Թաղին եկեղեցին կը կոչուի... , աւագերէցն է... : Մեր Թեմին առաջնորդն է... , որ կը նստի... քաղաքը: Մեր գաղութին անունն է... եւ գաւառուններն են... : Մեր քաղաքին մօտ են... լեռն ու... գետը:

ՀՐԱՀ. Գ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցէք:

16. Քանի տեսակ է անունը: 17. Ո՞րն է հասարակ անունը: Օրինակ: 18. Ո՞րն է յատուկ անունը: Օրինակ: Ո՞ր անուններ յատուկ կ'ըսուին: Ի՞նչ գրով կը սկսին յատուկ անունները:

Թ Ի Ի

19. Թիւը երկուք է. եզակի և Յոթնակի:

20. Անունն եզակի է երբ մէկ անձ, մէկ անասուն, մէկ իր միայն կը ցուցնէ:

Ինչպէս՝ հայր, գիրք, արոռ:

21. Անունն յոթնակի է երբ շատ անձ, շատ անասուն, շատ իր կը ցուցնէ:

Ինչպէս՝ հայրեր, գիրքեր, արոռներ:

22. Եզակի անունն յոթնակի ընելու համար պէտք է ծայրը երկամ ներ աւելցնենք:

ԵՐ աւելցնելու է, եթէ անունը միաշխանկ է:

ՆԵՐ » » » » բազմաշխանկ է:

Գիտ. Ա. Քանի մը միավանկ բառեր կան որոնք ի բնէ և ունենալով իրենց ծայրը, սովորութիւն եղած է յօքնակի մէջ այս և գիրը դնել: Ասոնք են՝ եզ-եզներ, լեռ-լեռներ, բեռ-բեռներ, հարս-հարսներ, մաս-մասներ, եւայլն:

Գիտ. Բ. Յ ով վերջացող բազմավանկ անուններուն յ տառը կը ջնջուի յօքնակի մէջ. ինչպէս՝ փահանայ-փահանաներ:

ՀՐԱՀԱՆԳ 10. Հետեւեալ անուններն յոթնակի ըրէք:

Հաց, կերակուր, դպրոց, թագաւոր, զինուոր, բանակ, հիւանդ, բժիշկ, դեղ, սպասաւոր, ծառայ, աղախին, ներքոյ, աներ, հորաքոյր, մատնոց, ասեղ, կար, գերեզման, մահ, տրտմութիւն, ուրախութիւն, ցաւ, ախտ, հասակ:

ՀՐԱՀ. 11. Եզակիներն յօգնակի ըրէ, յօգնակիներն եզակի:

Մայրեր, տղաներ, մարդեր, պարտեզ, այգի, ձիեր, եղներ, գոմէշ, էջեր, ցուլեր, տետրակ, գիրքեր, մանուկ, նեղութիւն, ամիս, եղբայրներ, քոյր, քաղաք, լեռներ, ծաղիկ, պսակ, զինուոր, փողեր, աներ, զմեկիններ, ներքններ, խօսքեր, բառ, գիծ, լեարդ, աստղ, անգղ, դամբարան, որայ, տղայ, առարկայ, պապկայ, չուկայ, սատանայ, չղթայ:

Ե Զ

Եզն ալ, ձիուն պէս, բնտանի կենդանիներուն մէջ ամենէն օգտակարն է: Տասն և հինգ տարիի չափ կ'ապրի, շատ ուժեղ և հեղաբարոյ է: Այլ և այլ ծառայութիւններ կ'ընէ. արօր և սայլ կը քաշէ, և երբ ծերանայ ու անկարող ըլլայ ծառայութիւն մատուցանելու, լաւ անուցանելով կը գիրցնեն, որպէս զի մորթեն ու միսն ուտեն: Եղջիւրներն ու մորթն ալ դանազան պէտքերու կը գործածեն: Եզը կ'ուտէ ամէն տեսակ խոտեր ու տերեւներ: Որոճալու յատկաւ թիւն ալ ունի, այսինքն իր անունը ստամոքսէն բերանը կը բերէ նորէն ծամել և կլլելու համար:

ՀՐԱՀԱՆԳ Ա. — Օրինակեցեք վերի հասուածն եւ ստուագծեցեք գոյականներ:

ՀՐԱՀ. Բ. — Երկու սիւնակի մէջ զաւ զաւ գրեցեք եզակի անուններն ու յոթնակի անուններն:

ՀՐԱՀ. Գ. Սա բառերուն սկիզբը դրեք պատշաճ մասնիկը:

1. Իկ. = Հայր, մայր, եղբայր, խաչ, մասն, թաթ, փոր:
2. Ակ. = Գետ, լեզու, ծով, նաւ, դաս, ձոր, ծիծեռն:
3. Ոիկ. = Աչ, գառն, ձագ, հորթ, հարսն, քոյր, էջ:
4. Ենի. = Վարդ, խնձոր, սալոր, տանձ, կեռաս, մոր:
5. Ի. = Դեղձ, ծիրան, բալ, հաց, սերկելիլ, կաղին, մասուր:
6. ՈրԳ. = Սայլ, նաւ, անց, որս, ժառանգ, գին, այգի:

ՀՐԱՀ. Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

19. Քանի է թիւը: 20. Անուն մը երբ եզակի է. օրինակ: 21. Անունը երբ յօքնակի է, օրինակ: 22. Անուն մը ինչպէս յօքնակի կ'ըլլայ, օրինակ: Քանի մը միավանկ բառերու յօքնակին ինչպէս կ'ըլլայ, ինչո՞ւ: Յ գրով վերջացող բազմավանկ անուններն ինչպէս յօքնակի կ'ըլլան, օրինակ:

ՀՈԼՈՎ

23. Եզակի թէ յոքնակի անուններուն ծայրը կերպ կերպ կը փոխուի. այս է հոլովը.

Բար, քարի, քարէ, քարերու, և այլն:

24. Հոլովը վեց է. Ուղղական և Հայցական, Սեռական և Տրական, Բացառական, Գործիական:

25. Անուն մը հոլովելու ընդհանուր ձեւն է.

	Եզակի	Յոգնակի
Ուղղական եւ Հայցական	հաց	հաց եր
Սեռական եւ Տրական	հաց ի	հաց երու
Բացառական	հաց ե	հաց երե
Գործիական	հաց ոյ	հաց երոյ

Գիտ. Ուղղականի մէջ ա ով վերջաւորող բառեր՝ եզակի հոլովման ատեն յ կառնեն, ներդաշնակութեան համար: Եւա, Եւայի, Եւայե, Եւայն:

ՀՐԱՀԱՆԳԱՅ 12. Հոլովեցէք սա միական անունները.

Խաչ, քար, փայտ, կաթ, վարդ, ծառ:

Եզ, բեռ, լեռ, հարս, մատ:

ՀՐԱՀ. 13. Հոլովեցէք սա բազմական անունները.

Ականջ, երես, սեղան, աթոռ, դպրոց, վարժապետ, տղայ:

Հոլովեցէք նաեւ. Կլիմա, Սինա, Եւա, Ովսաննա, Գողգոթա, Մեսիա, Եհովա, Սպարտա, Պրուսա, Ատանա, Գոնեա, Կուտինա, Կալթաթա, Կալկաթա, Պանտրոնա, Մարթա և այլն:

ՀՐԱՀ. 14. Հոլովը նոյն պահելով կգալի բրէք:

Հացեր, Դաշերու, Բայտերէ, քարերով, կովերու, տուներէ, ձիեր, վարդերու, ծովերու, ծառերու, քիթերով, բերաններ, ականջներէ, երեսներու, սեղաններով, աթոռներու, դպրոցներ, Թաշկինակներու, պատառներով, կերակուրներէ:

Ա.Ի.Ա.Գ. ՇԱԲԱԹ

Աւագ շաբաթ երեկոյ, Օրնիկ եկեղեցիէն տուն եկաւ հօրը հետ: Ընթրիքը պատրաստ էր. սեղանին վըրայ շարուած էին ուտիքի կերակուրներ՝ հաւկիթ, մածուն, պանիր և իւղով տապկած սպանախ: Օրնիկ՝ մեծ ախորժակ ունէր ուտելու, վասն զի ամբողջ եօթը շաբաթ պահք բռնած էր: Ճաշի նստան ամէնքը, միայն Օրնիկ ոտքի վրայ կեցած՝ ըսաւ Տէրունական աղօթքը, յետոյ նստաւ և ընթրեց: Ընթրիքէն վերջը հրամանաւու և գնաց պառկեցաւ: Սրտին մէջ հրճուանք կը զգար մտածելով որ միւս օրը Զատիկ է, նոր հագուստներ պիտի հագնի և կանուխ եկեղեցի պիտի երթայ Յարութեան գիրքը կարդալու համար:

ՀՐԱՀԱՆԳԱՅ. — Վերի հասուածը գրեցէք եւ գոյականներն ստորագծեցէք:

ՀՐԱՀ. Բ. — Ըսէք, ի՞նչ թիւ եւ հոլով են նոյն գոյականները:

ՀՐԱՀ. Գ. — Սա բառերուն սկիզբը գրէք պատշաճ մասնիկը:

7. ԱՍՏԱՆ — ծառ, անդ, Ռուս, Չին, Պարսիկ, ծաղիկ, Թուրք:

8. ԱՊԱՆ. — պահ, դուռն, ուղտ, ձի, ախոռ, Թաթ, պարտէզ:

9. ՅԻ. — Անգղիա, Զմիւռնիա, Ասիա, Երուսաղէմ:

10. ԱՅԻ. — Նարեկ, Բիւզանդ, խել, գիւղ, քաղաք, Խորէն:

11. ԵՅԻ. — Պօլիս, դաշտ, Աշտարակ, Թաղ, ձոր, Մուշ:

12. ՈՅ. — Շար, մատն, ձեռն, փող, ակն, դպիր, վարժ:

ՀՐԱՀ. Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցէք:

23. Ի՞նչ է հոլովը: Օրինակ:

24. Քանի՞ է հոլովը: 25. Ո՞րն է անուն մը հոլովելու ընդհանուր ձեւը: Ո՞ր հոլովներ իրարու կը նմանին: Ինչպէ՞ս կ'ըլլան ա ով վերջացող անուններ: Օրինակ:

ՀՈԼՈՎՄԱՆ ՁՈՐՍ ՁԵԻԵՐ

26. Հոլովման չորս ձեւեր ալ կան, որոնք եղակիի մէջ ուրիշ կերպ կ'ըլլան, բայց յորճակիի մէջ ընդհանուր ձեւին կը հետեւին:

	— Ա —	— Բ —	— Գ —	— Դ —
Ո. եւ Հ.	Մարդ	Հոգի	մեծութիւն	օծում
Ս. եւ Տ.	մարդու	հոգւոյ	մեծութեան	օծման
Բացառ.	մարդե,	հոգիե	մեծութեան	օծումե
Գործիակ.	մարդով	հոգիով	մեծութեամբ	օծումով

Գիտելիք Ա. Ձորորդ ձեւին պէս, սեռականի եւ տրամէջ ալ կ'ըլլան շատ մը բառեր, թէեւ ուն չեն վերջաւորիր. կնիկ, աղջիկ, մանուկ, անուն, տուն, շուն, ձուկ, եւայլն:

Գիտելիք Բ. Նոյնպէս սեռականի եւ տրականի մէջ ունան կ'ըլլան ժամանակ ցուցնող բառեր, ինչպէս. ժամ, օր, տարի:

Ասոնց բացառականը կրնայ ունեն Վերջաւորիլ. ինչպէս. գիշերուորնէ, առտուորնէ եւայլն:

ՀՐԱՀԱՆԳ 15. Մարդ բառին պէս հոլովեցէք. Ձի, կով, ծով, նաւ, Հայ, շահ, դար, նաւ, մահ, քի, արեւ, ժամ, շաբաթ, (շաբթու) տղայ, (տղու) մարդայ (մարդու):

ՀՐԱՀ 16. Հոգի բառին պէս հոլովեցէք. Տարի, գինի, որդի, ոսկի, ձիքենի, կղզի, կաղնի, քրացի, եկեղեցի:

ՀՐԱՀ 17. Մեծութիւն բառին պէս հոլովեցէք. նեղութիւն, տախտակ, քաղաքիւն, ողորմութիւն, չարութիւն:

ՀՐԱՀ 18. Օծում բառին պէս հոլովեցէք. խոստում, բաշտում, բացում, խորում, հոլովում, յաւելում, հանում,

ՀՐԱՀ 19. Նոյն կերպով հոլովեցէք. Կնիկ, աղջիկ, մանուկ, անուն, տուն, շուն, մուկ, ձուկ, ծուկ, դուռ, լեռ:

Բ. Գիտելիքին պէս. ժամ, օր, շաբաթ, ամիս, տարի, ամառ, ձմեռ, ցերեկ, գիշեր, ասեմ, ժամանակ, կեսօր, անգամ:

ՊԵՏԳ Է ԱՇԽԱՏԻԼ

Ամէն մարդ կ'աշխատի որ ապրուստ ճարէ: Կենդանիներն ալ կ'աշխատին որ կեր գտնեն, եւ ալ կ'աշխատին որ դաս լաւ սովորին:

Հայր մը կ'աշխատի իր ընտանիքին համար. իր աշխատութեամբ կը պահէ կիներն ու զաւակները: Պըզտիկներն ալ երբ մեծանան, կարգը անոնց է աշխատելու, ստակ վաստակելու եւ իրենց ծնողքը պահելու:

Ամէն մարդ իրեն համար կ'ընտրէ աշխատութեան ճիւղ մը. մէկը մտքով կ'աշխատի, գիտ մը կընէ, եւ անով ուրիշներուն օգտակար կ'ըլլայ: Գործաւորն ալ իր ձեռքին աշխատութեամբ կը զբաղի:

ՀՐԱՀԱՆԳ Ա. — Օրինակեցէք այս հասուածն եւ գոյականներուն տակը գիծ փակեցէք, յետոյ քիւք քի ի՛նչ հոլով են եւ ո՛ր ձեւին վրայ կ'երբան:

ՀՐԱՀ Բ. — Սա բառերուն սկիզբը դիւք պատշաճ մասնիկը:

15. ԱՆՈՅ. — որբ, աղքատ, հիւանդ, հիւր, խոհ, զօր:
14. ԱՐԱՆ. — կրակ, դաս, վարժ, բնակ, երգ, տաղ, խօս:
15. ՅՈՒ. — քահանայ, վարդապետ, հարսն, փեսայ:
16. ՈՒՀԻ. — ընկեր, դերձակ, Տիգրան, աշակերտ, վարդ, սան:
17. ԱՆՈՅԸ. — քուրմ, սէր, Խոսրով, Հայկ, Վարդ:
18. ԴՈՒՍԸ. — Շահան, Ջարման, Խոսրով, Սան:

ՀՐԱՀ Գ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցէք:

26. Հոլովման ուրիշ ձեւեր ալ կան: Որոնք են: Ո՞ր բառեր Դ. ձեւին պէս կը հոլովուին: Ի՞նչ գիտէք ժամանակ ցուցնող բառերուն վրայ:

ԱՆԿԱՆՈՆ ՀՈՂՈՎՈՒՄՆԵՐ

27. Քանի մը բառեր նախորդ ձեւերէն կը տարբերին. ասոնք կը կոչուին անկանոն հոլովումներ :

Ո եւ Հ.	Սէր	Հայր	Տէր
Ս. եւ Տ.	Սիրոյ	Հօր	Տիրոջ
Բացառ.	Սէրէ	Հօրմէ	Տիրոջմէ
Գործիական.	Սիրով	Հօրով	Տիրոջմով

Ծան. — Ա. Աստուած բառը կը հոլովուի սեռ բառին պէս, միայն բացառականը կ'ըլլայ Աստուծմէ :

Բ. Նոյն ձեւին կը հետեւին նաեւ իսկ վերջաւորող յատուկ անուններ, ինչպէս. Գաղասիա, Արաքիա, Ամասիա, Սեբասիա, Եղդիկիա, Փոխիզիա, Գաղղիա :

ԿԱՐԵՒՈՐ ԳԻՏԵԼԻՔ. Հոլովման այս զանազան ձեւերը կրնան ընդհանուր ձեւին պէս ալ գործածուիլ, ինչպէս. Արեւին գինիի, խոստումի, անունի, ցերեկի, սերի, հայրի եւայլն : (Չանալու է այս միօրինակ ձեւն ընդհանրացնել :)

28. Կան բառեր որոնց ձայնաւոր գիրերը կը փոխուին կամ կը կորսուին եզակի հոլովներուն մէջ, ինչպէս.

Տէր — տիրոջ, Սէր — սիրոյ : Գիծ — գծի.
Գիր — գրի : Բերան — բերնի : Մանուկ — մանկան :

ՀՐԱՀԱՆԳ. 20. Հոլովեցեք հետեւեալ բառեր :

1. Աստուած, մարմին, լոյս, յոյս, հուր, խորհուրդ :
2. Ասիա, Արարիա, Մալթիա, Գերմանիա, Իտալիա :
3. Մայր, կնքամայր, կնքահայր, սանամայր, եղբայր, հօրեղբայր, մօրեղբայր, ծծմայր, վանահայր :
4. Կին, տիկին, քոյր, մօրաքոյր, հօրաքոյր, ընկեր, դասընկեր, տալ, աներ, ներ, տագր, կեսուր :

ՀՐԱՀԱՆԳ. Ա. — Սա բառերը արական սեռի անուններ են, գտե՛ք անոնց իգականը :

1. Որձ, ձի, ոչխար, ծերունի, պապ, աներ, պարոն-տատ, փեսայ, մանչ, եղբայր, այր, հայր, ուստր, պարոն, երէց, քեռի, տագր, սանահայր, կնքահայր : 2. Խնամակալ, իշխան, տէր, վարդ, սուրբ, աշակերտ, գեղջուկ, ուսուցիչ, դրացի, երիտասարդ : 3. Սահակ, քուրմ, վարդ, Խոսրով : 4. Շահան, Չարման, Խոսրով, Սան :

ՀՐԱՀ. Բ. — Գտե՛ք սա բառերուն հոմանիշներ :

Ուղի, ճամբորդ, սար, նուէր, ագի, իղձ, որմ, ցնծութիւն, աղբ, մագիլ, ժանիք, խաւար, արքայ, պալատ, խաչ-նարած, մօրթ, տիղմ, ոստ, կզակ, ատամն, հեր, հուր, կեղտ, ասր, վէճ, ընծայ, արփի, ոտնաման, գլխարկ, եղա-հակ, վիշտ, թուր, կտրոց, դրամ, համար :

ՀՐԱՀ. Գ. — Գտե՛ք սա բառերուն հակառիշեր :

Աղքատութիւն, տգեղութիւն, կորուստ, լոյս, բարեկամ, թանկութիւն, ծնունդ, շատութիւն, ծառայ, մեծութիւն, ատեղութիւն, սկիզբ, ջերմութիւն, առողջութիւն, գեղացի, արեւելք, հարաւ, երջանկութիւն, դիւրութիւն, չարութիւն, խեղացութիւն :

ՀՐԱՀ. Դ. — Հետեւեալ երկու գոյականներն իրարու կցեցե՛ք, այսպէս. Մեղրի մոմ-մեղրամոմ :

Խաչի փայտ, աւազի կոյտ, նամակի տուն, գործի տուն, որթի տուն, ծովու հէն, սեղանի տուն, զօրքի պետ, հողի գունտ, նաւի տորմ, վանքի հայր, դպիրի տուն, խոնկի տման, հողի բլուր, ճակատի գիր, աղբսի գիր, դպիրի պետ, գետի բերան, լեռան շղթայ, իւղի գին, մոմի գին :

ՀՐԱՀ. Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցե՛ք :

27. Որո՞նք են անկանոն հոլովումները : Ինչպէ՞ս կ'ըլլան իսկ վերջաւորող բառեր : Օրինակ : Ի՞նչ գիտելիք կայ հոլովման այլ եւ այլ ձեւերուն վրայ : Օրինակ : 28. Հոլովման մէջ ձայնաւոր գրերը ի՞նչ կրնան ըլլալ : Օրինակ :

29. Վեց հոլովները զանազանելու համար սա հարցումներն ընելու է.

Ուղղականի համար	ն ^օ վ	կամ	ինչ բան
Սեռականի »	որո՞ւն	»	ի՞նչ բանին
Տրականի »	որո՞ւ	»	ի՞նչ բանի
Հայցականի »	զո՞ւվ	»	ի՞նչ բանը
Բացառականի »	որով	»	ի՞նչ բանէ
Գործիականի »	որո՞ւվ	»	ի՞նչ բանով

ՅԱՏԿԱՅՈՒՅԻԶ ՅԱՏԿԱՅԵԱԼ

30. Յասկացուցիչ կը կոչուի այն սեռական հոլով անունն որ կը ցուցնէ թէ բան մը որո՞ւն է.

Օրինակ. — Գրիի կողք, ծառի ճիւղ

Յատկացուցիչ ունեցող բառը կը կոչուի յասկացեալ:

Գրիի եւ ծառի բառերն Յատկացուցիչ են, իսկ կողմ եւ ճիւղ բառերը՝ Յատկացեալ են:

ՀԻՍ.Հ. 21. Հարցումներով անուններուն հոլովը գտէ:

Հայրս կը կարգայ: Զուրը հեղուկ է: Կաղնին ծառ է: Քահանան ունի շուրջառ: Հացին միջուկը կակուղ է: Բարեկամիս նամակ գրեցի: Ծառին քար նետեցի: Ո՞վ ծեծեց եղբայրս: Պատուը քաղեցինք: Պարգեւ առի վարժապետէս: Գինին կը շինուի խաղողէ: Զորեպանով զրկեցինք բեռները: Մածուկը կը շինուի կաթով: Աստուած զրախտէն վռնտեց Ադամն ու Եւան ինչու որ արգիլուած պտուղէն կերած էին:

ՀԻՍ.Հ. 22. Հետեւեալ բառերն իրարու կապեցէ՛ք այնպէս որ առաջինը յասկացուցիչ ըլլայ, եւկորոյ՞ր յասկացեալ:

Գրիչ ծայր, խնձոր կուտ, սալոր կեղեւ, դուռ բանալի, կատու պոչ, նամակ հասցէ, առիւծ բաշ, փողոց սալարկ, դպրոց տեսուչ, աղքատ հագուստ, ժամացոյց չլթայ, քաղաք բնակիչ, թուր պատեան, քահանայ շուրջառ, աչք լոյս:

ՄԵԼԱՆ

Մելանը շատ պիտանի է. անով գիր կը գրենք: Կայ սեւ մելան որ փայլուն հեղուկ մ'է. կայ նաեւ կարմիր, կապոյտ, մանիշակագոյն մելան:

Դպրոցի տղաք հիմա շատ դիւրութեամբ կը գըտնեն մելանը որ շիշերով կը ծախուի. կրնան նաեւ կարիպալոյսի կոչուած փայլուն — կապոյտ փոշի գնել մանրավաճառէն եւ ջուրի մէջ հալեցնելով մելան շինել:

Հին ատեններ մելանը ածուխով կը շինէին, ինչպէս կ'ընեն մինչեւ հիմա ալ Հնդկաստանի մելանը:

Սեւ մելան շինելու համար պէտք է գիտոր, երկաթի ծծմբաւ կամ կանաչ արջաուպ եւ խէժ կոչուած նիւթերը:

ՀԻՍ.Հ.Մ.Ֆ. Ա. — Օրինակեցէ՛ք հասուածը. ստուգծեցէ՛ք անուններ. յետոյ պատշաճ հարցումներով գտէ՛ք անոնց հոլովը:

ՀԻՍ.Հ. Բ. — Շեղազիր բառերը սեռական ըրէ՛ք, յետոյ նոյն բառերով մէյմէկ խօսք շինեցէ՛ք, այսպէս:

Վարժապետին տղան իմ դասընկերս է:

Ծառ տերեւ, այգի դուռ, մարմին անդամներ, շնատորոտ, հայր խրատ, մօրափոյր որդի, Աստուած պատուէր, աղաւթի փետուր, գոռիս մազեր, եկեղեցի հասոյթ:

ՀԻՍ.Հ. Գ. Սա բառերը վերլուծեցէ՛ք օրինակիմ պէս:

Վարդի իւղ, եզան լուծ, գետի բերան, Մարիամի, կառքերով, լեռներէ, ձայնի, այբով, թռչուններու:

Օրինակ. վարդի՝ հաս. անուն եղ. սեռական յատկացուցիչ իւղ բառին. — իւղ հաս. անուն եղ. ուղղական յատկացեալ՝ վարդի բառին:

ՀԻՍ.Հ. Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցէ՛ք:

29. Վեց հոլովներն ինչպէս կը զանազանուին: Օրինա՞կ: Ի՞նչ է յատկացուցիչը, օրինա՞կ: Ի՞նչ է յատկացեալը:

Գ Լ ՈՒ Խ Բ.

Յ Օ Դ

31. Յօդ կը կոչուի ն կամ ը գիրը որ կը գրուի գոյականին ծայրը, երբ որոշեալ մտքով գործածուած է:

Օր. Խնձորի ծառ ըսելով կը հասկնանք որ եւ է խնձորի ծառ մը, բայց երբ կ'ըսենք. խնձորին ծառը, այն ատեն որոշ խնձորի ծառը կը հասկնանք:

Գիտելիք. Չայնաւորով վերջացող անուններ միշտ ն յօդը կ'առնեն: Չըսուիր՝ կասուր, այլ՝ կասուն:

Իսկ անձայն յ ով վերջացող բառեր, երբ յօդ առնեն, սովորաբար այս յ տառը կը կորսնցնեն, ինչպէս, սասանայ-սասանան, տայ-տան:

Գիտ. Գոյականին ծայրը կը գրուին նաեւ ս. դ. ն. կամ ը գիրերը որոնք դիմորոշ յօդ կը կոչուին:

ՀՐԱ. ՀԱՆԳ. 23. Անուններուն ծայրը յօդ դիր եւ ըսէ քէ ինչ կ'ըլլայ խոսքին իմաստը:

Մարդէ չի վախնար. — Թուղթ տուր ինծի. — Չայն լսեցի. — Միհրան պարտիզականի տղայ է. — Եղբայրդ գիրք կարդաց. — Կերամբ հաց. — Ես հաց կ'ուզեմ, դուն ջուր կու տաս. — Դպրոցի աշակերտ. — Զինուորի թուր. — Զուրի աման. — Պատուհանի փեղկ. — Գրքի կողք:

ՀՐԱ. Հ. 24. Սա անուններէն որոնք յօդ ունին:

Զին, եկեղեցին, զմեկին, անկիւն, անկողին, մեղրն, հացը, լուսին, կանոն, սալորն, ոլուն, աստղը, աղբատն, սայլապան, ամառն, աման, ալիւր. քթան, տղայ, բան, բժիշկ, ձուկն ու մուկը, փիղը, հովիւն, մատեան, գիրք, կորիւն, մեղան, թանաքն, դուռ, պատեան, թանաք, կօշիկն:

ՀՐԱ. Հ. 25. Յօդով եղովեցեք սա անունները:

Կատու, ձի, լեզու, չուկայ, հաւ, դեւ, Հայ, տղայ: Լուսին, կտաւ, կողի, կուրծք, ծիծ:

Դ Ա Ս Ա Ր Ա Ն Ի Մ Է Ջ

Երբ առաջին անգամ դպրոց եկայ, սիրտս սաստիկ կը զարնէր. Մանաւանդ երբ տեսայ սրահին մէջ շատ աշակերտներ, պատերուն վրայ կախուած պատկերներ եւ աշխարհացոյցներ, եւ դասատուն՝ բարձր տեղ մը նստած. այնչափ չփոթեցայ որ կարծեցի թէ չորս կողմն ամէն բան կը դառնայ:

Բայց նայեցայ որ աշակերտներուն մէջ ինձմէ փոքր մանուկներ ալ կային, որոնք ուշագիւր էին իրենց դասին եւ կ'աշխատէին: Այն ատեն, սիրտ առի եւ մտքովս ըսի. — Է՛հ, ե՛ս ալ կրնամ աշխատիլ:

Երբ դասը լմնցաւ, վարժապետը քովս եկաւ եւ ժպտելով ըսաւ. «Տղա՛ս, դուն ալ անոնց պէս ըրէ, աշխատէ՛, բան սովորէ, որ ծնողքիդ ուրախութիւն եւ պատիւ բերես»:

ՀՐԱ. ՀԱՆԳ. Ա. — Օրինակեցեք այս հասուածն, ստուգեցեք գոյականներն եւ ցոյց տուէք յօդերը:

ՀՐԱ. Հ. Բ. — Նոյն հասուածին հոլովուած բառերուն եզակի ուղղականը գրեցեք:

ՀՐԱ. Հ. Գ. — Վերլուծեցեք հետեւեալ անունները:

Խաղողին ողկոյզը, պայուսակ, լուսին, կօշիկիդ ներքանը, լուսինին մահիկը, կացին, հացին, կայմով, ամառունէ, կանոնէն, քթան, որայ, քահանային փիւնը:

Օրինակ. Խաղողին՝ հասարակ անուն եղակի սեռականն ն յօդով որոշեալ, յատկացուցիչ է ողկոյզը բառին: Ողկոյզը՝ հասարակ անուն եղակի ուղղական. ը յօդով. — յատկացեալ՝ Խաղողին գոյականին:

ՀՐԱ. Հ. Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

31. Ի՞նչ է յօդը: Օրինակ: Ի՞նչ գիտելիք կայ յօդի վրայ:

ԳԼՈՒԽ Գ.

ԱԾԱԿԱՆ

32. Ածական կը կոչուի այն բառն որ կը ցուցնէ Գոյականին որպիսութիւնը, կամ կ'որոշէ՝ կը սահմանաւորէ անոր իմաստը: Օրինակ. Մեծ գիրք, երկու տղայ:

33. Հինգ տեսակ Ածական կայ. Հասարակ, Յուցական, Ստացական, Թուական, Անորոշ:

1. ՀԱՍԱՐԱԿ ԱԾԱԿԱՆ

34. Հասարակ ածականը գոյականին որպիսութիւնը կը ցուցնէ:

Օրինակ. Խեղօք տղայ, ճերմակ թուղթ:

Գիտ. Ածականը գոյականէն առաջ կը դրուի եւ չի հոլովուիր: Բայց երբ մինակ (առանց գոյականի) է, կրնայ հոլովուիլ եւ յօդ առնել:

ՀՐԱՀ. 26. Որոշեցիք Հասարակ Ածականներն ու Գոյականներն: Համեստ աղջիկ, բարի Աստուած, Հար սատանայ, կատաղի առիւծ, դժուար դաս, դիւրին գործ, անվախ մարդ, քաջ եւ կտրիճ երիտասարդ, մատղաջ հասակ, աղնիւ տղայ, սեւ մազ, ցած ձայն, անուշ հոտ:

ՀՐԱՀ. 27. Սա գոյականներն և Հասարակ ածականներ կցէ. Տղայ, գլուխ, գլխարկ, թաշկինակ, գիւղ, աղուէս, մարդ, դաս, կոչիկ, դանակ, տուն, գազաթ, բնութիւն, աշակերտ, բժիշկ, մայր, վարդ, լուսին:

ՀՐԱՀ. 28. Հետեւեալ Հասարակ ածականներն և գոյականներ կցէ. Ծանր, գեղեցիկ, կակուղ, կանաչ, մաքուր, թաց, չոր, սուր, ուղիղ, խոր, սեւ, ծոյլ, անհամ, անլի, աղէկ, կարմիր, խարտեալ, սիրելի, հաստ:

ՀՐԱՀԱՆԳ Ա. — Էջ Ժ. ի հասուածը (ՄեկԱն) նորէն գրեցիք եւ հասարակ ածականներուն տակը զի՞մ փաշեցիք:

ՀՐԱՀ. Բ. Օրինակին նման խօսքեր շինեցիք:

Կարծր, հեղուկ, կազային. ծանր, քեթեւ, քափանցիկ, անուշ, շեղի, թթու, կծու, դեղին, կանաչ, կապոյտ, սեւ, ճերմակ, կարմիր:

Օրինակ. Քարը կարծր է:

ՀՐԱՀ. Գ. — Վերլուծեցիք հետեւեալ բառերը:

Կարմիր վարդին տերեւը, դեղին ազդեցութենէն, լեղի խնձորս, դեղին կտաւ, կատաղի առիւծին բաշը, ալիստ ձիովք, կակուղի բարձիդ երեսը, խելօք տղուն:

Օրինակ. Կարմիր՝ հասարակ ածական, կը ցուցնէ վարդին որպիսութիւնը: Վարդին՝ հասարակ անուն եզակի սեռական և յօդով, յատկացուցիչ ճերմաւր բառին: ճերմաւր՝ հասարակ անուն եզ. ուղղ. ը յօդով, յատկացեալն է վարդին ին:

ՀՐԱՀ. Դ. Օրինակին պէս խօսքեր շինեցիք յոգնակի:

Մուրճ, մկրատ, գրոց, փերիչ, բահ, վրձին, քրիչ, խարսգան, ծեփիչ, քիակ, խարսոց, կացին, գրիչ, ցնցուղ, յօսոց:

Դարբին, հողագործ, հանքագործ, նաւավար, քանդակագործ, նկարիչ, դերձակ, փայտահար, սայլապան, այգորդ, գրագէտ, հիւան, որմնադիր, կոպլարար (չիլիկիիր), պարտիզպան:

Օրինակ. Դարբիները կը գործածեն մուրճեր:

ՀՐԱՀ. Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցիք:

32. Ո՞ր բառեր ածական կը կոչուին: Օրինա՞կ: 33. Քանի՞ տեսակ ածական կայ: 34. Ի՞նչ կը ցուցնէ Հասարակ ածականը. Օրինա՞կ: Ածականը գոյականէն առաջ թէ վերջը կը դրուի: Օրինա՞կ: Ածականը ե՞րբ կը հոլովուի. Օրինա՞կ:

35. Հասարակ ածականներէն գոյական կը շինուի ուրիշ մասնիկով, ինչպէս՝ *Մեծ-մեծութիւն* :

Գիտելիք. Անձ, կենդանի եւ առարկայ ցուցնող (նիւթափան, տեսանելի, քանձրացեալ) անուններէն շատը մտաւոր, անտեսանելի կամ վերացեալ անուն կ'ըլլայ ուրիշ մասնիկով, ինչպէս. Հայր-հայրութիւն, տղայ-տղայութիւն :

36. Շատ անգամ գոյականներուն ծայրը մասնիկներ կցելով՝ ածական կը կազմուի : Այս մասնիկներն են. *ական, առոր, աշին, եան, ելի, ալի, ոս, ուս, եղեն, եայ, եղ, ող, ած, իյ, եայլն* :

ՀՐԱՀ. 29. Հետեւեալ ածականներն ու գոյականները վերացեալ անուն փոխել ուրիշ մասնիկն աւելցնելով :

Հայ, քաջ, իշխան, հին, եղբայր, սիրելի, թանձր, աղ-նիւ, մանուկ, աղուոր, կառավար, տկար, տէր, ատելի, ծեր, թագաւոր, տխուր, ծոյլ, դասատու, անառակ, մայր, մեծ, հայր, բարի, ցած, ժամկոչ :

ՀՐԱՀ. 30. Ածականը գոյական րե՛ք եւ փոխադարձաբար :

Սիրելի եղբայր, ճշմարիտ Աստուած, մարդկային յան-ցանք, խաղասէր մանուկ, միջին գիշեր անմեղ տղայ, վրէժ-խընդիր կրակ, ծեր հայր, բարեսիրտ մարդ, ամբարիշտ հե-թանոս, շնորհալի եղբայր. կապոյտ երկինք, դիւական չա-րութիւն, գեղեցիկ հրաշք, տաճկական հիւրասիրութիւն :

ՀՐԱՀ. 31. Որակական ածականները գոյականի փոխեցէք մասնիկները ջնջելով :

Դպրոցական, հայրական, ծովային, կանոնաւոր, փափա-քելի, շնորհալի, փայլուն, ուժեղ, քոսոտ, քարուտ, արծա-թեղէն, ներող, ընկերական, հարաւային, փառաւոր, մատ-նիչ, ողորմած, գէորգեան, արծաթեայ :

Փ Ո Ք Ր Ի Կ Վ Ի Ր Գ Ի Ն Է Ն

Վիրգիլնէ փոքրիկ աղջիկ մ'է, վառվառն ու սրա-միտ : Վեց տարեկան է եւ արդէն սկսած է կարդալ, գրել եւ կար կարել : Կարգացածը կը հասկնայ եւ իր գրածն ալ կը կարդայուի : Մաքուր ու գեղեցիկ գիր մ'ունի : Ուշադրութիւն կ'ընէ որ գիրերէն մէկը մեծ՝ միւսը փոքր, մէկը ծուռ միւսը շիտակ. շատ լայն կամ շատ նեղ չըլլան, այլ հաւասար չափով, ուղղութեամբ ու հեռաւորութեամբ կը գրէ, եւ պէտք եղած տեղերը կը դնէ կէտադրութեան նշանները :

Կարգացած ատենն ալ հոգ կը տանի շեշտերուն եւ ձայնին ելեւէջներուն :

ՀՐԱՀԱՆԳ. Ա. Օրինակեցէք վերի հասումն եւ ցոյց տուէք հասարակ ածականներն :

ՀՐԱՀ. Բ. Նոյն հասումին մէջ գտնուող ածականներն ու առարկայ ցուցնող (քանձրացեալ) անուններն ուրիշ մասնի-կով վերացեալ անուն փոխեցէք :

ՀՐԱՀ. Գ. — Օրինակին համեմատ խօսքեր շինեցէք :

Առարկայ. — Օղակ, գետակ, հաւկիթ, սնակ, աղեղ, տապեղուլունք, ասեղ, դանակ, ձող, սակի :

Ձեւ. — Կլոր, բոլորչի, գուլ, երկայն, ձուածեւ, սուր, քառակուսի, բոլորակ, կիսաբոլորակ, կլորակ :

Օրինակ. Օղակը կլոր է :

ՀՐԱՀ. Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցէք :

35. Հասարակ ածականը ինչպէ՞ս գոյական կ'ըլլայ. Օրի-նակ : Անձ, կենդանի եւ իր ցուցնող (թանձրացեալ) անուն-ները ուրիշ մասնիկն առնելով ի՞նչ կ'ըլլան : 36. Գոյական-ներուն ծայրը ո՞ր մասնիկները կցուելով ածական կը կազմուի՞ տուէ՛ք մէյմէկ օրինակ :

2. ՅՈՒՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

37. Յուցական ածական են այս (աս), այդ (ատ), այն (ան), սա, դա (տա), նա, սոյն, դոյն, նոյն բառերը որոնք իբր թէ մատով կը ցուցնեն առարկան:

Գիտելիք. Այս, սա, սոյն, կը ցուցնեն մօտ բան մը, այդ, դա, դոյն՝ քիչ մը հեռուոր բան մը, այն, նա, նոյն՝ աւելի հեռուն եղող բան մը:

Գիտելիք. Յուցական ածականները չեն հոլովուիր եւ սովորաբար ցուցական ածական ունեցող գոյականներն յօդ կ'առնեն: Ինչպէս. Այս տունն, այդ պարտեզը, եւայլն:

ՀԻՍԱՀ. 32. Հոլովեցէք. Այս մարդը, այդ ծառը, այն հողը, սա եկեղեցին, սա բուրբը, նա փարը, սոյն նամակը:

ՀԻՍԱՀ. 33. Որոշեցէք ցուցական ածականները.

Ո՞վ ստեղծեց այս աշխարհս. — Միթէ սա գի՞րքն է ձեր փնտռածը. — Ո՞րակից կը բղխի այս վճիռ ջուրը. — Սա տղան աւելի խելք եւ մտացի կ'երեւի: — Այս մարդն, այդ լճակը, այն անտառները, սոյն հոյակապ դղեակին տիրոջն են. — Նոյն օրը լսեցի քու գեղեցիկ ձայնդ. — Սա ուսեալ կնոջ եղբայրն ո՞վ է: — Տա դուռը զա՛րկ. — Նա մարդն հմուտ ճարտարապետ մ'է: — Ա՛ն այս թուղթերն եւ ինծի տուր այդ կաղամարը:

ՀԻՍԱՀ. 34. Կէտեալ սեղ հասարակ ածական մը եւ գիծեալ սեղ յատկացեալ մը դրէք, այսպէս. Այս անուշ խնձորին կուտը,

Այս... խնձորին —: Այդ... պարտէզին —: Այն... աղբիւրին —: Նա... թռչունին —: Նոյն... դասարանին —: Տա... գառնուկին —: Տա... պատկերին —: Սոյն... ժամացոյցին —: Սա... մարդուն —: Ան... գիշերներուն —:

ՀԻՍԱՀԱՆԳԻ Ա. — Հետեւեալ բառերուն սկիզբը դրէք *ան*, *սա*, *դա*, *նա*, *սոյն*, *դոյն*, *նոյն* մասնիկները, որոնք բառին իմաստը թիսականի կը փոխեն:

1. Ամօթ, առակ, բան, խօս, գործ, գին:
2. Երախտիք, շնորհ, ուշ, օրէն:
3. Գէտ, գեղ, կար, մարդ:
4. Գոյ, տես քահանայ:
5. Գոհ, բաղդ, կամակ:

ՀԻՍԱՀ. Բ. — Գտէք սա բառերուն հոմանիշը:

Զուարթ, տխուր, նուրբ, ջերմ, փոքր, յոռի, հիւանդոտ, կեղտոտ, ճարտար, սաստիկ, թերի, մութ, յտակ, անհուն, թշուառ, անսուղ, ցած, սպիտակ, քաղցր, հեզ, անողորմ, կենդանի, երկչոտ, հանգարտ, բոլորակ, շողջողուն, չքեղ, ջինջ, լի, սին, որոշ:

ՀԻՍԱՀ. Գ. — Բառերուն սկիզբը դրէք պատշաճ մասնիկը:

1. Ական. — հայր, մայր, եղբայր, որդի, ծնող, տղայ:
2. Այլն. — Ընկեր, դաշտ, ծով, ցամաք, օդ, համր, հարաւ:
3. Աւուր. — Ան, զօր, կամ, նշան, հռչակ, շահ, մեծ:
4. Աւես. — Խոտ, խաչն, դաշտ, բուրումն, հոտ, շահ:
5. Գին*. — Ցաւ, դառն, տրտման, ողբ, ուժ, հիշանդ:
6. Գոյն**. — Քաղցր, սուտ, մեծ, փոքր, կրակ, շաւ:
7. Եայ. — Աղանակ, բեկեղ, փղոսկր, բիրեղ, արծաթ:

ՀԻՍԱՀ. Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցէք:

37. Ո՞ր բառեր ցուցական ածական են: Ի՞նչ գիտելիք կայ անոնց վրայ: Յուցական ածականները կը հոլովուին:

(*) Գին մասնիկը հոս չի նշանակուի արժեք:

(**) Գոյն » » » երանգ:

3. ՍՏԱՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

38. Ստացական ածականները կը ցուցնեն թէ բան մը որո՞ւ ստացուածքն է.

39. Ստացական ածական են.

Ա. դէմք՝ իմ, մեր. Բ. դէմք՝ քու, ձեր. Գ. դէմք՝ իւր կամ իր, իրենց, անոր, անոնց:

Գիտ. Ստացական ածականները չեն հորովուր եւ երբեմն Ստացական ածականին տեղ անունին ծայրը ս, դ, և կամ ը դիմորոշ յօդերը կը դրուին:

ՀՐԱՀ. 35. Հօլովեցե՛ք. Իմ գրիչս, քու ձեռքդ, իր աչքը, անոր մայրը, մեր հասակը, ձեր փողոցը, իրենց հայրենիքը, անոնց զինուորները:

ՀՐԱՀ. 36. Ստացականներն յոգնակի րե՛ք.

Իմ նոր բնակարանս: — Քու անխոհեմ վարքդ: — Իմ անկեղծ փափաքս: — Անոր մեծ սեղանը: — Իր գեղեցիկ հրացանը: — Քու կապոյտ շրջագլխո՞ւդ: — Իմ ընդարձակ կալուածներս: — Անոր խոհեմ ընթացքը: — Այս ծառն ու իր համեղ պտուղը: — Քու սեւ մազերդ: — Իմ սիրելի ծնողքս: — Իր աշխատ ձին ու իմ հուժկու ջորիներս:

ՀՐԱՀ. 37. Գիծերուն տեղ դիւր ստացական ածական մը.

Մովսէս կ'ըսէր — Ժողովուրդին եթէ պատուէք — ծնողքը, — կեանքն երկարատեւ կ'ըլլայ: Երջանիկ է այն աշակերտը որ — ջանքով — աշխատասիրութեամբ եւ — բարի վարքով սիրելի եղած է — ուսուցիչներուն: Բարի հայր մը կը սիրէ — զաւակներն բայց չսիրեր — թերութիւնները: Սիրեցէք — զաւակներն, բայց մի՛ սիրէք — թերութիւններն: Կը սիրեմ — բայց չեմ սիրեր — բնաւորութիւնդ: Ամէնքս ալ յարգանք եւ սէր կը պարտինք — ծնողքին: Սարգը կ'ապրի — ուստայնով, ինչպէս որսորդն — որսով:

ՀԱԻ

Աքաղաղին էգն է հաւը, զոր շատ լաւ կը ճանչնաք իր ածած հաւկիթներուն շնորհիւ: Մէկ տարուան մէջ մինչեւ երկու հարիւր հաւկիթ կ'ընայ ածել. բայց այս թիւը հետզհետէ կը նուաղի: Հաւը կ'ընայ տասնը-հինգ տարիի չափ ապրիլ: Մասնաւորապէս կը սիրէ ուտել միջատներ, որդեր և հացաբոյսեր: Տարօրինակ և զարմանալի է հաւուն սէրն ու խնամքը իր ձագին համար որ վառեակ կը կոչուի: Թխսելով կը հանէ ձագերը զորոնք այնքան խնամով կը պահպանէ:

ՀՐԱՀԱՆԳ Ա. — Օրինակեցե՛ք վերի հասումն, եւ ցուցական ածականներուն տեղ մեկ գիծ, Ստացական ածականներուն տեղ երկու գիծ, քաշեցե՛ք:

ՀՐԱՀ. Բ. — Նոյն հասումին մեջ ո՞ր գոյականներ յօդունին՝ ստորագծեցե՛ք:

ՀՐԱՀ. Գ. — Օրինակին համեմատ վերլուծեցե՛ք սա բառերը:

Այս տունին տիրոջը, մեր ձիին թամբով, գրպանիս բերանը, վարժապետէդ, դասընկերներուն, նոյն տարւոյն հունձքերով. տա խեղճ մարդը, իր գործին, անոնց զաւակներուն:

Օրինակ. Այս՝ ցուցական ածական, կ'որոշէ տունին բանը: Տունին՝ հասարակ անուն եղակի սեռական, յատկացուցիչ՝ տիրոջը ին. և յօդ: Տիրոջը հաս. անուն եղ. սեռ. յատկացեալ՝ տունին բառին, ը գիծորոշ յօդ:

ՀՐԱՀ. Դ. — Բերանացի եւ գրուոր պատասխանեցե՛ք:

38. Ի՞նչ կը ցուցնեն ստացական ածականները: 39. Ո՞րոնք են ստացական ածականները: Ի՞նչ կը կոչուին Ա. Գ. և գիրերը:

4. ԹՈՒԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

40. Թուականները կը ցուցնեն թիւ և կարգ:

41. Թուական ածականները երկու տեսակ են:

1. Բացարձակ՝ որ առարկային քանի հատ ըլլալը կը ցուցնէ: Մէկ, երկու կամ երկուք, երեք, չորս, հինգ, վեց, եօթն, ութ, ինն, տասն, տասնը մէկ, տասն երկու, եւայլն:

2. Դասական՝ որ դաս, կարգ, աստիճան կը ցուցնէ եւ կը շինուի բացարձակին վրայ բոլոր կամ երոյր աւելցնելով: Առաջին (եւ ոչմիւրորդ), երկրորդ, երրորդ, չորրորդ, եւն-

Գիս. Ա. Բացարձակներուն վրայ ական մասնիկը դնելով կ'ունենանք բաշխական թուականներ: Ինչպէս. երեքական, տասնական եւն. Նոյնպէս նոց մասնիկով կը կազմուին արժէք եւ չափ ցուցնող թուականներ. երկուսնոց, չորսնոց, եւն.

Գիս. Բ. Թուական ածականները եթէ առանց գոյականի են կը հորովուին հորովման ընդհանուր ձեւին համեմատ:

ՀՐԱՀ. 38. Գրեցեք բացարձակ բուականները մինչեւ հարիւր:

ՀՐԱՀ. 39. Գիծերուն տեղ հարկ եղած բացարձակները դիւր:

Աստուած աշխարհս — օրուան մէջ ստեղծեց: Երկու անգամ ութ — կ'ընէ: Ամսուան մէջ — օր կայ: — տարին դար մ'է: Քրիստոսի առաքեալները — էին: Այբուբէնը — գիր կը պարունակէ: Տարին — եղանակի բաժնուած է: Մէն մի եղանակ — ամիսէ կը բաղկանայ: Շարժումն մէջ — օր կայ գործի եւ — օր հանգստեան: Դպրոցներու արձակուրդները սովորաբար — չաբաթ կը տեսնեն: Մէկ Օսմանեան ոսկին — դահեկան կ'արժէ: Մէկ դահեկանը — փող եւ մէկ փողը — ստակ:

ՀՐԱՀ. 40. Հորովեցեք բացարձակ բուական ածականները մէկէն մինչեւ տասն:

ՁԵՌՔԸ

Ամէն մէկ ձեռքիս վրայ ունիմ հինգ մատ, առաջին մատս, որ ամենէն աւելի հաստ է, կը կոչուի քոյր կամ քոյրամաս, երկրորդը՝ զոր բան մը ցցու ցած ատենս կ'երկնցնեմ, կը կոչուի ցուցամաս, երրորդը՝ ամենէն մեծը՝ որ ճիշդ մէջտեղն է, կ'ըսուի միջնամաս չորրորդը որուն վրայ կ'անցընեն մատանին, կը կոչուի մասնետեմաս. իսկ հինգերորդը՝ ամենէն փոքրը՝ կը կոչուի մկոյր:

ՀՐԱՀԱՆԳ. Ա. — Օրինակեցեք վերի հասուածն եւ ցոյց տուեք բուական ածականները:

ՀՐԱՀ. Բ. — Գրով գրեցեք սա բուականները:

5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 19, 20, 28, 30, 141, 250, 362, 478, 1080, 2097, 1894:

ՀՐԱՀ. Գ. — Բացարձակ, դասական, բաշխական, եւ արժեք ու չափ ցուցնող բուական ածականները չորս սխաւկի մեջ գրեցեք դիւր առ դիւր:

Բացարձակ	Դասական	Բաշխական	Արժեք ցուցնող
Մէկ	Առաջին	Մէյմէկ	Մէկնոց
Երկու	Երկրորդ	Երկերկու	Երկուքնոց
Երեք	Երրորդ	Երեքական	Երեքնոց

(Շարունակեցեք պատէս)

ՀՐԱՀ. Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

40. Ի՞նչ կը ցուցնեն թուական ածականները: 41 Քանի՞ տեսակ թուական ածական կայ: Ի՞նչ կը ցուցնեն բացարձակները եւ որո՞նք են: Ի՞նչ կը ցուցնեն դասականները եւ ի՞նչպէս կը շինուին: Օրինա՞կ: Բաշխական թուական ածականներն ի՞նչպէս կը շինուին: Օրինա՞կ: Արժէք եւ չափ ցուցնող թուականներն ինչպէ՞ս կը կազմուին: Օրինա՞կ: Թուականները ե՞րբ եւ ինչպէ՞ս կը հորովուին: Օրինա՞կ:

5. ԱՆՈՐՈՇ ԱԾԱԿԱՆ

42. Անորոշ ածական հեն այն բառեր որ դոյա-
կանին կու տան անորոշ և ընդհանուր իմաստ մը :

43. Անորոշ ածականն են. մը կամ մի, մեն մի, քանի մը, մի քանի, միեւնոյն, նոյն, ամէն, քորոր, ուրիշ, միւս, ինչ ինչ, այս ինչ, այն ինչ, անձնոր, իւրաքանչիւր, ի՞նչ, ո՞ր, քանի՞, ո՞րչափ, ո՞րքան, ի՞նչ-սիսի, այսչափ, այսքան, ոչ մի :

Դիս. Ա. Անորոշ ածականներն ալ (ըացի մի եւ մը էն) իրենց գոյականէն առաջ կը դրուին եւ չեն հոյովուիր:

Օրինակ. Քանի վր սարիեն, միեւնոյն սան մեջ:

Գիտ. Բ. Մը եւ մի անորոշներուն ը եւ ի տառերը կըր-
ճատուելով տեղը ապաթարց կը դրուի եթէ յաջորդ բառը
ճայնաւորով կը սկսի, Ինչպէս՝ Մարդ մ'եկաւ, խնճոր մ'առի:

ՀԲԱ.Հ. 41. Անորոշ ածականներն ասորագծեցէ :

Գրիչ մը, մէն մի ճիւղ քռնի մը հոգի, մի եւ նոյն օրը,
նոյն միջոցին, ամէն մարդ, բոլոր տարիւն, ուրիշ տեղ, միւս
եղբայրը, ի՞նչ գործ, ինչ ինչ խնդիրներ, այս ինչ գիրքը,
այն ինչ բանը, քանի մը զինուորներ, անձնիւր քաղաքացի,
իւրաքանչիւր աշակերտ, ի՞նչ խօսք, ո՞ր փողոց, ո՞րչափ ծագիլի :
Ի՞նչ գիրք է աստ : Այն ինչ տեղը մեզի սպասէ :

ՀԲԱՀ. 42 . Ի՞նչ տեսակ են հետեւեալ ածականներ :

Մեծ, մէկ, մը, իմ, մի, այս, առաջին, տաք, բարակ, սա, այդ, նոյն, քու, հինգ, հին, չորրորդ, երեքուկ, երեսուկ, սոյն, անձնիւր, հարիւր, լաւ, այն, տա, յիսուկ, երրորդ, նեղ, երկչոտ, կլոր, ճերմակ, չորսնոց, տասնակիս, քանի՞, ո՞ր, տասներորդ, այն ինչ, պատուական, անորոյ, բիւր, հինգակիսն, սուղ, մեր, գիւղական, հարիւրնոց:

ԱՇԽԱՏՈՒԻՒՆ

Պէտք է մեր հոգին ամէն բանի ընդունակ ըլլայ։ Աստուծոյ պարգեւութեամբ հօւր մ'է այն, պէտք է որ արծարծենք ու սնուցանենք զայն ամենէն թանկագին նիւթերով։ Պէտք է բանանք մեր խելքին ու սիրտին գոնեւոր՝ ամէն տեսակ գիտութիւններու և զգացումներու։ Անխելութիւն է զարգացման ո՛ր և է առարկայ զանց ընել։ Ինչ որ այսօր անպէտ կ'երեւայ, օր մը թերեւս չատ պիտանի ըլլայ։ Մեր միտքն ու հոգին կրնան պարփակել ուսումներուն թէ արուեստներուն ամէն ճիւղերն ալ՝ բաւ է որ պէտք եղած չափով ու ոճով ուսուցուն նոյն ճիւղերը։

ՀՐԱՀԱՆԳ. Ա. — Օրինակեցիք հասուածն, եւ ամուրոշ ա-
ծականներն ստորագծեցիք:

ՀԻՍՏ. Բ. — Նոյն հասուածին մեջ ուրիշ տեսակ ածա-
կաններ ալ կա՞ն. որո՞նք են, ցոյց տուե՛ք :

ՀԲԱ.Հ. Գ. — Օրինակին համեմատ վերլուծեցիք սա բառերը :

Տասն երկու տարուան տղայ մը, հինգնոց ոսկիին ար-
ժէքը, չորրորդ դասարանի աշակերտներուն, այս ինչ մար-
դուն, ո՞ր բանէն, միեւնոյն սենեակին բանալիներով, ամէն
թացի տուները, տասնական ոսկիի պարգեւեր :

Օրինակ. Տասներկու՝ դասական թուական ածական, և ուրիշ տասնուամբար՝ Տասնուամբար՝ հաս. անուն եզ. սեռ. Տղայ հասարակ անուն եզ. ուղղ. Մը անորոշ ածական, և բերանաբերի տղայ բառին:

ՀԲԱ. Դ. — Բերանացի և գրաւոր պատասխանեցիք:

42. Ի՞նչ կ'ընեն անորոշ ածականները եւ 43. Որո՞նք են .
Օրինակ . Ի՞նչ գիտե՞ք մեր եւ մի բառերուն վրայ Օրինակ .

Գ Լ ՈՒ Խ Գ.

Դ Ե Ր Ա Ն ՈՒ Ն

44. Դերանունը բառ մ'է որ կը դրուի արդէն յիշուած բառի մը տեղ զայն չկրկնելու համար. ինչպէս՝

Աստուած արդար է. Ան կը պատժե յանցաւորները:

45. Հինգ տեսակ դերանուն կայ. Էական կամ Անձնական, Յուցական, Ստացական, Անորոշ և Յարարական:

I ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

46. Անձնական դերանունը կը ցուցնէ անձերը կամ դէմքերը որ երեք են.

Ա.	Դէմք	Եզակի	Յոյնակի
Բ.	»	Ես	Մենք
Գ.	»	Դուն	Դուք
		Ան	Անոնք
		Ինք	Իրենք

Դիտ. Անձնական դերանուն են նաեւ. իրարու, մեկմեկու. ասոնք փոխադարձ դերանունն ալ կը կոչուին:

ՀՐԱՀ. 43. Որոշեցիք անձնական դերանուններն եւ քսէք քէ ո՛ր բառերուն տեղ դրուած են:

Յակոբ շատ կը սիրէր Յովսէփը, ան հազցուց անոր դէմքիկ կապայ: — Կովիլ ու շունը կը վիճէին իրարու հետ: — Տղաք, պէտք է դուք օգնէք իրարու: — Զին, Կովիլ եւ Եզը ըսին. ինչո՞ւ մենք ծառայենք մարդուն, ան թող ուրիշ ծառայ գտնէ: — Յուսիկ եւ Շաւարշ լաւ աշակերտներ են. անոնք դպրոց կ'երթան եւ իրարու կ'օգնեն: — Յիսուս աղ-խարհ եկաւ. ան չարչարուեցաւ մարդուն փրկութեան համար:

ՀՐԱՀ. Ա. — Բառերուն սկիզբը դրեք պատշաճ մասնիկը:

8. ԵԱՆ. — Արեւել, Բաբելոն, Ներսէս, Դաւիթ, Մեսրոպ:
9. ԱԼԻ. — Շնորհ, ցաւ, ողբ, պանծ, ցանկ, զարման:
10. ԵԼԻ. — Գով, պարսաւ, յարգ, պատիւ սէր, փափաք:
11. ԵՂ. — Ահ, զօր, համ, հիւթ, մազ, ուժ, հանձար:
12. ԵՂԷՆ. — Արծաթ, բոց, բանջար, հող, քար, մազ:
13. ԵՐԷՆ. Կամ ԱՐԷՆ. — Հայ, Յոյն, Գերման, Թուրք:
14. ՈՐԴ. — Նախ, ձախ, յաճախ, առաջին, յաջ, միջին:

ՀՐԱՀ. Բ. — Սա բառերն իբարու կցեցիք, ամսականը գո-լականէն առաջ դնելով, այսպէս. Զայնը-բարձր՝ բարձրանայն:

Տունը-մեծ, վիզը-երկայն, քիթը-խոշոր, ճակատը-լայն, սիրտը-փափուկ, միտքը-թանձր, միտքը-ուղիղ, սիրտը-ազնիւ, ձայնը-քաղցր, միտքը-մեծ, լեզուն-քաղցր, սիրտը-չար, դէմքը-գեղեցիկ, մարմինը-թանձր, միտքը-թեթեւ, փետուրը-նոր, բազուկը-երկայն, քայլը-թեթեւ, սիրտը-վատ:

ՀՐԱՀ. Գ. — Սա բառերուն կցեցիք պատշաճ մասնիկը:

15. ԻԿ. — Փոքր, սիրուն, աղուոր, անուշ, կակուղ, քնքուշ:
16. ԱԿ. — Կտր, բոլոր, անուշ, յաջող, կապոյտ, դաշն:
17. ՈՒԿ. — Սեւ, խաթ, ձերմակ, տաք, պաղ, կարմիր:
18. ԻՉ. — Աւեր, կործան, երգ, պահպան, փարատ, կափար:
19. ՈՂ. — Շահ, բեր, խօս, կատար, շուրջ, ծեծ, աքծառ:
20. ԱԾ. — Ծիւղ ցաւ, ողորմ, խորում, կոտոր, կատար, ման:
21. ՈՒՆ. — Սող, զեռ, խօս, շարժ, փայլ, հաս, հաստատ:

ՀՐԱՀ. Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատշաճ մասնիկներ:

44. Ի՞նչ է Դերանունը: Օրինակ: 45. Քանի՞ տեսակ դերանուն կայ. 46. Ի՞նչ կը ցուցնէ Անձնական դերանունը. Դէմքը քանի՞ է. Որո՞նք են փոխադարձ դերանունները:

47. Անձնականները կը հղովուին այսպէս .

Ա. Դեմք

Բ. Դեմք

Եզակի	Յոյնականի	Եզակի	Յոյնականի
Ա. ես	մենք	դուն	դուք
Ս. իմ	մեր	քու	ձեր
Տ. ինծի	մեզի	քեզի	ձեզի
Հ. իս զիս	մեզ, զմեզ	քեզ, զքեզ	ձեզ, զձեզ
Բ. ինձմէ	մեզմէ	քեզմէ	ձեզմէ
Գ. ինձմով	մեզմով	քեզմով	ձեզմով

Գ. Դեմք

Եզակի	Յոյնականի	Եզակի	Յոյնականի
Ա. ան	անոնք	ինք	իրենք
Ս. անոր	անոնց	իրեն	իրենց
Տ. անոր	անոնց	իրեն	իրենց
Հ. ան	զանոնք	զինք	զիրենք
Բ. անկէ	անոնցմէ	իրմէ	իրենցմէ
Գ. անով	անոնցմով	իրմով	իրենցմով

Գիտ. Փոխադարձ դերանուններն ուղղական չունին :

Սեռ. եւ Տրական	իրարու	մէկմէկու
Հայցական	իրար	մէկզմէկ
Քաջատական	իրարմէ	մէկմէկէ
Գործիական	իրարմով	մէկմէկով

ՀՐԱՀ. 44. Որոշեցիք սա դերանուններուն քիւժ ու հոշովը :
Յետոյ եզակիներն յոյնականի շրէք եւ յոյնականներն եզակի :

Ես, քեզմով, իրենցմէ, ինք, անկէ, մեզմով, իմ, դուն, իրենք, ձեզի, զիս, իրենք անոնց, ան, քեզմէ, մեզ, իրեն, իս, ձեզմէ, անով, իրենցմով, անոր, անոնք, իրմէ, ինձմէ :

Հ Ո Վ Ի Ի Ը

Իր ոչխարներուն քովիկը, ոտքի վրայ կայնած է հովիւը՝ ուշադիր եւ հոգածու. Աչքն անոնց վրայ է, անոնց կը հետեւի, անոնց կ'առաջնորդէ դէպ ի խոտաւէտ տեղեր : Եթէ ոչխարները ցրուին, իրարմէ հեռանան, ինքը կը վազէ անոնց ետեւէն եւ կը հաւաքէ : Եթէ հեռուէն նշմարէ թէ գայլ կուգայ, իսկոյն շուներ կ'արձակէ անոր վրայ եւ կը փախցնէ : Իր սիրուն ոչխարներուն վրայ կը զուրգուրայ, զանոնք կը սնուցանէ, կը խնամէ եւ կը պաշտպանէ : Օրն երկու անգամ իր սրինդին ձայնով կ'առաջնորդէ զանոնք աղբիւրը կամ առուին եղբրբը՝ ջրերու համար : Ինքն է որ կը խուզէ անոնց բուրդը եւ մեզի կը ծախէ :

ՀՐԱՀԱՆԳ Ա. — Օրինակեցիք այս հասուածն եւ ստորագծեցիք եական դերանունները, որոշելով դէմք, քիւ, հոշով :

ՀՐԱՀ. Բ. — Հոշովեցիք. Ոչխար, ոտք, հովիւ, տեղ, գայլ, սրինգ, ձայն, աղբիւր, առու, եղբրք, բուրդ :

ՀՐԱՀ. Գ. — Օրինակին համեմատ վերլուծեցիք սա եական դերանունները :

Իրմով, քեզ, մեզի, անոնցմով, իրենք, անոր, դուք :

Օրինակ. Իրմով՝ էական դերանուն երրորդ դէմք եղբորդիական. ուղղականն է ինք :

ՀՐԱՀ. Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցիք :

47. Ինչպէ՞ս կը հղովուին անձնական դերանունները : Իսկ փոխադարձ դերանունները :

2. ՅՈՒՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

48. Յուշական գերանուններն իբր թէ մատնա-
պիշ կ'ընեն, կը յույնեն անձերն ու իրերը որոնց տեղ կը
բռնեն:

49. Յուշական գերանուն են, Այս, սա, առջն.
Այդ, դա, դոյն. Այն, նա, նոյն. Ասոնք առանց գո-
յականի կը գործածուին:

Կը գործածուին նաեւ ասիկա, ասիկա, անիկա՝ միայն
եզակի ուղղական եւ հայցական:

50. Սոյն, դոյն, նոյն հոլովման ընդհանուր ձե-
ւին կը հետեւին եւ միայն եզակի կը գործածուին:

Այս, սա են. կը հոլովուին սապէս.

	Եզակի	Յոբնակի
Ուղղական եւ Հայց.	այս, սա	ասոնք
Սեռ. եւ Տրակ.	ասոր	ասոնց
Բացառական	ասկէ	ասոնցմէ
Գործիական	ասով	ասոնցմով

ՀՐԱՀ. 45. Հոլովեցեք ցուցական դերանունները:

ՀՐԱՀ. 46. Եզակի ցուցականներն յոբնակի ըրէք եւ փոխա-
դարձաբար:

Ասոնցմէ, ան, այն, դա, ասով, անոնք: Ասկէ ալ հրա-
մեցէք: Ասոր ի՞նչ անուն կուտան: Անոնցմէ ինչո՞ւ չառիր:
Սա աղուոր չէ՞: Անոնց զրկէ: Ատկէ աւելի մեծ յանցանք
չըլար: Ասոր որչա՞փ յոգնեցայ: Անոնցմէ՞ առիր թէ՛ ասկէ:
Քեզի՞ կու տամ աս, եթէ խօսիս: Ասով զո՞ն չե՞ս: Անոնցմէ
բէք: Ասոր ալ տուր, անոնց ալ, իմ փնտռածս այդ չէ: Ան-
ո՞վ, աս ո՞վ: Ասիկա՞ ընտրեցիր թէ՛ անիկա:

ՀՐԱՀԱՆԳ. Ա. — Գրեցեք հինգ խօսք որ ցուցական դե-
րանուն պարունակեն:

ՀՐԱՀ. Բ. — Գերանունները պատշաճ հոլովին փոխէ:

Մեր ծնողքը մենի համար կ'աշխատի, պէտք է որ անոնի
հնազանդ ըլլանք մենք: — Վարժապետս ես շատ կը սիրէ
եւ ես բարենիշ կու տայ, երբ դասս գիտնամ: — Ես դուն
չեմ վախնար: — Հայրս սրբողեցաւ դուն դէմ: — Դուն
գրիչ մը կ'ուզեմ: — Քիչ մը թուղթ ալ տուր ես: — Դոս
հիւանդ կը կարծէի: — Սերովբէ ես աւելի մեծ է: — Առ սա
ծրարը եւ տար անոնի. — Ես շատ կ'ախորժիմ դեղձէն եւ
կ'ուտեմ ան. կարծեմ դուն ալ կը սիրես դեղձն ու կ'ախոր-
ժիս ան: — Այդ տղեկը ես չի ճանչնար:

ՀՐԱՀ. Գ. — Օրինակին պէս վերլուծեցեք ցուցական դե-
րանունները: Գրեցեք այսպէս. Ասկէ՝ ցուցական դերանուն եզ-
բացառական, ուղղական եւ սա:

Ասկէ, տա, նոյնին, ասոնցմէ, ասով, անոնց, անով:

ՀՐԱՀ. Դ. Գրեցեք սա բառերուն սեռականը, բացառա-
կանը եւ գործիականը, եզակի եւ յոբնակի:

Սէր, դաստիարակ, շահ, գլուխ, տղայ, ճամբայ, Ասիացի,
գին, գինի, սուր, հիւանդութիւն, երգում, ձիւն, ստամոքս,
սիւն, տաճար, ծնունդ, խթում, թոժիւն, կին, ձի, ցին, աներ:

ՀՐԱՀ. Ե. — Նոյն բառերուն անական մը կցեցեք:

ՀՐԱՀ. Զ. — Նոյն հրահանգի բառերուն քով դրէք ուրիշ
բառ մը: Ինչպէս. Սիրոյն նշանը, դաստիարակին խրատը եւն:
Յետոյ անոնցմով մէյմէկ խօսք կազմեցէք, այսպէս. Շահուն
կեսը ձեզի կը բողբու. Դիւանը մագերը անոնիցան:

ՀՐԱՀ. Է. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

48. Ի՞նչ է ցուցական գերանունին պաշտօնը: 49. Որո՞նք
են ցուցական գերանունները: 50. Ի՞նչպէս կը հոլովուին:

3. ՍՏԱՅԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

51. Ստացական դերանունները կը ցուցնեն թէ որո՞ւ կը վերաբերի (ստացուածքն է) այն բանը որուն վրայ կը խօսուի (*).

52. Ստացական դերանունները կը շինուին Ստացական ածականներէն՝ ա, դ, ն (կամ ը) դիմորդ յօդերով և ասոնք են.

Եզակի

Ա. դէմք իմն կամ իմինս	մերը կամ մերինը
Բ. » քուդ » քուինդ	ները » ներինը
Գ. » իրը » իրենը	իրենցը » իրենցինը
անորը » անորինը	անոնցը » անոնցինը

Յո՞ւմն ալի. Իմիններս, մերինները, քուինքներդ, ներինները, իրենները, ևն.

53. Ստացականները կը հոլովուին այսպէս.
Եզ. իմինս, իմինիս, իմինես, իմինովս.
Յո. իմիններս, իմիններուս, իմիններես, իմիններովս.

ՀՐԱՀ. 47. Հոլովեցի՜ք ստացական դերանունները.

ՀՐԱՀ. 48. Ստացական դերանունները գտի՜ք եւ նոյն խօսքերն յո՞ւմն ալի բռնի՜ք բառին տեղ եւ դնելով եւ գոյականներն ալ յո՞ւմն ալի վերածելով.

Այս պարտէ՛ղն իմն է. — Այդ տունը քուդ է. — Այս նաւակը մերն է. — Այդ արտն անորն է. — Այս գլխարկը քուինդ է. — Ո՞ր ծրարն է անոնցինը. — Այս պարտէ՛ղն է ներինը. — Հո՞ն չէ քուինդ. — Հոս է ներինը. — Ահա անոնցինը. — Անորինը տեսար թէ իմինս. — Այս սպասարը ներինդ է. — Այս գլխին իմն է թէ քուդ. — Այս զանգակը ո՞ր եկեղեցւոյն է. ասորինը թէ անորինը. — Ո՞ր խանութէն աւիր այս կտուր, ասոնցինէն թէ անոնցինէն.

(*) Ստացական դերանունը կը դրուի Ստացական ածականն ունեցող գոյականի մը տեղ. Օրինակ. իմ գիրքս — իմինս.

ՀՐԱՀ. Ա. — Ստացական դերանունն պարունակող հինգ խօսք գրեցիք:

ՀՐԱՀ. Բ. — Շեղագիր բառերուն տեղ յարմար դերանուն մը դրիք, այսպէս. Սիրենք մեր ծնողքը եւ ջանակն ոգտակար ըրա՛յ անոնց:

Սիրենք մեր ծնողքն եւ ջանանք օգտակար ըլլալ մեր ծնողքին. — Վարժապետս եկաւ եւ դասս կարգացի վարժապետիս. — Խմորը կը թրեն եւ խմորով ալիւր կը շինեն. — Կաթը կը կթեն կովէն եւ կաթնն մածուն կը մակրդեն. — Մարթա եւ Նեկտար դաս չեն գիտեր. Մարթա եւ Նեկտար պիտի պատժուին. — Գրիգոր իր մայրը գրկեց, Աննիկ ալ իր մայրը գրկեց. — Մօրեղբորս տունը աւելի մօտ է, քան մեր տունը. — Եթէ թշնամիդ անօթի է, հաց տուր թշնամիդ. — Պետիկ շատախօս տղայ մ'է, Պետիկ չի կրնար զսպել իր լեզուն. — Ահա երկու գիրք, աս գիրքը աւելի սուղ է, քան թէ ան գիրքը:

ՀՐԱՀ. Գ. — Օրինակին պէս վերլուծեցիք Ստացական դերանունները: Օրինակ. Իմիններուս՝ ստացական դերանուն, Ա. Դիմք, յո՞ւմն ալի սեռ. կամ տական:

Իմիններուս, իրենցը, քուինքներդ, մերինը, ներինը, իմինս, քուինդ, իրեններուն, անորինով, իմինիս, անորինը:

ՀՐԱՀ. Դ. — Սա գոյականներուն կցի յարմար ածական մը:

Ծերունին, աշակերտները, օգը, մարդը, երկրագործը, տղաքներ, դատաւորը, բարեկամ:

ՀՐԱՀ. Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցիք:

51. Ի՞նչ կը ցուցնեն Ստացական դերանունները. 52. Ի՞նչպէս կը շինուին. 53. Ի՞նչպէս կը հոլովուին:

4. ԱՆՈՐՈՇ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

54. Անորոշ դերանուններն ընդհանուր և անորոշ դաղափար մը կուտան այն անձերուն և իրերուն որոնց տեղ կը դրուին:

55. Անորոշ ածականներն են նաև անորոշ դերանունն, միայն թէ դոյականի հետ չեն գործածուիր և կրնան հոլովուիլ:

Գիտ. Անորոշ դերանուններէն մէկ քանին հոլովման այլ եւ այլ ձեւեր ունին: Ատոնք են (*) միև, մեկը, ամեն, ո՞վ, ո՞ր, ի՞նչ, ոչինչ, ոչ ոք, եւայլն:

ՀՐԱՀԱՆԳ 49. Հոլովեցէ՛ք սա անորոշ դերանուններն՝ հոլովման ընդհանուր ձևին համեմատ:

Իւրաքանչիւր, միւս, ուրիշ, մէկ քանի, նոյն, բոլոր, չատեր, ոչինչ, այսինչ, անձնիւր, քանին, որչափ, այսչափ, այսքան, այնպիսի:

ՀՐԱՀ 50. Սեակերան ստորագծէ անորոշ դերանունները:

Ինչ որ կ'ուզես որ ուրիշը քեզի ընէ, նոյնն ըրէ ուրիշին: — Շատեր կը պնդեն թէ Դանիացիները գտած են Ամերիկան Քրիստոսափոր Գոլումպոսէն առաջ: — Ոչինչ այնքան քաղցր է որքան բարեգործութիւնը: — Ոչ մէկը պիտի գայ: — Այս մարդիկներէն իւրաքանչիւրն իր կարծիքն ըսաւ: — Ո՛վ որ կ'ուզէ, հետս թող գայ: — Ոչ ոք մարգարէ է իր գաւառին մէջ: — Մենք ամէնքս հաւատար ենք Աստուծոյ առջեւ: — Մէկ քանին ինծի տուր: — Բոլորն ալ ուրիշներուն տուաւ:

(*) Դասատուն ասոնց հոլովումը կը գրէ տախտակին վրայ եւ աշակերտները կ'օրինակեն:

ՀՐԱՀ. Ա. — Խօսքերն ամբողջացուցէ՛ք սա բառերով:

Բառեր. 1 Դուռ, դուր, քուր: 2. Հոս, հոս:

1... գոց պահէ, դրացիդ գող չբռնես: 2. Զինուորին մէջքէն... մը կախուած էր: 2... անհրաժեշտ գործիք մ'է հիւսնին, կահագործին եւ ատաղձագործին համար: 4. Վարդն անուշ... կը բուրէ: 5. Հովին իր... կ'առաջնորդէ արօտաշատ տեղեր:

ՀՐԱՀ. Բ. — Գտէ՛ք սա վերջաւորութիւնն ունեցող երեքական բառ:

Ած, ուած, ուածք, անք, ունք, ուքիւն, ուս, իւն, ուն, ոյք, ուրդ, ուք:

Ահաւասիկ մէյմէկ օրինակ. Կասարած, դիպուած, գրուածք, մեղադրանք, ցոյնունք, ֆենուքիւն, քափուս, հնչիւն, խօսուն, ծածկոյք, յագուրդ, մսմսուք:

ՀՐԱՀ. Գ. — Վերլուծեցէ՛ք սա անորոշ դերանունները:

Մէկուն, ամենէն, որո՞ւ, ինչե՞, մէկէն, բոլորին, անձնիւրէն, այսչափով, իւրաքանչիւրը, միւսներուն:

Օրինակ. Մեկուն՝ անորոշ դերանուն եղակի սեռական, և դիմորդ յօդ:

ՀՐԱՀ. Դ. — Յետադաս մասնիկներ կցեցէ՛ք սա բառերուն:

22. ՈՒՏ. — Ապառաժ, աւաղ, քար, թաւ, ոսկր:

23. ՈՏ. — Արիւն, եռանդ, ժանգ, ծակ, խոց, քոս:

24. ԿՈՏ. — Վախ, դանդաղ, նուաղ, դեղեւ:

25. ՈՒՐԴ. — Արձակ, պարապ, յագ, աճ, նուաղ:

26. ԱՏ. — Պոչ, լեզու, ձեռն, ճիւղ, քուն, հուր:

ՀՐԱՀ. Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցէ՛ք:

54. Ի՞նչ կ'ընեն անորոշ դերանունները: Օրինա՞կ: 55. Որո՞նք են անորոշ դերանունները: Գրեցէ՛ք ամբողջապէս եւ հոլով՝ ցէք:

5. ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

56. Յարաբերական դերանունը կը կոչուի որ բառը եւ կանխաւ յիշուած անունան կամ դերանունան մը հետ յարաբերութիւն կը ցուցնէ:

57. Այն բառն որուն կը վերաբերի յարաբերական դերանունը կը կոչուի յարաբերեալ:

Օր. Թռչունն որ կ'երգէ, նամակը զոր բերաւ:

Այս խօսքերուն մէջ որ, զոր եւ յարաբերական դերանուն, եւ յարաբերեալ են՝ թռչունն, նամակը:

58. Որ դերանունը կը հորովուի այսպէս.

Եզակի Որ, որուն, որուն, զոր, որմէ, որով:

Յոննակի Որունք (որք), որունց որունք (զորս), որունցմէ, որունցմով:

ՀՐԱՀ. 51. Որոշեցէք յարաբերականներն ու յարաբերեալները:

Հաւը զոր վաճառեցինք: — Հիւրերը որք ներս մտան: Գրիչները զորս կտորեցիր: — Մանգաղը որով կը հնձեն: — Աղբատները որոնց հաց տուիք: — Ո՞վ է որ կը խօսի: — Այն մարդը որուն տղան կը ճանչնաս: — Ընկերս որուն ընծայեցի գիրք մը: — Հարցումը զոր ըրիք: — Ծառը որմէ քաղեցինք սալը: — Նաւերն որոնցմով ճամբորդեցինք: — Այծերն որոնցմէ կաթ կ'իջեցինք:

ՀՐԱՀ. 52. Զանազանեցէք անորոշ ածականներն եւ անորոշ դերանուններն:

Ոչինչ այնքան քաղցր է, որչափ բարեգործութիւնը: — Գրիչ մը տուր: — Անձնիւր մարդ իր շահը կը մտածէ: — Մի քանի ծառ տնկեցի: — Մի քանին ինծի տուր, միւսներն ալ դուռ առ: — Այս մարդոց մին հայրս է, միւսն ալ հօրեղբայրս: — Եղբայրներէս մին երաժշտութիւն կ'ուսանի: — Բոլոր գիշերն հսկեցինք: — Բոլորն ալ ձեզի տամ: — Ո՞ր տղան է սիրելի եւ ո՞րն է ատելի: — Ծառ մը կտրեց: — Ծառերէն մին կտրեց: — Ուրիշ տղաք ալ կու գան: — Ուրիշը կը ճանչնա՞ք:

ՀՐԱՀԱՆԳ Ա. — Օրինակեցէք երկու սխնակներու մէջ գտնուող խօսքերը եւ ուշադրութիւն րեք քէ դերանունը ի՞նչպէս կը դրուի գոյականին տեղը:

1. Աստուած Մովսէսին տուաւ տասն պատուէրներ եւ Մովսէս ալ Իսրայէլացիներուն տարաւ ճառն պատուիրները:

2. Ահա երկու պատկեր, ո՞րն է գեղեցիկ, այս պատկերը թէ՛ այն պատկերը:

3. Ի՞մ դասս ըմբաս, քու դասդ դեռ կէս է:

4. Ծաղիկները — մենք քաղեցինք ծաղիկները — շատ անուշ կը բուրեն:

5. Մարդ մը թող գայ սա բեռը վերցնէ:

1. Աստուած Մովսէսին տուաւ տասն պատուէրներ եւ ալ Իսրայէլացիներուն տարաւ զանոնք:

2. Ահա երկու պատկեր, ո՞րն է գեղեցիկ. ա՞յս թէ՛ այն:

3. Ի՞մ դասս ըմբաս, քու կիկդ դեռ կէս է:

4. Ծաղիկները, զորս մենք քաղեցինք, շատ անուշ կը բուրեն:

5. Մեկը թող գայ սա բեռը վերցնէ:

ՀՐԱՀ. Բ. — Ըսէք քէ երկուդ սխնակին շեղագիր բառերը ի՞նչ տեսակ դերանուն են:

ՀՐԱՀ. Գ. — Այս օրինակներուն համեմատ, իւրաքանչիւրէն մէյմէկ խօսք շինելով՝ դեմ առ դեմ գրեցէք:

ՀՐԱՀ. Դ. — Վերլուծեցէք սա յարաբերականները:

Որով, որոնց, որմէ, որու, զոր, որոնք, որ, որոնցմէ:

ՀՐԱՀ. Ե. — Բերանացի եւ ցրաւոր պատասխանեցէք:

56. Ի՞նչ կը ցուցնէ յարաբերական դերանունը եւ ո՞րն է: 57. Ի՞նչ է յարաբերեալ, Օրինա՞կ: 58. Ի՞նչպէս կը հորովուի որ բառը:

ԳԼՈՒԽ Ե.

ԲԱՅ

59. Բայ կը կոչուի այն բառն որ գործողութիւնն կամ վիճակ կը ցուցնէ, այսինքն ընել կամ ըլլալ:

Օրինակ. Հայրս կը գրէ: Արեւը պայծառ է:

ՏԷՐ ԲԱՅԻ ԿԱՍ ԵՆԹԱԿԱՅ

60. Բայի մը տէրը կամ եկրակաւն է այն բառն որ կը ցուցնէ գործողութիւնը կատարող անձը կամ իրը:

Ինչպէս. Արշակ կը խաղայ: Հացը կ'ուտուի:

Արշակ բառը կը խաղայ բային տէրն է, Այսինքն Արշակ է որ խաղալու գործը կը կատարէ: Հացը բառը կ'ուտուի բային ենթական է:

61. Բայի մը ենթական ճանչնալու համար քովը դնելու է ո՞վ կամ ի՞նչ հարցումը:

Ինչպէս. Կը խաղայ. ո՞վ—Արշակ: Կ'ուտուի. ի՞նչ—Հացը:

Գիտ. Շատ անգամ տէր բային յայտնի չի դուրսի, բայց զօրութեամբ կամ ընդհանր կ'իմացուի, օրինակ. Երեք ժամ անընդհատ ֆալեցի (տէր բայի, ես, զօրութեամբ կ'իմացուի:

ՀՐԱՀԱՆԳ 53. Որոշեցէ՛ք բայն ու եկրակաւն:

Օձը կը սողայ: — Զուկը կը լողայ: — Տղան կը խաղայ: — Ծոյը կը կաղայ: — Առաքատները կ'ուռնին: — Գլուխս կը ցաւի: — Տերեւները կը դեղնին եւ կը թափին: — Մարդիկ կը խորհին եւ կը խօսին: — Դուռն ո՞վ ես: — Ո՞վ են այս պարոնները: — Ես կ'աշխատիմ, դուք ալ աշխատեցէ՛ք: — Աստուած ողորմած է. Ան կը ներէ զղձացողներուն: — Հաւերը կ'ածեն հաւկիթ եւ մենք կ'ուտենք: — Հաւկիթն ունի ճերմկուց եւ դեղնուց: — Դեղնուցն է օգտակար մեր անունդին համար:

Ա.ՅԾ

Ոչխարին նման խոտակեր կենդանի մ'է այծն ալ. արուն նոխազ կը կոչուի, մինչեւ 15 տարի կրնայ ապրիլ: Աշխոյժ և քմահաճ բնաւորութիւն մ'ունի և կը սիրէ հօտէն զատուիլ, ժայռերու վրայ մագլցելու կամ բլուրներուն վրայ ելնելու համար: Խոտ կ'ուտէ, մացառներէն կը կրծէ իր ճաշակին յարմար ծիւեր, ծղօտներ ու տերեւներ: Այծէն կը ստանանք իր կաթը որ ոչխարին ու կովին կաթէն աւելի օգտակար է, մանաւանդ տղոց և հիւանդներու համար: ասկէ զատ իր մազը շատ պիտանի է մեզի՝ կերպասներ շինելու համար: Նշանաւոր է Գաղատիոյ (Էնկիւրի) այծը որուն բուրդը կամ մազը կը կոչուի պրուն:

ՀՐԱՀԱՆԳ Ա. — Օրինակեցէ՛ք վերի հասուածն եւ որոշեցէ՛ք բայերն ու տէր բայիները:

ՀՐԱՀ. Բ. — Նոյն հասուածին մեջ ո՞ր բառերը գոյական են, որո՞նք են ածական եւ որո՞նք դերանուն:

ՀՐԱՀ. Գ. — Գտէ՛ք սա բառերուն հսկանիւր:

Աղի, խակ, առողջ, հասուն, գեղեցիկ, բարձր, փափուկ, դիւրին, աջ, գէր, գերի, կանուխ, աժան, ամբողջ, կուշտ, լայն, մեծ, երկայն, իրաւ, մօտ, ծանր, պաղ, հին, կակուղ, մաքուր, թաց, ծոյլ, ծուռ, բարակ, սեւ, մութ, տրտում, պղծտոր, բարի, սուտ, կարծր, հարուստ, մանր, հպարտ, բաց:

ՀՐԱՀ. Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցէ՛ք:

59. Ո՞ր բառեր բայ կը կոչուին. Օրինակ: 60. Ո՞ր բառեր բայի տէր կամ ենթակայ կը կոչուին. Օրինակ: 61. Ինչպէս կը ճանչնաս բային տէրը:

ԲԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐԸ ԿԱՍ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉԸ

62. Խնդիր կամ լրացուցիչ կը կոչուի այն բառն որ բային իմաստը կ'ամբողջացնէ:

63. Երկու տեսակ խնդիր կայ. սեռի խնդիր եւ բնութեան խնդիր:

1. ՍԵՌԻ ԽՆԴԻՐ

64. Սեռի խնդիրը կը ցուցնէ անձ կամ իր մը՝ որուն վրայ կը կատարուի բային ցցուցած գործողութիւնը:

65. Բայի մը սեռի խնդիրը գտնելու համար քովը սա հարցումները դնելու է. զո՞վ (անձերու համար) եւ ի՞նչ բանը (իրերու համար):

Օրինակ. Կը պաշտեմ Աստուած: Դուն փայեցիր վարդ:

ՀՐԱՀ. 51. ԳՏԷԲ բայերն, եւրակներն եւ սեռի խնդիրներն:

Երկրագործը կը մշակէ երկիրը: — Աստուած պիտի դատէ մեր գործերը: — Նաւալը վարեց նաւը: — Լաւ դրբերը կը զարդարեն միտքն եւ կը մշակեն սիրտը: — Վագրը երբեմն իր ձագերն իսկ կը պատառէ: — Յովսէփ աղատեց Եգիպտոսը սովէ: — Կիրքերդ կը կուրացնեն զքեզ: — Արեւը կը լուսաւորէ աշխարհ: — Եղբայրս շատ կը սիրէ զիս: — Տղաք իրենց դասերը կը սերտեն: — Կայէն զարկաւ սպաննեց իր եղբայրը՝ Սբէլ: — Աստուած օրհնեց Աբրահամը:

ՀՐԱՀ. 55. Դիմերուն տեղ սեռի խնդիր գրէք:

Աստուած զրախտէն վնասեց —: Մովսէս Եգիպտոսէն հանեց —: Անձրեւը կը զովացնէ —: Ակումն կը մանրէ —: Կատուն կը լրտեսէ —: Աստուած անիծեց —: Զին կը ճանչնայ —: Շունը կը պահպանէ —: Հովիւը կ'արածէ —: Յուդա համբուրելով մատնեց —: Ս. Մեսրոպ գտաւ —:

ՀՐԱՀ. Ա. — Յարմար սեռի խնդիրը դի՛ր կէտերուն տեղ:

ՍԵՌԻ ԽՆԴԻՐ. — Նաւերը, փողոցները, հունձերը, մարգագետինը, անպեր, երկիրը, շենքերը, դաշտերը, կերակուրները:

Գետը կ'ոռոգէ... — Առուակը կ'արգասաւորէ... — Հովը կը վանէ... — Արեւը կը տաքցնէ... — Կարկուտը կ'արշտկէ... — Զինը կը պատէ... — Կազը կը լուսաւորէ... — Շոգին կը քաղցնէ... — Կրակը կ'եփէ...:

ՀՐԱՀ. Բ. — Օրինակին համեմատ խօսքեր շինեցիք:

ՏԵՐ ԲԱՅԻ. Արեւ, լուսին — ձի, եղ — կով, այծ — հայր մայր — գետ, առու — սոխակ, խայտիտ:

ԲԱՅ. Երգել, սիրել, ոռոգել, լուսաւորել, տալ, քաշել: ՍԵՌԻ ԽՆԴԻՐ. Արօր, երգեր, զաւակներ, երկիր, մարդագետին, կաթ:

Օրինակ. Արեւն ու շուսինը կը շուսաւորեն երկիրը:

ՀՐԱՀ. Գ. — Վերլուծեցիք օրինակին պէս:

Արտեմ կը կարդայ իր համարը: Ես կը կարդամ դասերս: Թոշունը որ թուաւ իր բոյնէն: Միւսները ճամբէ: Միւս տղան քու եղբայրդ է, իմինս մեծ է:

Օրինակ. Կը կարդայ՝ բայ է, ինչու որ գործողութիւն կը նշանակէ: Ո՞վ կը կարդայ. — Արտեմ: Արեւն՝ յատուկ անուն եզակի ուղղական, տէր բայի կը կարդայ բային. իր՝ ստացական ածական, կը վերաբերի համարը բառին. համարը՝ հասարակ անուն եզակի հայցական, ը դիմորոշ յօդով:

ՀՐԱՀ. Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցիք:

62. Ի՞նչ է խնդիր կամ լրացուցիչ: 63. Քանի՞ տեսակ խնդիր կայ: 64. Ի՞նչ է սեռի խնդիրը: Օրինակ: 65. Ի՞նչ պէս կը գտնուի սեռի խնդիրը: Օրինակ:

2. ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

66. Բնութեան խնդիրը կ'ըլլայ՝ տրական, բացառական և գործիական հոլով Անուն կամ Դերանուն մը, առանձին՝ կամ մեջ, Տակ, վրայ, ինչ, առ են. բառերուն հետ:

67. Բնութեան խնդիրը կը ճանչցուի սա հարցումներով:

Անձերու համար	Իրերու համար
Տրական՝ որո՞ւ, որո՞նց	Ի՞նչ բանի, ի՞նչ բաներու
Բացական՝ ո՞րմե, որո՞նցմե	Ի՞նչ բանե, ի՞նչ բաներե
Գործիկն՝ որո՞վ, որոնցմո՞վ	Ի՞նչ բանով, ի՞նչ բաներով
Նաեւ սա հարցումներով: Ե՞րբ, ո՞ւր, ո՞ւսկից, ինչո՞ւ.	
Ֆինէ՞ն, ի՞նչպէս, եւայլն:	

ՀԲԱՀ. 56. Գտե՛ք բնութեան խնդիրը պատճառ հարցումով:

Հնազանդիւնը մեր խղճի ձայնին: — Դիմադրե՛լ՝ չար միտումներուդ: — Զարե՛րը կը միաբանին իրենց մոլութիւններով: — Կեղծաւորը կը խօսի իր գաղափարին հակառակ: — Կ'ողորմ տոն անձին վրայ որ կը հնազանդի իր կիրքին: — Ա. Լեն բան չի վերջանար մահով: — Մայր մը զիւրաւ կը ներէ իր զաւակին: — Ժիր գործաւորը կարօտ չըլլար շուկիկի: — Անձրեւը կը տեղայ երկինքէն:

ՀԲԱՀ. 57. Շեղագիր բառերը ստոյն քէ բնութեան խնդիր են:

Ծառը կը ճանչցուի իր պտուղէն: — Բարիք ըրէ՛ տերձաւորներուդ: — Ագահը իր պատիւը կը զոհէ իր շահերուն: — Աստուած կու տայ սնունդ փոքրիկ քոչւորներուն: — Նախընտրենք զիսութիւնը հարսութեան: — Աղջիկը չուան կը մանէր իր սեներակին մէջ: — Պէտք է ներել ուրիշին քերութիւններուն: — Բարեգործութիւնը կը բերէ իր վարձքը: — Լիզուրկոս Սպարսայի տուաւ շատ իմաստուն օրէնքներ: — Յիսուս զատեց որովք ցորենէն:

Ա. ՊՈՒՇ ԶԱՂԱՑՊԱՆԸ

Ի՞նչ կ'ըսես, երբ տեսնես չաղացական մը որ իր չաղացիքն քարը պարապ կը թողու, ցորենն չի լեցնէր, և քարը կը դառնայ, կը դառնայ շարունակ, բայց առանց օգուտ տալու: — «Ապրի չաղացական, պիտի ըսես. աւելի աղէկ է որ քարը կոտորես, բան թէ զուր տեղը մտիկ ընես անոր ձայնը»:

Դուն ալ, ծոյլ բարեկամս, ճիշդ ու ճիշդ այս չաղացականին կը նմանիս. մտքիդ բան մը չես տար ազալու:

ՀԲԱՀ. Ա. — Գտե՛ք վերի հասուածին մէջ բայերը, տե՛ր բայիները, սեռի խնդիրները, բնութեան խնդիրները:

ՀԲԱՀ. Բ. — Օրինակեցե՛ք սա ցուցակը եւ միտք պահեցե՛ք քէ եական դերանուններն ի՛նչպէս կը գործածուին խօսքի մէջ:

Եզակի

Տե՛ր բայի	Ուղղ.	ես	,	դուն	,	ան	ինք
Յատկացուցիչ	Սեռ.	իմ	,	քու	,	անոր	իրեն
Սեռի խնդիր	Հայց.	գիս	,	գիտ	,	ան	գիւն
Բնութեան խնդիր	Տրակ.	ինձի	,	քեզի	,	անոր	իրեն
	Բաց.	ինձմէ	,	քեզմէ	,	անկէ	իրմէ
	Գործ.	ինձմով	,	քեզմով	,	անով	իրմով

Յոգնակի

Տե՛ր բայի	Ուղղ.	մեմ	,	դուք	,	անոնք	,	իրենք
Յատկաց.	Սեռ.	մեր	,	ներ	,	անոնց	,	իրենց
Սեռի խն.	Հայց.	զմեզ	,	զմեզ	,	զանոնք	,	զիրենք
Բնութ. խն.	Տրակ.	մեզի	,	նեզի	,	անոնց	,	իրենց
	Բաց.	մեզմէ	,	նեզմէ	,	անոնմէ	,	իրենցմէ
	Գործ.	մեզմով	,	նեզմով	,	անոնցմով	,	իրենցմով

ՀԲԱՀ. Գ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցե՛ք:

66. Ո՞ր բառեր բնութեան խնդիր կ'ըլլան եւ ի՞նչ հոլով, մէյմէկ օրինակ տուր: 67. Ի՞նչպէս կը ճանչցուի բնութեան խնդիրը: Օրինակ:

68. Բայը փոփոխութիւն կը կրէ դեմքին, քիւին, ժամանակին եւ եղանակին համեմատ:

69. ԴէՄԲ. Բայն ալ գերանուններուն պէս երեք դէմք ունի:

70. ԹԻԻ. Գործ մ'ընողը կրնայ մէկ հոգի կամ մէկէ աւելի ըլլալ. անոր համեմատ բայն ալ եզակի կը գրուի կամ յոփնակի:

71. ԺԱՄՍԱԿը երեք է. ներկայ, անցեալ, ապառնի:

Ա. Բայը ներկայ ժամանակ կը ցուցնէ, երբ գործը կը կատարուի հիմա: Օրինակ. Կը կարդամ (հիմա):

Բ. Բայը անցեալ ժամանակ կը ցուցնէ երբ գործը կատարուած է առաջ: Օրինակ. Կարդացի (առաջ):

Գ. Բայը ապառնի ժամանակ կը ցուցնէ երբ գործը պիտի կատարուի վերջը: Օրինակ. Պիտի կարդամ (վերջը):

72. ԵՂԱՆԱԿ կը նշանակէ ձեռ, կերպ, և կը ցուցնէ թէ գործ մը ի՞նչպէս կը կատարուի:

Եղանակը վեց է. Սահմանական, Թեական, Հրահայտական, Ստորադասական, Աներեւոյթ եւ Ընդունեղութիւն կամ Դերայ:

ՀՐԱՀ. 58. Որոշեցիք բայերուն դեմքը. իւր եւ ժամանակը:

Կ'երգեմ, պիտի երգեմ, կ'ուզենք, պիտի առնէք, կ'երթայ, կ'առնեն, թողուցիք, մեռան, պիտի մեռնինք, գրեցի, կը գրենք, պատժուեցաւ, պիտի քաղէ, գրէ՝, պիտի երթաս, երգէ՝, կը խաղային, մեռաւ, զարկէ՛ք, խածաւ, կը հաչէր, կու գար, պիտի խօսինք:

ՀՐԱՀ. 59. Նոյն բայերուն սկիզբը եւ յայտնի մը (դ՛րան ըն կամ անուն) եւ խնդիրներ դնելով՝ խօսքն ամբողջացուցիք:

Փոքրիկ Մովսէս քրոջը Ատրինէին հետ կը խաղար: Շատ կը զուարճանային և շատ ալ աղմուկ կը հանէին: Իրենց դաստիարակը, որ մօտակայ սենեակը կը գլուխէր, յանկարծ հարցուց անոնց:

«Տղաք, ո՞վ գտաւ Ամերիկան?»

Մովսէս կարծելով որ կը հարցնէ թէ ո՞վ է աղմուկ հանողը՝ իսկոյն պատասխանեց:

«Ճշմարիտ կ'ըսեմ, պատուելի, քոյրս էր, ես չէի»:

ՀՐԱՀ. Ա. — Օրինակեցիք եւ որոշեցիք բայերուն դեմքը, քիւր, ժամանակը:

ՀՐԱՀ. Բ. — Նոյն հասուածք Սահմանական եղանակ ներկայ ժամանակ եզակի Գ. դեմքի վերածեցիք:

ՀՐԱՀ. Գ. — Վերլուծեցիք սա խօսքեր:

Միհրանիկ գանգատեցաւ դասատուին: Զաւէնին քոյրը ինկաւ: Քերականութեանս կանոնները կը սովորիմ եւ հրահանգները կը գրեմ: Դուն ի՞նչ կ'ուտես: Փառք տանք Աստուծոյ որ զմեզ ստեղծեց:

Օրինակ. Գանգատեցաւ՝ բայ. — Ո՞վ գանգատեցաւ — Միհրանիկ՝ յատուկ անուն եզակի ուղղական: Միհրանիկ գանգատեցաւ. — Որո՞ւ. դասատուին. հասարակ անուն եզակի տրական, և դիմորոշով. բնութեան խնդիր է զանգատեցաւ բային:

ՀՐԱՀ. Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցիք:

68. Ի՞նչ փոփոխութիւններ կը կրէ բայը: 69. Ի՞նչ է դէմքը: Օրինակ: 70. Ի՞նչ է թիւը. Օրինակ. 71. Ի՞նչ է ժամանակը եւ քանի՞: Բայը ե՞րբ ներկայ ժամանակ կը ցուցնէ. ե՞րբ անցեալ, ե՞րբ ապառնի. տո՞ւր օրինակներ: 72. Ի՞նչ է եղանակը եւ քանի՞:

ԱՐՄԱՏ ԵՒ ՎԵՐՋԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

73. Բայը կը բաղկանայ երկու մասէ.

Արմատ և վերջաւորութիւն:

74. Արմատն է բային այն մասն որ կու տայ որոշ իմաստ և սովորաբար անփոփոխ կը մնայ:

75. Վերջաւորութիւնը կը փոխուի՝ դէմքին, թիւին, ժամանակին և եղանակին համեմատ:

Օր. Գործել — գործ եցի — գործ եցեմ, եւայն:

ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

76. Բայը խոնարհելը՝ կը նշանակէ նոյն բային բոլոր ձեւերը գրել կամ ըսել:

77. Բայերը խոնարհելու չորս ձեւ կայ որք կը կոչուին Լծորդութիւն:

Ա.	Լծ.	կը վերջաւորուի եւ	ենք՝	(ախել, տեսնել)		
Բ.	»	»	իդ	»	նիդ՝	(խօսիլ, հագնիլ)
Գ.	»	»	ալ	»	նալ՝	(խարդալ, գողնալ)
Դ.	»	»	ուլ՝	»	նուլ՝	(թողուլ, զրօնուլ)

78. Կանոնաւոր են այն բայեր որ այս չորս Լծորդութիւններուն պէս կը խոնարհին:

79. Անկանոն կամ Զարտուղի կը կոչուի բայը երբ սոյն տիպաւ — օրինակներէն կը տարբերի:

ՀՐԱՀ. 69. 1 Ի՞նչ կ'ընէ վարժապետը, մշակը, դերձակը, դարբինը, դահիճը, ատամնաբոյժը, պատկերահանը, հիւսնը, պայտարը, սափրիչը:

2. Գառնը կը մայէ, իսկ կո՞վը, ձի՞ն. է՞ջը, չո՞ւնը, կաւո՞ւն, սոխա՞կը, կաքա՞ւը, առի՞ւծը, օ՞ճը, մեղո՞ւն, հա՞ւը (գտեմ ասոնց ձայները):

ՀՐԱՀ. Ա. — Եզակիի վերածելով usnraցծեցեմ sker բային:

Ձիերը կը վրնջեն կամ կը խնջեն: — Էշերը կը զռան: — Եզները կը պոռոչան: — Կովերը կը բառաչեն: — Ոչխարները կը մայեն: — Շունները կը հաջեն: — Վագրերը կը խնջեն: — Տատրակները կը դուրգուրան: — Կատունները կը մշակեն կամ կը նուան: — Խոզերը կը խնջեն: — Հաւերը կը կրկուան: — Վառեակները կը կտկտան: — Կաքաւները կը կարկչեն: — Աղանիւները կը միջեն: — Ճընճղուկները կը ճըլլալան: — Ծիծեռնակները կը ճուռողեն: — Սոխակները կը դայլայլեն: — Անծեղները կը կարկաչեն: — Ագռակները կը կռնչեն: — Գորտերը կը կակուան: — Կոկորդիլոսները կ'աշխարհեն: — Լակոտները կը թնձկան: — Սագերը կը ռնգեն: — Աղուէսները կը կաղկանձեն: — Լորեւորը կը կայկայեն: — Եղնիկները կը բբան: — Եղջերուները կը գոչեն: — Գայլերը կ'ոռնան: — Առիւծները կը մռնչեն: — Օձերը կը սուլեն կամ կը չչեն: — Սիրամարգները կը ճչեն: — Ճանձերը կը բզզան: — Փիղերը կը գոչեն: — Ճպուռները կը ճոճան: — Արծիւները կը կառաչեն: — Արագիւնները կը մրմռան: — Արտոյտները կը գեղգեղեն: — Արագիւնները կը կափկափեն: — Բուերը կ'աղաղակեն: — Եղնորթները կը խորդան: — Թութակները կը լսօսին: — Մուկերը կը ճուան:

ՀՐԱՀ. Բ. — Գտեմ սա բառերուն հոմանիքը:

Պարգեւել, գրուցել, յայտնել, ամուսնանալ, կցել, իշխել, ջախել, փշրել, յափշտակել, ստանալ, կամիլ, շարժել, հանդարտել, մերձենալ, սպառիլ, զատել, պահանջել, թուել, դարչիլ, ծիծաղիլ, վախճանիլ, պարզել, շողողալ, ճմլել, թարջամիլ, նուաղիլ, սթափիլ, արտասուել, խոնարհիլ:

ՀՐԱՀ. Գ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեմ:

73. Բայը քանի՞ մասէ կը բաղկանայ: 74. Ի՞նչ է արմատը: 75. Ի՞նչ է վերջաւորութիւնը. օրինա՞կ: 76. Ի՞նչ է բայ խոնարհելը: 77. Բայ խոնարհելու քանի՞ ձեւ կայ, որո՞նք են: 78. Ո՞ր բայեր կանոնաւոր են: 79. Ե՞րբ անկանոն կամ զարտուղի է բայ մը:

81. Ստորագելի կը կոչուի այն բառն որ եղծա-
կային որպիսութիւնը կամ վիճակը կը ցուցնէ:

Օր. Աստուած արդար է: Օղը ցուրտ պիտի ըլլայ:

Գիտ. Ա. Ստորագելին կրնայ յոգնակի դրուիլ:

Օր. Այս մարդիկ մեր բարեկամներն են:

Գիտ. Բ. Ստորագելի կրնան ըլլալ գոյականն ու ածականն
(ինչպէս վերի օրինակներուն մէջ):

ՀՐԱՀԱՆԳԻ 62. Որոշեցե՛ք ստորագելիները .

Առիւծը կենդանիներուն գլխաւորն է: — Այս չէնքն
ընդարձակ էր բայց հին: — Մարգագետինը կանաչ է: —
Պէտք է հնազանդ ըլլանք մեր մեծերուն: — Զրհորը խոր
է: — Որչափ մօտ է աս ճամբան: — Դուք իմ ընկերս էք:
— Այս տարի բերքերն առատ պիտի ըլլան, անցեալ տարի
սակաւ եւ սուղ էին: — Ե՞րբ ծեր պիտի ըլլանք: — Հաճե՛լի
չեմ ձեզի: — Աղէկ եղաւ: — Սա տղաքը ձեր աշակերտ-
ներն են:

ՀՐԱՀ. 63. Գիծերուն տեղ ստորագելի մը դիր:

Աստուած — է: Երկինքը — է: Խոտը — է: Նարինջը
— է: Պնակներն — են: Ծծումբը — է: Կաթը — է: Աստ-
ղերը — են: Լեղակը — է: Ապակին — է: Աշակերտները
— են: Ծառերը — էին: Սկաւառակն ու անիւր — են: Օղը
— եղաւ: Մենք — էինք: Դուք — պիտի ըլլաք: Տղաս, մի
ըլլար — : — պիտի ըլլամ: Մենք — ենք: Արեգակը — է:
Ազոխն ու կիտրոնը — են: Անոնք — պիտի ըլլային: Տղաք
թող — ըլլան իրենց մեծերուն: Բարեկամներն — ըլլալու
են: — Յիսուս եղաւ — աշխարհի:

ՀՐԱՀ. 57. Երբ ստորագելի գործածէ մէկ մէկ խօսքի մէջ:

Հանդարտ, մաքուր, քաջ, կարճ, չոր, թաց, խոհեմ,
բարձր, հովիւ, եղբայր, չէնք:

Առիւծը կատուի ցեղին կը պատկանի եւ, վագրին
պէս, մտակեր կենդանիներուն ամենէն զօրաւորն ու
սոսկալին է: Մինչեւ երեսուն քառասուն տարի կ'ապրի
եւ շատ վնաս կը հասցնէ ոչխարներուն: Գիշերը միայն
իր որջէն կ'ելէ եւ քիչ անգամ կը յարձակի մարդուն
վրայ: Եւր վիրաւորուի, այն ատենն է որ ցոյց կու տայ
ժայռայեղ վայրագութիւն, վասն զի կ'ուզէ ամեն կեր-
պով վրէժ լուծել: Առիւծը խորհրդանշանն է զօրու-
թեան, արիւթեան եւ վեհանձնութեան, եւ կը կոչուի
կենդանեաց գլխաւորը: Կերպարանքը շատ փառաւոր
է, բայց բարկացած ժամանակ տակալի տեք ունի:
~~Առիւծին ձաղը կը կոչուի կորխն:~~

ՀՐԱՀ. Ա. — Օրինակեցե՛ք այս հասուածք, որոշելով եւ-
կան բայերը, տեղ բայիները եւ ստորագելիները:

ՀՐԱՀ. Բ. — Վերլուծեցե՛ք սա խօսքերը:

Այս մարդերը մեր ուղեկիցներն են: Խոսքով կնքահայր
եղաւ: Անոնք երկու տարի առաջ ողջ էին: Այս տարուան
հունձքերը առատ պիտի ըլլան:

ՀՐԱՀ. Գ. — Օրինակին համեմատ խօսքեր շինեցե՛ք եւ ո-
րոշեցե՛ք բառերուն պատշտը: Օրինակ. Մեղանին (յասկացողի),
գոյնը (տեղ բայի), կապոյտ (ստորագելի) է (բայ):

ՏԷՐ ԲԱՅԻ. Լեւոնին մազերը, արծիւին կտուցը, Ման-
նիկին տեղը, պարտէզին ծառերը, հաւկիթին դեղնուցը:

ՍՏՈՐՈԳԵԼԻ. խարտեաշ, կոր, սուր, խիտ, յարգի:

ՀՐԱՀ. Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցե՛ք:

81. Ի՞նչ է ստորագելի, ի՞նչ թիւով կը գործածուի եւ
ի՞նչ տեսակ բառ:

83. Երկրորդ Լծորդութիւն (*) — ԻԼ

ԽՕՍԻԼ — արմատ՝ խօս

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ

ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Կը խօս իմ

» խօս իս

» խօս ի

» խօս ինք

» խօս իք

» խօս ին

Անկասար

Կը խօս եի

» խօս եիք

» խօս եր

» խօս եիք

» խօս եիք

» խօս եիք

Կասարեայ

խօս եցայ

խօս եցար

խօս եցաւ

խօս եցանք

խօս եցաք

խօս եցանք

Ապառնի

պիտի խօս իմ

» խօս իս

» խօս ի

» խօս ինք

» խօս իք

» խօս ին

ԹԷԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ եւ Ապառնի

պիտի խօս եի

» խօս եիք

» խօս եր

» խօս եիք

» խօս եիք

» խօս եիք

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ

ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ եւ Ապառնի

Եզ. Բ. դիմք խօս ե'

» Գ. » Թող խօս ի

Յոք. Ա. » խօս ինք

» Բ. » խօս եցեք

» Գ. » Թող խօս ին

ՍՏՈՐԴԱՍԱԿԱՆ

ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ եւ Ապառնի

Որ խօս իմ

» խօս իս

» խօս ի

» խօս ինք

» խօս իք

» խօս ին

Անկասար

որ խօս եի

» խօս եիք

» խօս եր

» խօս եիք

» խօս եիք

» խօս եիք

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ

Ներկայ եւ Ապառնի

խօս իլ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ներկայ խօս ող

Անցեալ խօս ած

Ապառնի խօս ելու

ՀՐԱ. 66. Խոնարհեցե՛ք. Փայլի՛ւ, աշխատի՛ւ, բնակի՛ւ, յողջի՛ւ, նայի՛ւ, բուսնի՛ւ, հաւնի՛ւ, մաշի՛ւ:

(*) Այս Լծորդութեան բայերէն գտե՛ք եւ գրեցե՛ք ձեր տետրին մէջ

ՀՐԱ. Ա. — Շեղագիր բառերուն տեղ հոմանիւսներ դրե՛ք:

1. Բարի ծառան հաւատարիմ է իր տիրոջը: — 2. Աղէկ սպասաւոր մը անշուշտ հաւատարմութեամբ կը կատարէ իր տիրոջ գործերը: — 3. Թերութիւններդ ուղղել ջանալու ես: — 4. Պէտք է աշխատիս պակասութեան մէջ չգտնուիլ: — 5. Արդիւնքէն կը ճանչցուի արհեստաւորի մը ճարտարութիւնը: — 6. Վարպէս գործաւոր մը միշտ կրնայ գործ գտնել: — 7. Շուները գիրար կը բզֆսեն: — 8. Պէտք է որ պատշաճ հազուադէպ դպրոց գաւ:

Ծան. Հոմանիւսները հրահանգին մէջ են:

ՀՐԱ. Բ. — Օրինակին նման խօսքեր շինեցե՛ք:

ՏԷՐ ԲԱՅԻ. Շուն, արեւ, անձրեւ, փայտահար, հօրեղբայր, աշակերտ, քահանայ:

ԲԱՅ. — Կը տաքցնէ, կը պահպանէ, կը սիրէ, կը կտրէ, կ'ողողէ, կ'ուսանի, կը կարգայ:

ՍԵՌԻ ԽՆԳԻՐ. — Այծեր, ոչխարներ. — մարդեր, կենդանիներ. — դաշտ, մարգագետին. — կաղնի, փեկոն. — եղբորորդի, եղբորդուտոր. — քերականութիւն, թուարանութիւն. — շարական, աւետարան:

Օրինակ. Շունը կը պահպանէ այծերն ու ոչխարները:

ՀՐԱ. Գ. — Սա խօսքերուն կցե՛ յարմար խնդիր մը (սեռի կամ բնութեան խնդիր):

1. Աղնիւ ծերունին կը բնակի: 2. Յանցաւոր աշակերտները կայնեցան: 3. Մաքուր օդը կը նպաստէ: 4. Ագահ մարդը կը զոհէ: 5. Ժիր երկրագործը կարօտ չըլլար: 6. Ծոյլ տղաք կը զբաղին: 7. Արդարասէր դատաւորը կը գործադրէ: 8. Զամարիտ բարեկամը կը հասնի:

ՀՐԱ. Դ. — Վերլուծեցե՛ք սա բայերը:

Կը խօսէին, կը բնակինք, յողջեցայ, թող նայի, մի՛ մաշիր, որ ըլլայ, կտրած, լուացող:

ՀՐԱ. Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցե՛ք:

83. Ո՞րն է Բ. Լծորդութեան տիպարը. օրինակներ:

84. Երրորդ Լծորդութիւն (*) — Ա.Լ.

ԿԱՐԴԱԼ — արմատ՝ կարդ

ՍԱՄՄԱՆԱԿԱՆ

ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Կը կարդ ամ

» կարդ աս

» կարդ ալ

» կարդ անք

» կարդ ամք

» կարդ անք

Անկասար

Կը կարդ ալի

» կարդ ալիւ

» կարդ ար

» կարդ ալիւք

» կարդ ալիւք

» կարդ ալիւք

Կասարի ալ

կարդ ա ի

կարդ ալիւ

կարդ ալ

կարդ ալիւք

կարդ ալիւք

կարդ ալիւք

Ապառնի

պիտի կարդ ամ

» կարդ աս

» կարդ ալ

» կարդ անք

» կարդ ամք

» կարդ անք

ՅԵԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ եւ Ապառնի

պիտի կարդ ալի

» կարդ ալիւ

» կարդ ար

» կարդ ալիւք

» կարդ ալիւք

» կարդ ալիւք

» կարդ ալիւք

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ

ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ եւ Ապառնի

Եզ. Բ. դեմք. կարդ ամ

» Գ. » թող կարդ ալ

Յոք. Ա. » կարդ անք

» Բ. » կարդ ալիւք

» Գ. » թող կարդ անք

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ

ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ եւ Ապառնի

Որ կարդ ամ

» կարդ աս

» կարդ ալ

» կարդ անք

» կարդ ամք

» կարդ անք

Անկասար

որ կարդ ալի

» կարդ ալիւ

» կարդ ար

» կարդ ալիւք

» կարդ ալիւք

» կարդ ալիւք

ԱՆԵՐԵՒՈՅՑ

Ներկայ եւ Ապառնի

կարդ ալ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ներկայ՝ կարդ ալիւք

Անգեալ՝ կարդ ալիւք

Ապառնի՝ կարդ ալիւք

ՀՐԱ. Հ. 67. Խոնարհեցեմ. Լողալ, դողալ, չողալ, կա-
ղալ, աղալ, հազալ, փռնդալ, պոճալ, գոռալ:

(*) Այ վերջաւորող բայեր գտեք եւ գրեցեք ձեր տետրակին մէջ:

ՀՐԱ. ՀԱՆԴ. Ա. — Եզակիի վերածեցեմ:

Ձէնքերը կը չհահեն: — Ձուրի մէջ ինկած մարմինները
կը ճողփեն: — Անիւները կը ճռնեն: — Սուրերը կը խո-
չեն: — Գետերը կը խոխոջեն: — Տերեւները կը խարշա-
փեն կամ կը սոսաւեն: — Խարտոցները կը խռնտեն: —
Ծղիւնները կը ճռնեն: — Թնդանօթները կը դռան: —
Հոգեվարքը կը հռնտայ: — Ժայռերը կ'արձագագեն: — Բո-
ցերը կը ճարձատեն: — Անձրեւները կը շառաչեն: — Ալիք-
ները կը գոռան: — Չանգակները կը զողանջեն: — Ոտ-
քերը կը դոփեն: — Ձիերը կը դափեն: — Առուակները
կը կարկաչեն: — Անտառները կը խարշափեն: — Սրտերը
կը տրոփեն: — Հողմերը կը սուլեն: — Ձեռքերը կը ծա-
փահարեն: — Վտակները կը մրմնջեն: — Վիհերը կը դղը-
դին: — Անձաւները կը վանգեն: — Ականջները կը դռնջին:

ՀՐԱ. Հ. Բ. — Կեներուն տեղ յարմար տեղ բաղին դրեմ:

Տէր ԲԱՅԻՆՆԵՐ. Գիւնիւն, ձուկ, ջուր, կոյնական, խոնա-
րարուհիւն, ճաշ, սպասները, փայտ, սպոր, միս, հաց, ա-
ղանդեր, աղ:

1. ... կ'այրի վառարանին կամ ծխանին մէջ: 2. ...
կ'եռայ խաղկինին մէջ: 3. ... կը տապկուի տապակին մէջ:
4. ... կը խորովուի շամփուրով: 5. ... կ'եփի փուռին մէջ:
6. ... կը ստկէ բանջարեղէնը: 7. ... համ կուտայ կերա-
կուրներուն: 8. ... Սեղանին վրայ շարուած են: 9. ...
չիլին մէջ է: 10. ... լեցուած է պնակներուն մէջ: 11. ...
եկած են: 12. ... կերակուրէն վերջը կ'ուտուի: 13. ...
պատրաստ է:

ՀՐԱ. Հ. Գ. — Վերլուծեցի սա բայերը:

Կը լողամ, կը կարդային, դողաց, պիտի աղայ, կարդա՛լ:
Օրինակ. կը լողամ, բայ Գ. լծորդութեան, սահմանա-
կան եղանակ, ներկայ ժամանակ, եզակի քիւ, առաջին դեմք:
Տէր բային, եւ, զօրութեամբ իմացուած:

ՀՐԱ. Հ. Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցի:

84. Ո՞րն է Գ. լծորդութեան տիպարը. օրինակ:

ԲԱՅԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԳԻՏԵԼԻՔ

86. Այն բայեր որ արմատին վերջի ծայրը և ունին, արմատական ժամանակներուն՝ այսինքն կասարեային, հրամայականին և անցեայ ընդունելութեան մէջ նախորդ օրինակներէն կը տարբերին, այսպէս.

Կասարեայ

Մտայ, մտար, մտաւ, մտանք, մտաք, մտան.
Հագայ, հագար, հագաւ, հագանք, հագաք, հագան.
Գողցայ, գողցար, գողցաւ, գողցանք, գողցաք, գողցան:

Հրամայական

Մտի՛ր, թող մտնէ, մտնե՛նք, մտէ՛ք, թող մտնեն:
Հագի՛ր, թող հագնի, հագնի՛նք, հագէ՛ք, թող հագնին:
Գողցի՛ր, թող գողնայ, գողնանք, գողցէ՛ք, թող գողնան:

Անցեայ ընդունելութիւն

Մտած, հագած, գողցած:

Ասոնց կը հետեւին սխիղ, պրծիղ, փրքիղ, նստիղ. միայն հրամայականի մէջ սխե՛, պրծե՛, փրքե՛, նստե՛ կ'ըլլան:

87. Նոյնպէս չիլ վերջաւորող բայերէն շատը ասոնց կը հետեւին՝ կատարեալին, հրամայականին և անցեայ ընդունելութեան մէջ կ'որոնցնելով չ գիբը:

Ի՞նչ. փախչիլ՝ փախայ, փախի՛ր, փախած:

88. Բառնայ, դառնայ և ասոնցմէ կազմուած բայեր այս կանոնին ենթակայ են, միայն թէ ուն գիբերը ընդին կը փոխեն արմատական ժամանակներուն մէջ:

Օրինակ. Դարձայ, դարձի՛ր, դարձած:

ՀՐԱՀԱՆՈՒ. 68. Խոնարհեցե՛ք.

1. Տեսնել, մտնել, իջնել, գտնել:
Հասնիլ, հագնիլ, մեռնիլ, անցնիլ, բուսնիլ:
Գողնալ գիտնալ, կենալ, ունենալ:
2. Փախչիլ, թռչիլ, դաչիլ, փչիլ, կաչիլ:
3. Բառնալ, դառնալ, ամբառնալ. վերագառնալ:

ՀՐԱՀ. Ա. — Դեհ արմատական ժամանակներ:

Խորչիլ, կառչիլ, տրտիլ, փաղչիլ, կաչիլ, դաչիլ, փըլչիլ, թռչիլ, թրջիլ, թրջիլ, տրտնջալ, փախչիլ, պրծիլ, փըրթիլ, սկսիլ, ընկիլ, ծնանիլ, հագնիլ, հասնիլ, բուսնիլ, անցնիլ, մեռնիլ, տեսնել, մտնել, հատնիլ, գտնել, իջնել, հեծնել:

ՀՐԱՀ. Բ. Շեղագիր բայեր կասարեայի փոխեցե՛ք:

1. Աղուէսը խաբէր ազաւը եւ պանիրը ուտել: 2. Ճպուռը երգել ամառը եւ երբ ձմեռը վրայ հասնիլ, անօթի մնալ: 3. Գայլը յախջակել դառնուկն ու անտառը սանիլ ուտել: 4. Գորտը այնքան ուռիլ. փխանալ որ վերջապէս ձաքիլ: 5. Աղուէսը հրաշխարէր արագիլը եւ անոր ճաշ հրամցնել: 6. Առիւծը յօշոտել եղնիկն եւ ճաշակել ամբողջապէս: 7. Աքիսը (կելին-ձիւ) մտնել շտեմարանը եւ այնքան ուտել ու գիրնալ որ ալ չկրնայ դուրս ելնել: 8. Հայրս նամակ գրել եւ ես ալ դայն թղթատունը սանիլ:

ՀՐԱՀ. Գ. — Նոյնը սահմանական ներկայ բեհ:

ՀՐԱՀ. Դ. — Նոյնը ապառնի բեհ:

ՀՐԱՀ. Ե. — Նոյնը սահմ. ներկայ բեհ միասական ձեւով:

ՀՐԱՀ. Զ. — Սահմաններուն համապատասխանող բառը գրե՛ք: (Ել ի՛նչ. Հրահ. Ա.)

1. Շէնքի մը այն մասն ուսկից կը մտնենք եւ կ'ըլլենք:

2. Գործիք մը որով հիւսնը փայտ կը յղէ:

3. Երկայն զէնք մը որով կը կռուին:

4. Ոչխարներու եւ արջառներու խումբ մը:

5. Քիթին աղբող (ներգործող) զգայութիւնը:

ՀՐԱՀ. Է. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցե՛ք:

86. Ի՞նչ կ'ըլլան արմատին ծայրը և ունեցող բայերը: Օրինա՞կ: Ո՞ր ժամանակներ արմատական են: 87. Ի՞նչպէս կ'ըլլան չիլ վերջաւորող բայերէն շատը: Օրինա՞կ: 88. Ուրիշ որ բայեր ասոնց կը հետեւին Օրինա՞կ:

89. Յնել կամ ցունել վերջաւորող բայեր՝ ինչպէս ցուցնել, հասցնել, եւն կը վերջաւորին այսպէս.

Կատ. ցուցի, ցուցիր, ցուց, ցուցիմք, ցուցիք, ցուցին:
Հրամ. ցուր ցնեմք, ցուցեմք:
Անց. ընդ. ցուցած:

90. Խածնել, բխնել, պագնել, առնել, ըսել, բերել, ընել, դնել, տանիլ, լսել և տալ բայերն արմատական ժամանակներու մէջ այլեւայլ զարտուղութիւններ կ'ընծայեն.

Ծանօթ. Դասատուն այս բայերը խոնարհել կուտայ եւ կը ցուցնէ զարտուղութիւնները:

91. Միաժանկ բայեր խոնարհման մէջ կու մասնիկը կ'առնեն եւ ոչ կը. ինչպէս՝ կու լսամ, կու տայի:

92. Չայնաւորով սկսող բայերէ առաջ կը մասնիկն ը գիրը կը կորսնցնէ եւ ապաթարց կ'առնէ.

Ինչ. Կ'առնեմ, կ'երգես, կ'ուզէ, կ'օրհնենք, եւն:
Գիտեմք: Գիտեմ, կրնամ, ունիմ, կամ, եմ բայերը մասնիկ չեն առնել:

ԱՆԿԱՆՈՆ ԲԱՅԵՐ

93. Անկանոն են այն բայեր որոնց արմատը բոլորովին կը փոխուի խոնարհման մէջ (Կանոն 79):

94. Անկանոն են. ուտել, երթալ, գալ, ըլլալ, շինիլ:

Ծանօթ. Դասատուն ասոնց խոնարհման ձեւը կը գրէ տախտակին վրայ եւ աչակերտներն իրենց տեսարակին մէջ օրինակելով կը սովորին:

ՀՐԱՀ. 69. Սա բայերուն արմատ ժամանակները գրեցեմք:

1. Խաղցնել, լուսցնել, մեռցնել, կայցնել, հասկցնել:
2. Խածնել, թքնել, պագնել, առնել, ըսել, բերել, ընել, գնել, տանիլ, լսել, տալ:
3. Ուտել, երթալ, գալ, ըլլալ, շինել:

ՀՐԱՀ. 70. Իբր մէկ բայ խոնարհեցեմք:

Մեծցնել, թքնել, խառնել, ուտել, ուզել, ընել:

ԹՈՒՈՒՅԻԿ

Դուք ամէնքդ ալ գիտէք թէ ինչպէս կը չինուի թուուցիկը. երբ հով կայ, թուուցիկը թող կու տան օդին մէջ և երկար առատանով մը զայն կը բռնեն. թուուցիկը լայն է և վերի կողմը սրածայր. թուուցիկը կը նմանի. սուր ծայրը օդը կը ճեղքէ և թեւերն ու տափակ պոչը գիւրաւ կը կենան օդին վրայ: Այս է պատճառը որ թուուցիկ պէս կը թռչի:

ՀՐԱՀ. Ա. — Օրինակեցեմք եւ գտեմք բայեր. ի՞նչ դիտողութիւններ կրնամ ընել նոյն բայերուն վրայ:

ՀՐԱՀ. Բ. — Նոյն հասուածին մէջ, գոյականներէն որո՞նք յօդ ունին եւ որո՞նք յօդ չունին:

ՀՐԱՀ. Գ. — Աւակերտք գրաւոր եւ սպա բերանացի պատասխանեալ հարցումներուն:

1. Ի՞նչ կ'ըլլայ կը մասնիկը՝ չայնաւորով սկսեալ բայերէ առաջ: 2. Ո՞ր բայեր կու մասնիկ կ'առնեն: 3. Ո՞ր բայեր կը եւ կու մասնիկ չեն առնել: 4. Ո՞ր ժամանակներ կը մասնիկ կ'առնեն, որո՞նք պիտի մասնիկ եւ որո՞նք կ'առնեն որ չաղկապ:

ՀՐԱՀ. Դ. — Սա արհեստներէն ծագող բառերը գտեմք:

1. Մաս, քար, գիր, տեղ, դաս, ճառ, յոյս, ծուխ:

2. Սուտ, խեղ, լուս, բարձր, անուշ, դառն, նեղ, հիւանդ, ցուրտ, մի:

Օրինակ. Ներկ, ներկել, ներկարարար, եւայլն:

ՀՐԱՀ. Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեմք:

89. Ինչպէս կը խոնարհին ցնել վերջաւորող բայեր. գտեմք տասը հատ: 90. Ո՞ր բայեր արմատական ժամանակներու մէջ կը զարտուղին: 91. Ո՞ր բայեր կու մասնիկ կ'առնեն: 92. Չայնաւորով սկսող բայերուն կը մասնիկն ի՞նչպէս կ'ըլլայ: Որո՞նք են մասնիկ չառնող բայերը: 93. Եւ 94. Ո՞ր բայեր անկանոն են: Օրինակ:

ԲԱՅԵՐՈՒՆ ՏԵՍԱԿԸ

95. Բայերը Գլխաւորաբար չորս տեսակ են. 1. ա-
կան, ներգործական, կրաւորական, 2. Զեզոֆ:

96. Ներգործական բայերը կը ցուցնեն թէ տէր
բային կ'ազդէ ուրիշի մը վրայ:

Օր. Արեւը կը շուսաւորէ երկիրը:

97. Կրաւորական բայը, ներգործականին հակա-
ռակն ըլլալով, կը ցուցնէ թէ ենթական ուրիշէն բան
մը կը կրէ. կ'ազդուի:

Օր. Աշխարհ կը շուսաւորուի արեւէն:

Դիտելիք. Կրաւորական բայերը կը շինուին ներգործա-
կանէն՝ ծայրը ուիշ կամ ազդող ձեւին փոխելով:

98. Զեզոֆ են այն բայեր որոնց գործողութիւնն են-
թակային վրայ կը մնայ և չանցնիր՝ ներգործելու ուրիշին:

Օր. Ծովը կը փոփոխի: Զուրը կը վազէ: Զին կը վրնջէ:
Դիտելիք. Զեզոֆ բայերը ցնէ մասնիկով ներգործական
բայ կ'ըլլան: Օր. մեծնալ-մեծցնել, փչնալ-փչցնել:

99. Կան չէզոք բայեր որք միայն եղակի Գ. Դէմ-
քով կը գործածուին. ասոնք կը կոչուին Միադէմ:

Օր. Կ'անձնեւ, կը ձիւնեւ, կ'որոտայ, կը շուսնայ, մթնեց:

100. Երբ ներգործական բայը ցուցնէ թէ տէր
բային գործողութիւնը ուրիշի մը կատարել կուտայ, կը
կոչուի Անցողական:

Օր. Ես պիտի կարդացնեմ այս գիրքը (ուրիշի մը):

Դիտելիք. Անցողական բայը կը կազմուի ներգործականին
կցելով ցնէ մասնիկը կամ տալ բայը:

ՀՐԱՀ. 71. Ներգործական բայերը կրաւորական ըլլէ և փոխա-
դարձաբար:

Խզել, ծածկել, հնձուիլ, հրամայուիլ, որոշել, կարդալ,
խաղալ, լուսացուիլ, նեղուիլ փռել, քաշուիլ, հոգալ, քաղ-
ուիլ, սուլել, պարարուիլ, փակել, պրկել, զրկուիլ:

ԲԱՐԻ ԱՂՋԻԿ ՄԸ

Զապէլ փողոցէ մը կ'անցնէր, թեւն անցուցած
ծրար մը՝ զոր դերձակուհիին կը տանէր:

Փոքրիկ աղջիկ մը, որ քովէն կ'անցնէր վազելով,
սահեցաւ և դետինն ինկաւ:

Իսկոյն ծրարը վար կը դնէ Զապէլ, փոքրիկ աղ-
ջիկին ձեռքէն կը բռնէ և վեր կ'առնէ. կը նայի որ
խեղճին ճակատն ալ ուռեցք մը կայ, ձեռքով կը շոյէ
կը չփէ որ դարմանէ:

Բայց փոքրիկը կուլար: Զապէլ անուշ խօսքեր ըսաւ
անոր, համբուրեց և ճամբան շարունակեց:

Այսպէս, պէտք է միշտ իրաւու բարիք ընենք:

ՀՐԱՀ. Ա. — Օրինակեցիք այս հասումը և բայերը գր-
ցելով որոնցից անոնց տեսակը (ներգործական, կրաւորական,
չեզոք եւ այլն):

ՀՐԱՀ. Բ. — Ներգործական բայերը կրաւորական ըլլէ:

1. Խոշոր ձուկերը կ'ուտեն մանր ձուկերը: 5. Կիւղէն-
պէրկ հնարեց տալազրութիւնը 1436 ին: 3. Մենք կ'արհա-
մարհենք ծոյրերը: 4. Շողորթներն զմեզ կը խաբեն: 5.
Դուն տեսա՞ր մեր կովերը: 6. Մենք հնձեցինք ցորենը: 7.
Այդեկութիւն կը քաղենք խաղաղը: 8. Շուները թող հալա-
ծեն շանոնք: 9. Վարժապետը պատժեց պզտիկ Սիմօնը: 10.
Դո՛ւն ծեծէ սա անպիտանը:

ՀՐԱՀ. Գ. — Բերանացի և գրաւոր պատասխանեցիք:

95. Քանի՞ տեսակ բայ կայ: 96. Որո՞նք են ներգործա-
կան բայերը: Օրինա՞կ: 97. Ի՞նչ կը ցուցնէ կրաւորական
բայը: Օրինա՞կ: Ինչպէ՞ս կը շինուի: 98. Ո՞ր բայեր չէզոք
են: Օրինակ: Զեզոֆ բայերն ի՞նչպէ՞ս ներգործական կ'ըլլան,
տուէք տասը օրինակ: 99. Որո՞նք են միադէմ բայերը: Օրի-
նա՞կ: 100. Ո՞րն է Անցողական բայը: Օրինա՞կ: Ի՞նչպէ՞ս կը
կազմուի:

101. Բայը հարցական կ'ըլլայ, երբ վերջին ձայնա-
ւորն երկար հնչուի: Գրութեան մէջ նոյն ձայնաւորին
վրայ կը դրուի պարոյկ (°):

Ինչպէս. Կրնա՞մ. կը տարակուսի՞ք, պիտի աշխատի՞ն:

ՀՐԱՀ. 72. Սա բայերը հարցական ըրէք:

Ձիւն կու գայ: Ճերմկեղէնները չփռեցիր: Անկէ ալ կը
վախնաս: Դեղ պիտի խմես: Խօսքերը մտիկ կ'ընես: Միայն
հացով կ'ապրի մարդս: Ձեր շունը հաւատարիմ է: Ուտել
կ'ուզէիք: Միշտ կը վարձատրես աշխատասէրները: Կարելի
է որ դասը չգիտնայ: Մեռելներն յարութիւն պիտի առնեն:
Կեանքը գերեզմանով չի վերջանար: Յիսուս խաչին վրայ մե-
ռաւ: Մարդուս կեանքն անվերջ բաղձանքներու շղթայ մ'է:

ՀՐԱՀ. 73. Սա խօսքերուն մէջ ո՞ր բառերը բայ են եւ ինչ
սեռակ բայ են:

Վարժապետը խրատեց իր աշակերտները: Արեւը ծա-
գեցաւ: Հագուստ կարել կու տամ: Գրիչդ ո՞վ կտրեց: Ան-
դին գնա: Ուսկի՞ց առիր այս ոսկին: Ճամբան գտայ: Յիսուս
խաչուեցաւ Հրէաներէն: Մանկիկը ժպտեցաւ: Ի՞նչու խօսել
կու տաք: Յաւերս մոռցուցիր: Որո՞ւ գողցնել տուիր գիրքդ:
Երկինքը կ'որոտայ: Ո՞րչափ շուտ միջնեց: Աս հացը մզեր է,
չուտուիր: Դուռը կըլուեցաւ: Դազարոս մեռաւ եւ Բրիտան
գայն կենդանացուց չորս օր վերջ: Տղա՛ք, շուտ հագուեցէք,
գրքերնիդ առէք, դպրոց վազեցէք: Ամպերը կը գոռան:

ՀՐԱՀ. 74. Հետեւեալ բառերն իրեւ ենթակայ գործածեցէ՛ք
մէջմէկ նախադասութեան մէջ:

Ես, դուն, ան, դպրոցը, մեր հայրը, հաւերը, իմ դասս,
վարժուհին, զմրուխտը, կաղամարս:

Լուսաւորման համար կը գործածենք ճրագ եւ մեղ-
րամոմ, բուսական իւղ, քարիւղ եւ օդային կաղ:

Ճրագը կը շինուի կենդանիներու փորէն ելած
ճարպով. իսկ մեղրամոմը՝ մեղրը հալեցնելով:

Բուսական իւղը կը գոյանայ բոյսերէ, (ձիթենի,
խաչխաչ եւն.): Պարիւղը բնական աղբիւրներէ կամ հո-
րերէ կը բղխի քանի մը երկիրներու մէջ, ինչպէս հիւ-
սիսային Ամերիկա եւ Կովկասի Պաքու քաղաքը: Կաղը
գետնածուխէն կ'արտադրի:

Վերջապէս կայ նաեւ ելեկտրական լոյսը որ մեր
ճանչցած լոյսերու մէջ ամենէն գեղեցիկն է, բոլորո-
վին նոր գիւտ է այն, եւ օրէ օր կը կատարեւագործուի:

ՀՐԱՀ. Ա. — Օրինակեցէ՛ք եւ որոշեցէ՛ք բայերուն սեռակը,
յետոյ գտէ՛ք նոյն բայերուն աներեւոյթը:

ՀՐԱՀ. Բ. — Յարմար տե՛ր բայիները դրէ՛ք կետերուն տեղ,
ՏԵ՛ր ԲԱՅԻ. — Լոյս, ջրվեժ, փամի, շոգի, ակն, անձ-
րեւ, գետ, գետակ, վտակ կամ առուակ, աղբիւր:

... ամպերէն կ'իջնէ: — ... կու գայ արեւէն: — ...
ժայռերէն վար կը գահավիժի: — ... գետինէն կը բղխի: —
... կը փչէ հիւսիսէն: — ... ծովէն կը գոյանայ: — ...
կը վազէ առուակին մէջ: — ... կը հոսի գետակին մէջ: —
... կը հոսի գետին մէջ: — ... կը թափի ծովուն մէջ:

ՀՐԱՀ. Գ. — Վերլուծեցէ՛ք հետեւեալները:

Հագայ, գողցար, փրթաւ, դարձաք, հրամցուցի, խա-
ծած, թքնող, պագաւ, առնել, ըսինք, դի՛ր, կը տանիմ, լա-
ցաւ, տուինք, կ'ընէի, կերար, եկանք, պիտի ուտէ, եղի՛ր:

ՀՐԱՀ. Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցէ՛ք:

101. Բայը ե՞րբ հարցական կ'ըլլայ: Օրինա՞կ: Գրու-
թեան մէջ ի՞նչ կը դրուի հարցական բային վրայ:

102. Բայր ժխտական կամ բացասական կ'ըլլայ չ
և մի՛ մակբայներով որք կը դբուին բայէն առաջ:

103. Սահմանական ներկան և անկասարբ բացա-
սական կ'ըլլան եւ և էի բայերով և գլխաւոր բային
աներեւոյթով, որուն չ գիրը կը փոխուի ր ի (*):

Օր. Ձեւ սիրեր, չես սիրեր, չսիրեր, չեմ սիրեր, չեմ
սիրեր, չեն սիրեր: Ձեի սիրեր, չեիր սիրեր, եւն:

Դիս. Ինչպէս կը տեսնուի, ներկայ եզ. Գ. դէմքն ա-
ռանց օժանդակի կը գործածուի: Երբեմն ալ, բաղաձայնով
սկսող բայերէն առաջ, չ գրին քով կը դբուի ի: Ինչպէս-
չի սիրեր, չի գար, չի սար, չի կարդար, եւայն:

104. Մի՛ ժխտականը միայն հրամայական եղակի
և յոքն. Բ. դէմքերուն հետ կը գործածուի:

Օր. Մի՛ սիրեր, մի՛ սիրեմ, մի՛ խօսիր, մի՛ խօսիմ, մի՛
կարդար, մի՛ կարդամ, մի՛ թողուր, մի՛ թողում:

ՀԻՍ. 75. Սա բայերը խօնարհեցէ՛ք դեմ առ դեմ հասասա-
կան եւ ժխտական. — Բաղել, դանդաղել, մոռնալ, թողուլ:

ՀԻՍ. 76. Հետեւեալ խօսքերը ժխտական րէ՛ք:

Ո՞վ կը տեսնէ զիս: — Յովսէփ կը լսէ քու ձայնդ: —
Շուտ կ'ուտես: — Այսօր զուարթ կը տեսնեմ զձեզ: —
Խաղացէ՛ք շարունակ: — Դասատուն զձեզ կ'անչեց: — Շուտ
ըրէ՛ք: — Ասեղով փայտ կը կտրե՞ն: — Փորձանքէ ազատե-
ցանք: — Ո՞վ է կերեր: — Ես ըրի: — Ծովը կը փրփրի:
— Մերթ կ'որոտաս, մերթ կ'ամպես, մերթ կը մթնես մալլ,
մերթ կը տեղաս անձրեւ: — Բժիշկին հիմա կու գայ: — Տա՛ր
զմեզ ի փորձութիւն: — Կ'ուտեմ, կ'աշխատիմ, կ'աղայ, կը
խնդրենք. կը թողուք. կը դբուին, կ'երթայի:

(*) Ունիմ և կամ բայերուն ժխտականը կ'ըլլայ. չունիմ, չունիս, չու-
նի եւն, չի կամ, չի կաս, չի կայ եւն.

ՀԻՍ. Ա. — ԼԲ. Էջի հասուածը (ԼՈՒՍԱՌՈՐՈՒՄ) փոխե-
ցէ՛ք ժխտական հարցական ձեւի:

ՀԻՍ. Բ. — Սա աներեւոյթներուն Սահմանական ներկան,
Անկասարբ եւ Հրամայականը գրեցէ՛ք հասասական եւ ժխտա-
կան դեմ առ դեմ:

Առնել, քանիչ, վախճալ, երդնուլ:

ՀԻՍ. Գ. — Օրինակին համեմատ խօսքեր շինեցէ՛ք:

ՏԵՐ ԲԱՅԻ. — Մուկը, գայլ, եզ, տղրուկ, կէտ, ճնճղուկ,
չուն, կատուն, գազան, արծիւ:

ԲԱՅ. — Կրծեւ, պատառեւ, ճարակեւ, ծծեւ, կլեւ,
կտցեւ, խածնեւ, լակեւ, լափեւ, գիշատեւ:

ՍԵՌԻ ԽՆԴԻՐ. — Արմատներ, ոչխար, խոտ, արիւն,
մանր ձուկեր, ցորեն, գող, կաթ, որս, դիակ:

Օրինակ. Մուկը արմատներ կը կրծէ:

ՀԻՍ. Դ. — Վերլուծեցէ՛ք սա բայերը:

Պիտի խնդայի, կը սլատթուէր, լսեցինք, մոռն, կար-
դացուած, կը փրփրի, թող քիչնայ, մեծցուր, ամպեց, կը
խաղցնեն, կը դբուի, կ'անցնիմ, կ'անցընես, կը մթնէ, մնա՛,
եւէ՛ք, որ հանուի, զրկե՛նք, ուտեւ, կերցուց:

Օրինակ. Պիտի խնդայի՝ բայ Ձէզը. երրորդ լծորդու-
թիւն, Թէական եղանակ, ներկայ եւ ապառնի ժամանակ ե-
ղակի Ա. դէմք. աներեւոյթն է խնդայ:

ՀԻՍ. Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցէ՛ք:

102. Ինչպէս ժխտական կ'ըլլայ բայը: 103. Ինչպէ՞ս
ժխտական կ'ըլլան Սահմանական ներկան ու Անկատարը:
Օրինա՞կ: Ի՞նչ գիտելիք կայ Սահմ. ներկայ եղակի Գ. դէմ-
քին վրայ: 104. Ե՞րբ կը գործածուի մի՛ ժխտականը: Օրի-
նա՞կ: Ի՞նչ գիտելիք կայ ունիմ եւ կամ բայերուն ժխտա-
կանին վրայ:

Բային եւ ենթակային համաձայնութիւնը

105. Բայը թիւով եւ դէմքով պէտք է համաձայնի ենթակային հետ:

Օր. Դուն կը կարդաս: Աստղերը կը փայլին:

Կը կարդաս եղակի Բ. դէմք է որովհետեւ Դուն ենթական եղ. Բ. դէմք է: Կը փայլին յօքն. Գ. դէմք է, վասն զի աստղերը ենթական յօքն. Գ. դէմք է:

ՀՐԱՀ. 77. Տէր բային եւ բայը յոճակի բրէք:

Սպասուհին կը վառէ ճրագը: — Դաստիարակը կը կրթէ մանուկը: — Տղան պիտի սերտէ դասը: — Շեփորը կը հրաւիրէ զինուորը: — Քոյրդ կ'աւել եւ կը մաքրէ սենեակն ու սանդուխը: — Վաճառականը ծախեց իր գոյքը եւ մեկնեցաւ: — Եղը կը վարէ արտը: — Քահանան պատարագ կ'ընէ, իսկ վարդապետը քարոզ կու տայ: — Պահապանը թող հանդիսի վերջը կը հսկէ: — Զինուորը խոյս տուաւ: — Անձրեւ կը տեղայ եւ փողոցը ջրով կը լեցուի: — Հիւսնը տախտակ կը կտրէ: — Վարդը այլ եւ այլ գոյնով կրնայ ըլլալ:

ՀՐԱՀ. 78. Եզակիի վերածեցեք ենթակայ բայ եւ խնդիր:

Գործաւորները կը սրէին իրենց գործիքները: — Սպասաւորները կը բանային պատուհանները: — Աքաղաղները պիտի խօսին: — Օտարականները այցելեցին քաղաքները: — Նաւաստիները պարզեցին առագաստները: — Գողերը կողովակեցին տունները, բայց ոստիկաններ վրայ հասան եւ ձերտորդեցին տունները: — Ուղեցոյցներ կ'առաջնորդէին ուղեբախակները զիրենք: — Ուղեցոյցներ կ'առաջնորդէին ուղեւորներուն: — Ուղտերն անապատի նաւերն են: — Բանւորները ջրհորները փորեցին: — Զաղացպանները ցորեն կը դնեն, կ'աղան եւ կը ծախեն: — Այգեպաններ կը կթեն այգիներն եւ գինի կը շինեն: — Մենք համեմեցինք աղցաններն: — Պայտարները կը լուսնեն ձիերը:

ՀՐԱՀ. Ա. — Սամաններուն համապատասխանող նմանաձայն բառերը գտէք:

1. Ա. Հատու գործիք մը որով հաց, միս եւն. կը կտրեն:
Բ. Հեղուկ մը որուն մէջ թաթխելով գրիչը կը գրենք:
2. Ա. Այն տեղն ուր հաց կ'եփեն:
Բ. Սպիտակ փխրուն հող մը զոր ջրով կը մարեն պատ ծեփելու համար:
3. Ա. Գործիք մը որով կը փչեն հնոցներուն կրակը:
Բ. Զմրան՝ ցուրտ եւ սաստիկ քամի:
4. Ա. Տեսակ մը փեղյոր՝ զոր կը կրէին իշխաններ եւ վեհապետներ:
Բ. Փայտէ գործիք մը որով լուացքի ատեն լաթերը կը ծեծեն աղտ մաքրելու համար:
5. Ա. Մեռած կենդանիի մը մարմինը:
Բ. Փայտէ գործիք մը ձողաձեւ որով ջրին մէջ կը քալեցնեն նաւակները:

ՀՐԱՀ. Բ. — Շեղազիր բայերն յոճակի Ա. դիմք բրէք փակագծի մէջ ցուցուած ժամանակներով:

1. Մենք գոհ ըլլալ (Սահմանական ներկայ) երբ մեր դասը լաւ սովորիչ (Սահմանական ներկայ):
2. Եթէ դուն առաքինի ըլլալ (Ստորադ. Անկիսար), երջանիկ սեպուիչ (Թեական):
3. Թէպէտ չճանչնալ (Սահմ. անկիսար), սակայն քանի մ'անգամ ճանաչուի (Կասարեալ) հետը:
4. Երբ մեծնալ (Ստորադ. ներկայ) ծնողացս օգնելու ջանալ (Ապառնի):
5. Մենք ցաւիչ (Սահմ. ներկայ) որ պատճառ ըլլալ (Կասարեալ) ձեր վնասուելուն:
6. Մենք չկրնալ (Կաս.) ընդունիլ ձեր հրաւերը, ինչու որ հիւանդ ըլլալ (Անկիսար):

ՀՐԱՀ. Գ. — Սա նմանաձայններով խօսիք շինեցեք:

1. Դանակ, քանափ. — 2. Փռու, բռու. — 3. Փոխ, բոխ. — 4. Թագ, քակ. — Դիակ, քիակ:

ՀՐԱՀ. Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

105. Ի՞նչպէս կը համաձայնի բայը Տէր բային հետ:

106. Երկու եզակի կ'արժեն մեկ յոթնակի: — Բայ մը որ ունի բանի մը եղ. ենթակայ, յոթնակի կը դրուի:

107. Եթէ ենթակաները երրորդ դէմքի անուն կամ գերանուն են, բայց կը դրուի յոթնակի Գ. դէմք: Ինչպէս. Հայր եւ որդի կ'աշխատին: Քու հայրդ եւ իմ եղբայրս պիտի գան:

108. Եթէ ենթակաները զանազան դէմքերով են, բայց կը դրուի յոթն. և կ'առնէ նախապատիւ դէմքը: Ա. Դէմքը երկրորդէն նախապատիւ է, երկրորդն ալ երրորդէն: Ինչպէս. Դուք եւ ես կ'երթանք այգի: Դուք եւ իմ եղբայրս կրնանք կարդալ:

ՀՐԱ. Հ. 79. Փակագծեալ բայերը սահմ. ներկայ դրէք եւ համաձայնեցուցէք հնրակային:

Պետրոս եւ Նշան (խաղալ): — Այժմ ու ոչխարը (ուտել) խոտ: — Արդարութիւն եւ խաղաղութիւն (իշխել) երկրի վրայ: — Զին եւ էջը (տանիլ) մեր բեռները: — Ծիծառն ու սոխակը (երգել) ծառերուն մէջ: — Վարդն ու մանիշակը անուշ (բուրել): — Գիւղացին եւ քաղաքացին (դիմել) վաճառանոցը: — Հացն ու միսը (սնուցանել) զմեզ: — Թնդանօթն ու հրացանն (սպաննել) մարդերը:

ՀՐԱ. Հ. 80. Բայերն ապառնի բէք եւ ենթակային համաձայնեցուցէք:

Ներայրս եւ ես (պաշտպանել) զձեզ: — Դուն եւ Պօղոս (հերկել) այս դաշտը: — Ընկերներս ու ես (լողալ) լիճին մէջ: — Այս աղջիկն ու զուն (փետել) հաւերը: — Ան ու ես (գալ) ձեր տունը: — Ներայրդ եւ դուն հեռաւոր երկիր (ճամբորդել): Դուն եւ ես (շինել) տուն մը: — Հրանտ եւ ես այգի (երթալ): — Դուն, Մաղիոս եւ փոքրիկ Սեպուհ (խաղալ) պարտէզին մէջ:

ՓՈՔՐԻԿ ԹՈՉՈՒՆՆԵՐԸ

Ան փոքրիկ երաժիշտները որ, գարունը, զուարթօրէն կը թռչտին պարտէզներու և պուրակներու մէջ, ինչ կ'ըլլան արդեօք ձմեռ ատեն: Անոնք կ'երթան հեռու տեղեր, մեր երկրէն աւելի տաք երկիրներ, ուր կը վաշելն գեղեցիկ եղանակը, մինչ ձմեռուան ցուրտն ու տրամութիւնը կը պաշարէ զմեզ. Յետոյ, երբ նորեկ գարունը վարդեր ցանէ մեր պարտէզներուն ու հովիտներուն վրայ, անոնք նո՛րէն կու գան մեր քով:

ՀՐԱ. Հ. Ա. — Եզակիի վերածեցէք այս հասուածք:

ՀԱՐ. Հ. Բ. — Գտէք նոյն հասուածին մէջի դերանունները եւ որոշեցէք անոնց տեսակը դիմք, քիւր, հոլովը:

ՀՐԱ. Հ. Գ. — Էջ Խ. Ի Բ. Հրահանգը եզ. Ա. դիմքի վերածեցէք, այսպէս. Ես գոհ կ'ըլլամ երբ դասս շաւ սովորիմ:

ՀՐԱ. Հ. Դ. — Նոյնը եզակի Բ. դիմքի վերածեցէք:

ՀՐԱ. Հ. Ե. — » Յոհն. Բ. » »

ՀՐԱ. Հ. Զ. — » » Գ. » »

ՀՐԱ. Հ. Է. — » Եզակի Գ. » »

ՀՐԱ. Հ. Ը. — Օրինակին համեմատ խօսքը շինեցէք:

Հորթ, ուլ (կամ ամիկ), թոժիւն, կորիւն, գաւազ, եղնորթ, վառեակ, մորուկ (կամ բոչոյ), քուռակ (կամ յաւանակ), լակոտ (սկունդ կամ կորնակ), գառնուկ (որով կամ բուծ), խոճկոր, ձագ, երախայ (կամ մանուկ), կողո:

Օրինակ. Հորթ կը կոչուի փոքր կովը:

ՀՐԱ. Հ. Թ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցէք:

106. Բանի մը եզակի տէր բայի ունեցող բայը ինչ թիւ կ'առնէ: Օրինակ: 107. Բայը երբ յոթնակի Գ. դէմք կը դրուի: Օրինակ: 108. Տարբեր դէմքով տէր բայի ունեցող բայը ինչ դէմք կ'առնէ: Օրինակ:

ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆ

109. Նախադասութիւն կը կոչուի խօսք մը որուն մէջ կայ էական բայ, Տե՛ր բայի և Ստորոգելի:

Ինչպէս. Հացն ու միսը ուտելիք են: Օղը զով է:

110. Շատ անգամ ստորոգելին էական բային հետ միացած կ'ըլլայ. Ինչպէս. Տղան կը կարդայ իր դասը: Կը կարդայ բայը կը պարունակէ ստորոգելի մը՝ կարդացող եւ էական բայ մը՝ է:

Գիտ. Այս տեսակ բայեր կը կոչուին ածական բայ:

111. Խօսքի մը մէջ այնքան նախադասութիւն կայ որքան դիմաւոր բայ:

Գիտ. Բային աներեւոյթէն եւ ընդունելութիւններէն զատ, միւս բոլոր եղանակները դիմաւոր են:

ՀՐԱՀ. 81. Գտե՛ք հետեւեալ հասուածին մէջ նախադասութեան զանազան մասերը (*) (եկրակայ, բայ, ստորոգելի, խնդիր):

Հրաշալի բոյսեր են ծաղիկներն որ դարունը կը ծաղկին գոյնզգոյն եւ անուշ բուրումներ ունին: Պարտէզներու մէջ կը մշակուին վարդը, շահպրակը, շահքրամը, մանիշակը, յակինթը եւ յամիկը: Մարգերու մէջ կը բուսնին զատկի ծաղիկը, շուշանը, առուոյտը, եւայլն:

Ծաղիկներէն ետք կու գան պտուղները. Տեսակ տեսակ պտուղներ կան. կոշտաւոր կ'ըսուին այն պտուղներն որ մսոտ ու ջրոտ են, բայց մէջն ունին կոշտ մը, ինչպէս են դեղձը, ծիրանը, սալորը, կեռասը: Թիւնաւոր պտուղներն ալ ջրոտ ու մսոտ են, բայց ներքին կողմն ունին հատիկներ կամ քիւներ, ինչպէս են խնձորը, տանձը, զդեարը եւայլն: Հասաւոր կ'ըսուին այն պտուղներ որոնք կակուղ ու կլոր են եւ ունին շատ մանր հասիկներ, ինչպէս են խաղողը, նարինջն ու ելակը: Փեճեկաւոր են նուշը, ընկոյզը, կաղինը, չազանակը:

(*) Դիւրութեան համար նախ թիւերով զատեցէք նախադասութիւններն իրենց վերաբերեալ մասերով. յետոյ պատշաճ հարցումներով գտէք մէն մի բառի պաշտօնը:

ՄՕՐ ՄԸ ԽՐԱՏՆԵՐԸ

Աշխատե՛, ուժով եղիր, համարձակ, զուարթ և անկախ. Երբ ես մեռնիմ, խորհե՛ իմ վրա՝ որ քեզի համար աշխատած ու տանջուած եմ: Բարի եղիր: Զանա՛, առանց վարանելու, օգուտ ընել ուրիշին. մի՛ ցաւիր կորսնցուցածիդ վրայ, վասկե՛ առանց վատութեան և ստորնութեան: Բո՛ւ սիրելիներուդ երջանկութիւնը աւելցնելու աշխատե՛:

ՀՐԱՀ. Ա. — Շեղագիր բառերը յոգնակիի վերածեցէք:

ՀՐԱՀ. Բ. — Գտե՛ք ածական բայերը (կանոն 110) եւ զատեցէք ստորոգելին եւ հական բայը:

ՀՐԱՀ. Գ. — Շեղագիր բառերուն տեղ, համապատասխան դիմով եւ քիւով դերանուններ դրէք:

1. Երկրագործը կը հնձէ ցորենը, յետոյ երկրագործը կը կապէ ցորենը: 2. Յովսէփ սրբազրեց Միհրանին դասը, եւ Միհրան շնորհակալ եմ ըսաւ Յովսէփին: 3. Կառապան Յակոբ լծեց իր կառքը, կառապան Թադիկ ալ լծեց իր կառքը: 4. Ամենքդ գիտէք ձեր դասերը, ե՛ս ալ իմ դասերս գիտեմ: 5. Սալորները — մենք քաղցինք սալորները — հասունցած եւ անուշ էին: 6. Աս տղաքը կը սիրեն իրենց զրացիները, զրացիներն ալ կը սիրեն եւ կը մեծարեն աս տղաքը:

ՀՐԱՀ. Դ. — Յոգնակիի վերածեցէք ներհակը գրելով:

1. Ես կը ձերմկնեմ: Դուն կը յառաջադիմէիր: Ան սկսաւ: Որ նա անիծէ:

2. Ես կը հետեւէի: Դուն կ'իջնէիր: Որ ան խնդարէ Ես լալու եմ: Դուն խօսեցար:

Օրինակ. Ես կը ճերմկեցնեմ — մեկն կը սեւցնեմ:

ՀՐԱՀ. Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցէք:

109. Ինչ է նախադասութիւն: Օրինա՞կ: 110. Ստորոգելին ի՞նչ կ'ըլլայ շատ անգամ: Օրինա՞կ: 111. Խօսքի մէջ մէջ ո՞րչափ նախադասութիւն կայ: Օրինա՞կ: Ո՞ր եղանակները դիմաւոր են:

ԳԼՈՒԽ Զ.

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԿԱՍ ԴԵՐԲԱՅ

112. Ընդունելութիւն կը կոչուին այն բառեր որք թէ՛ ածականի եւ թէ՛ բայի դեր (դեր-բայ) կը կատարեն:

Ա. Բայի պաշտօն կը կատարեն երբ գործ կը ցունեն եւ այն ատեն դիմաւոր բայի մը հետ կը գտնուին ընդհանրապէս:

Օր. Սիրող եմ, տեսած ես կամ տեսեր ես, շնորհ է:

Կը սիրեմ գրելու, կ'ամչնամ խօսելու:

Բ Ածականի դեր կը կատարեն երբ վիճակ կամ որպիսութիւն կը ցուցնեն եւ պարզապէս իբր ածական գրուած են գոյականի մը քով:

Օր. Սիրող մարդ, տեսած գործ, շնորհիք ձայն, գրելու քուղր, ցանկալի բարեկամ, ուսեալ կիւն, եւայլն:

113. Երեք տեսակ ընդունելութիւն կայ.

1. Ներկայ ընդունելութիւն որ կը վերջաւորի ող կամ իջ:

2. Անցեալ՝ որ կը վերջաւորի ած, եր կամ եալ:

3. Ապառնի՝ որ կը յանգի լու, լի, լիք:

ՀՐԱ. ՀԱՆԳ. 82. Որոշեցէք ընդունելութիւններն:

Եկող տղան բարեկամն է: — Աստուած ներող եւ արգահատող է: — Այս կինը հագուստ կարող է: — Հասունցած պտուղները կ'ուտուին: — Պարտեզին պտուղներն հա-

տունցած ըլլալու են: — Ուսեալ կիները յարգելի են: — Երեկոյեան քանի՞ ժամ մնացած է: — Մնացած ցորենն աղ-

քատներուն բաժնեց: — Հինցած կօշիկներդ նետէ: — Լա-

թերս շատ հինցած են: — Մեռած մարդը տեսայ: — Ե՞րբ մեռած է հաւդ: — Խմելու ջուր չի կա՞յ: — Ի՞նչ է ընելիքդ:

ՀՐԱ. ՀԱՆԳ. 83. Հարկեցէք սա դերբայները:

Հնձող փրկիչ, գրուած, անցեալ, ուտելիք, ցրուիչ, մկրտիչ, արարիչ, հրաժարեալ, ամբաստանեալ, երգիչ:

Ա. Գ.

Ածուխին եւ ուրիշ հանածուներու պէս, աղն ալ կը գտնուի երբեմն հողին տակ: Բայց ընդհանրապէս ծովէն կը հանեն զայն, ծովին ջուրը դարձնելով ցածկէկ աւազաններու մէջ որք կը կոչուին աղաղիւծ. արեւուն ջերմութիւնը կը շոգիայնէ այդ ջուրը որ կը ցնդի, եւ հողին վրայ կը մնայ աղը:

ՀՐԱ. Հ. Ա. — Որոշեցէք դիմաւոր բայերը եւ ապա գտէք անոնց աներեւոյթներն ու դերբայները:

ՀՐԱ. Հ. Բ. — Գրաւոր եւ բերանացի պատասխանեցէք սա հարցումներուն:

1. Ի՞նչ ըսել է հաւածու: 2. Ուսկի՞ց կը հանուի: 3. Աղը ո՞ր տեղերէ կը հանեն: 4. Ինչպէ՞ս կը հանեն: 5. Ի՞նչ է աղաղիւծը: 6. Զուրը ի՞նչ կ'ըլլայ արեւուն ջերմութեամբ: 7. Հողին վրայ ի՞նչ կը մնայ: 8. Ի՞նչ բանի կը գործածուի աղը:

ՀՐԱ. Հ. Գ. — Սա դերբայները խոնարհեցէք եական բային հետ, ժխական ձեւով:

1. Օրհնող: 2. Լացած: 3. Ամբաստանեալ: 4. Աւեր (ւիայն Սահմ. ներկայ եւ անկ.): 5. Ցուցնելու: 6. Նստելիք:

Օրինակ. Օրհնող չեմ, օրհնող չես եւայլն: Լացած չեմ, լացած չես եւլն: Չեմ աւեր, չես աւեր եւլն: Ցուցնելու չեմ եւլն: Նստելիք չեմ, նստելիք չես եւլն:

ՀՐԱ. Հ. Դ. — Սա աներեւոյթներէն ծագող բոլոր դերբայները գրեցէք: Փրկել, գրգռել, նեղել, գտնել, գեղջել:

Օրինակ. Փրկած, փրկեր, փրկելիք, փրկող, փրկիչ:

ՀՐԱ. Հ. Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցէք:

112. Ո՞ր բառեր դերբայ են: Ե՞րբ բայի պաշտօն կը կատարեն եւ ե՞րբ ածականի: Օրինակներ տուէ՛ք: 113. Քանի՞ ընդունելութիւն կայ, ի՞նչպէս կը վերջաւորի ներկայ ընդունելութիւնը, անցեալը, ապառնիւն:

ԳԼՈՒԽ Է.

ՄԱԿԲԱՅ

114. Մակբայն անփոփոխ բառ մ'է որ՝ կը ճշդէ քայի մը, ածականի մը կամ ուրիշ մակբայի մ'իմաստը:

Օրինակ. Քիչ խօսիչ, շատ աղուոր դեմք, աւելի կանուխ կ'արթննաւ:

Քիչ մակբայը կը ճշդէ խօսիչ բային իմաստը, շատ մակբայը կը ճշդէ աղուոր ածականին իմաստը, եւ աւելի մակբայը կը ճշդէ կանուխ մակբային իմաստը:

115. Գլխաւոր մակբայներն են.

1. Ժամանակական. — հիմա, երբ, կանուխ, ուշ:
2. Տեղական. — հոս, հոն, վեր, վար, մեջ, ներս:
3. Քանակական. — շատ, քիչ, աւելի, միայն, ա՛յ:
4. Հաստատական. — այո՛, հարկաւ, իրաւ, ճիշդ:
5. Ժխտական. — ոչ, չ, մի՛, երբեք, բնաւ:
6. Հարցական. — ի՞նչպէս, ե՞րբ, ինչո՞ւ, ո՞ւր, ուսկի՞ց:
7. Տարակուսական. — գուցէ, արդեօք, միթէ:
8. Եղանակական. — շուտ, կամաց, աղեկ, գեշ, շաւ:
9. Ցուցական. — ահա, ահաւասիկ, աշատիկ:

ՀՐԱՀ. 84. Որո՞նք են մակբայ եւ ո՞ր բայերուն կը վերաբերին:

Ի՞նչպէս իմացար այս դաղտնիքը: — Կամաւ անձնատուր եղան: — Իսպառ մինակ մնացի: — Դեռ կը տնորնա՞ս: — Երկու տարի միասին ապրեցանք: — Մերթ զուարթ է մերթ տխուր: — Երբեմն տկարութիւն կը զգամ: — Երբ դուն եկար, արդէն ընցած էր հանդէսը: — Շատ կանուխ է: — Նախ խորհէ՛ եւ ապա խօսէ: — Ըսածիդ վրայ ետքը պիտի զղձաս անշուշտ: — Ի՞նչու տխուր ես: — Ժամը քանի՞ն է արդեօք: — Հո՞ս եկուր:

Ա.Գ.Ա.Հ.Ը

Շարունակ կը մտմտայ, ամէն բանէ կը յուզուի, կը կասկածի, կը տանջուի, իր շուքէն անգամ կը վախնայ: Ո՛չ գիշերը քուն ունի, ո՛չ ցերեկը՝ հանգիստ: Իր հարստութիւնը չի կրնար վայելել. իր տուածին վրայ կը զղջայ, միշտ կը վախնայ ունեցածը կ'որսնցնելէ, անընդհատ կը շարժրկի ստակ դիզելու համար: Մարդերէ հեռու կ'ապրի. միս մինակ, տրտում տխուր կը փակուի իր ապարանքին ներսերը. բարեկամներն իսկ չեն համարձակիր իրեն մօտենալ:

ՀՐԱՀ. Ա. — Որո՞նք են մակբայներն եւ ի՞նչ տեսակ են:

ՀՐԱՀ. Բ. — Թիւերով զատեցեք նախադասութիւններն եւ որոշեցեք նախ բառերու պատշտը, յետոյ անոնց տեսակն ու կրած փոփոխութիւնները:

ՀՐԱՀ. Գ. — Յոգնակիի վերածեցեք այս հասուածը:

ՀՐԱՀ. Դ. — Շեղագիր մասնիկներով մակբայներ կազմեցե՛ք: Այսպէս. հայրաքար, մեծապէս, կուրորեմ, շեղակի:

Ա.Բ.Ա.Ր. — Հայր, իշխան, մտերիմ, բարեկամ, խոհեմ:

Ա.ՊԷ.Ս. — Մեծ, ճշմարիտ, գաղտնի, յայտնի, արագ:

ՕՐԷՆ. — Անգուլթ, կոյր, լուրջ, վեհ, թեթեւ, զուարթ:

Ա.Կ.Ի. — Շեղ, շեշտ, երբեմն, ուղիղ, կողմն, յաճախ, թեթեւ, յանկարծ, ուժգին, վաղվաղ փոփոխ, որոշ:

Գ.ԻՆ. — Ոյժ, ողբ, տրտում, ցաւ, սիրտ, զուարթ, լալ:

ՀՐԱՀ. Ե. — Խօսե՛ք շինեցե՛ք հետեւեալ մակբայներն ու անոնց ներհակը գործածելով:

Քիչ, կանուխ, աղէկ, շուտ, աւելի, հեռու, հոս, երբեք, կամաւ, ճշմարիտ:

Օր. Քիչ խօսեցէք, բայց շատ աշխատեցէք:

ՀՐԱՀ. Զ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցե՛ք:

114. Ի՞նչ է Մակբայ, օրինակ 115. Որո՞նք են ժամանակ ցուցնող մակբայները, տեղ ցուցնող, քանակութիւն, հաստատութիւն, ժխտում, հարցում, տարակոյս, եղանակ են. ցուցնող մակբայները:

ԳԼՈՒԽ Ը.

ՆԱԽԴԻՐ ԿԱՏ ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

116. Նախդիր կամ Նախադրութիւնն անսկզբութիւնն է որ գոյականին կամ դերանունին կցուելով՝ կը ցուցնէ ուրիշ բառի մը հետ նոյնին առնչութիւնը:

Օրինակ. Ծառին վրայ եղաւ: Ինծի հետ եկաւ:

117. Նախադրութիւնն ունեցող բառը կը կոչուի նախադրութեան խնդիր:

Ինչպէս վերի օրինակին մէջ ծառին եւ ինծի բառերը:

118. Նախադրութիւններէ ոմանք իրենց խնդիրէն առաջ կը դրուին, ոմանք ալ՝ վերջը: Վերջը դրուողները կ'ըսուին նաեւ յետադիր:

119. Գլխաւոր նախադրութիւններն են.

Մեք, ասկ, վրայ, ներս, դուրս, քով, մօտ, առաջ, առջեւ, ետք, ետեւ, համար, հետ, չափ, պէս, զանազան եւլ:

Գրք. Նախդիրներէ մէկ քանին կրնան հորովուիլ եւ յօդ առնել, ինչպէս. քովս, քովիս, քովես, ներսովս, մօտեք, վրան:

120. Վերոյիշեալներէն ոմանք կրնան ըլլալ թէ՛ յանկրայ եւ թէ՛ նախդիր:

1. Մակրայ են, երբ բայի մը քով են:

2. Նախդիր են, երբ գոյականի կամ դերանունի քով են:

ՀՐԱՀ. 85. ՈՐՈՇՈՒՄ ԵՐԱՆ ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆԻՆ ԵՒ ԱՆՈՐԴ խնդիրներ:

Այս մարդն իբրեւ զրպարտիչ պիտի պատժուի: — Ձայնդ մինչեւ ինծի հասաւ: — Ուղեւորները լեռն ի վեր մագլցեցան: — Ձմեռն ի բուն ձիւնեց: — Պարիսպին վրայէն իջան: — Զքեղ տեսնելէ վերջանոր հանդիպեցայ: — Որսորդներուն հետ ճամբայ ելանք: — Մեզմէ հեռու պիտի ըլլաս: — Լեռան անդիի կողմը կը բնակին: — Դատաւորին առջեւ ելաւ: — Յովսէփ դէպի իր եղբայրները վազեց: — Իբրեւ թշնամիէ կը զգուշանամ: — Ես ալ ձեզի չափ դիտեմ: — Ընկերոջս համար է: — Ծիծեռնակը կ'երգէ ծառին վրայ: — Եղբօրն հետ կը խօսէր:

ՀՐԱՀ. Ա. — Կետեւուն տեղ նախդիրներ դրեմ:

Ծառին ... նստայ: — Գիրքերդ դարակին ... դիր: — Այդ հովանոցն ինծի ... է: — Ծովուն ... ձուկ կայ եւ օդին ... թռչուններ: — Յիսուս այրի մը ... ծնաւ եւ խաչին ... մեռաւ: — Երկու չարագործներ ալ խաչուեցան Անոր ...: — Հայրս կ'աշխատի առաւօտէ ... իրիկուն մեր ապրուստը ճարելու ...: — Տասն պատուէրները գրուած էին քարէ տախտակներու ...: — Աստուած պատուիրեց որ իր անունը բերան չառնենք պարապ բաներու ...:

ՀՐԱՀ. Բ. — Գրեմ սա բառերուն հոմանիշը:

Համեմատ, մօտ, առանց, վար, ետեւ, վրայ, դուրս, մէկտեղ, հեռու, զատ, առջեւ, մէջ:

ՀՐԱՀ. Գ. — Վերոյիշեալ նախդիրները մէյմէկ խօսքի մէջ գործածեցեմ, այսպէս.

Քու պատուէրիդ համեմատ կարգադրեցինք ամեն ինչ:

ՀՐԱՀ. Դ. — Վերլուծեցեմ սա խօսքեր:

Հիմա կու գայ: Հոս կը բնակէր: Ծառ կ'ուտես: Հարկաւ բան մը պիտի ըլլայ: Չեմ ընդունիր: Ինչո՞ւ չիրցար: Արդեօք պիտի ընդունի՞: Աղէ՛կ ըսիր: Ահա ձեր բաժինը:

Օր. Հիմա՝ ժամանակական մակրայ՝ կու գայ բային: Կու գայ բայ չէզոք, անկանոն. Սահմ. եղ. ներկայ ժամ. եղ. Գ. դէմք: Տէր բային է ան՝ զօրութեամբ:

ՀՐԱՀ. Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեմ:

116. Ի՞նչ է նախդիրը եւ ի՞նչ կը ցուցնէ: Օրինակ: 117. Ո՞ր բառեր կը կոչուին նախադրութեան խնդիր: Օրինակ: 118. Նախադրութիւնները խնդիրէն առաջ կը դրուին թէ՛ ետք: Ե՞րբ յետադիր կ'ըսուին: 119. Որո՞նք են գլխաւոր նախդիրները: Նախդիրը կամ յետադիրը կրնա՞յ հորովուիլ: 120. Նախդիրներն ե՞րբ կրնան մակրայ ըլլալ: Օրինակ:

Գ Լ ՈՒ Խ Թ.

ՇԱՂԿԱՊ

121. Շաղկապն անփոփոխ բառ մ'է որ իրարու կը կապէ միեւնոյն տեսակէ բառեր կամ նախադասութիւններ։
Օր. Զին ե՛ի եշը օգտակար կենդանիներ են։

Աշխատութիւնը դառն կը թուի, ԲԱՅՑ իր պտուղը փայլոց է։

122. Գլխաւոր շարկապներն են։

Եւ, ու, բայց, ալ, թե, եթե, սակայն. ալ, այլեւ. թեո՞ր, թեպէս, թեւ, ինչպէս, զի, վասնզի, քանզի, որովհետեւ, երբ, կամ, մինչ, մինչդեռ, իսկ, որ, մանաւանդ, նաեւ, ոչ թե, ոչ միայն, քանի, անգամ, նոյն իսկ, արդ, ուստի, ուրեմն, հապա, ապա, ապա թե ոչ, թող թե, բայց թե, իբր թե, գրեթե, այսինքն. գոնե, գեթ, զոր օրինակ. այն է, եւայլն։

ՀՐԱ. ՀԱՆԳ. 86. Ասորագծեցէ՛ք շաղկապներ։

Պետոս եւ Յովհաննէս կ'երթային։ — Խնդրէ՛ իրաւունքդ, բայց ճանչցիր նաեւ պարտք'ըդ։ — Ո՛րչափ կ'ուզէի որ հայրս տեսնէի։ — Նամակն հասա՞ւ թէ՛ ՀՀասաւ, — Եղբայրդ կամ քոյրդ պէտք է հոս գայ։ — Աստուած Սողոմ՝ Գոմոր քաղաքներն այրեց, վասն զի անոնց բնակիչներն անզգամ էին, բայց միայն Դովտ ազատեցաւ։ — Եթէ ուզես, կրնաս զիս փրկել։ — Եղբայրս տունն է, իսկ քոյրս՝ ոչ։ — Եթէ ուզես՝ քեզ ալ կու տամ։

ՀՐԱ. Հ. 87. Զանազանեցէ՛ք մակբայներն ու նախդրոներն։

Սպասէ՛, մինչեւ որ գամ։ — Մինչեւ մահը հաւատարիմ մնաց։ — Հակառակ իմ կամքիս մեկնեցար եղբորդ հետ։ — Ի՞նչու հակառակ կը խօսիք։ — Օրինաց համաձայն գործէ։ — Համամիտ եւ համաձայն պիտի վարուիք։ — Ծառին վըրայ թառեցաւ։ — Զինուորները վրայ հասան եւ ձերբակալեցին յանցաւորն։ — Իմ ետեւէս կու գայ։ — Հագուելէ ետեւ դուրս ելաւ։ — Ինծի հետ կու գա՞ս։

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ամէն մարդ կը խօսի կը գրէ. բայց մինչեւ որ քերականութիւն սորված չըլլայ, խօսածին ու գրածին մէջ սխալներ կ'ընէ։ Քերականութիւն գիացողը լաւ կը գրէ և ճիշդ կը խօսի, հոլովներն և խոնարհումները սխալ չի գործածեր, եղակի տէր բայիին հետ յոքնակի բայ չի գներ։ Այս տեսակ սխալները չփութութիւն կը պատճառեն և խօսքը չի հասկցուիր. ուրեմն ինչո՞ւ հոգ չտանինք՝ այսքան կարեւոր ուսում մը լաւ սովորելու։

ՀՐԱ. Ա. — Օրինակեցէ՛ք հասուածն եւ գտնաւորականութիւնները։

ՀՐԱ. Բ. — Որոշեցէ՛ք նախադասութիւններն եւ բառերն պաշտօնն ու տեսակը նշանակէ։

ՀՐԱ. Գ. — Էջ ԻԶ. Հրահանգ Բ. ի դերանունները մէյմեկ խօսքի մէջ գործածեցէ՛ք։

Օրինակ. Ես ձեր եղբայրն եմ։

ՀՐԱ. Դ. — Վերլուծեցէ՛ք սա խօսքեր։

Ընկերիդ քովէն մի՛ բաժնուիր։ Ինծի մօտ պիտի ըլլայիր։ Լեռան վրայէն անցաւ։ Դռնէն դուրս չելանք։ Սրտիդ մէջ չարութիւն չունիս անշուշտ։ Ծամբորդներուն վրայ խուզարկեցին, բայց բան մը չգտան։

Օրինակ. — Ընկերիդ՝ հասարակ անուն եղակի սեռական դ գիմորոշով, քովի՛ն նախադրութեան խնդիրն է։ Գոյի՛ն նախադրութիւն հոլովուած՝ եղակի բացառական, և գիմորոշ յօդով։ — Մի՛ ժխտական մակբայ՝ բաժնուիր՝ բային Մի՛ բաժնուիր՝ բայ կրաւորական հրամ. եղանակ. եղակ ի Բ. դէմք. տէր բային է դռն՝ զօրութեամբ։

ՀՐԱ. Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցէ՛ք։

121. Ի՞նչ է շաղկապը։ Օրինա՞կ։ 122. Որո՞նք են զըլխաւոր շաղկապները։

Գ ԼՈՒԽ Ժ.

ՄԻՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

123. Միջարկութիւն կամ Ձայնարկութիւն կը կոչուի այն բառն որ կը բացատրէ մեր հոգւոյն կիրքը կամ յուզմունքը, ինչպէս. զարմանք, ցաւ, բարկութիւն, որախոտքիւն, արհամարհանք, երկիւղ, զգուսնք, եւլն.

124. Գլխաւոր միջարկութիւններն են.

1. Զարմանք յայտնող — ո՛հ, զարմա՛նք:
2. Ուրախութիւն » — ո՛հ, ա՛հ:
3. Ցաւ, դուժ, զղջում » — վա՛հ, ախառս, աւա՛ղ, մե՛ղք, բաբե՛, մեղա՛յ:
4. Անէծք յայտնող — վա՛յ, անե՛ծք:
5. Բաղձանք » — երանի՛ք, ո՛ւր եր թե, իցի՛ւք:
6. Խրախոյս » — օ՛ն, հապա՛, աղե՛, ապրի՛ս, կեցցե՛, ազնի՛ւ, հա՛:
7. Զգուսնք » — ո՛հ, զարշեղի՛, պի՛ղծ, ե՛հ:
8. Բարկութիւն, թշնամանք յայտնող — ա՛յ, հա՛յ:
9. Արհամարհանք » — վա՛շ, բե՛հ:
10. Վրէժխնդրութիւն » — վա՛հ, օ՛ն:
11. Մերժում, սոսկում » — օ՛ն անդր, քա՛ղիցի:
12. Կանչելու համար. — ո՛, ո՛վ, ա՛յ, հե՛:
13. Գովելու համար. — ազնի՛ւ, կեցցե՛ս, քա՛ղ ե:
14. Ողջունելու համար. — բարե՛ւ, ողջո՛յն:

ՀՐԱՀ. 88. Որոշեցէք միջարկութիւններ:

Ա՛հ, ի՞նչ գեղեցիկ է արեւը: — Ո՛հ սիրելիս. կը ցաւիմ վրադ: — Մեղք որ չկրցայ տեսնել: — Վա՛յ անօրէն, ինչպէս յանդգնեցար: — Ո՛հ մի խոցեր կարեւր սիրտս: — Ո՛վ տէր, մի մերժեր խնդիրքս: Երանի՛ համբերողներուն, վասնդի անոնք պիտի ժառանգեն երկինքը: — Ապրիս, որդեակ իմ — Հա՛յ չարածճի: — Աւա՛ղ փառացս անցաւորի:

ԳԻՏՆԱԼՈՒ ԲԱՆԵՐ

Գիտեմ թէ խօսած բառերս այլ և այլ խումբերու կը բաժնուին. անձ, կենդանի և առարկայ ցուցնող բառերը կը կոչուին ԳՈՅՈՒՆ ԳՈՅՈՒՆ (*): Որպիսութիւն ցուցնող բառերը կը կոչուին ՍԾՍԿԱՆ (*): Գործողութիւն կամ վիճակ, այսինքն ընել կամ ըլլալ նշանակող բառերը ԲՍՅ (*) կը կոչուին: Կրնամ նախադասութիւն մը վերլուծել, այսինքն բառերուն տեսակն ու պաշտօնը որոշել:

ՀՐԱՀ. Ա. — Ուղղաձիգ գիծերով որոշեցէք նախադասութիւններն եւ անոնց մասերը:

ՀՐԱՀ. Բ. — Կետերուն տեղ յարմար մակբայներ դիր:

1. Ազնիւ ծերունին ... կը բնակի շատ ատենէ ի վեր:
- 2. Յանցաւոր աշակերտները ... կայնեցան սրահին դուռը: — 3. Մաքուր օդը ... կը նպաստէ մեր առողջութեան:
- 4. Ագահ մարդը ... իր շահին կը զոհէ իր հանգիստը: — 5. Ժիր երկրագործը ... կարօտ չըլլար շապիկի: — 6. Ծոյլ տղաները ... կը զբաղին անպէտ բաներով: — 7. Արդարասէր դատաւորը ... կը գործադրէ օրէնքը: — 8. Զնամարիտ բարեկամը ... կը հասնի օգնութեան:

ՀՐԱՀ. Գ. Օրինակին համեմատ խօսքեր շինեցէք:

Բրուտ, բծիչ, դարբին, դայեակ, դերձակ, լպուտ, խաղախորդ, հիւան, հովիւ, ձկնորս, ոսկերիչ, ոստայնանկ, որսորդ, պայտար, պարտիզպան, ջաղացպան, սափրիչ, սեղանաւոր, ստնտու, վարժապետ, փայտահար, քահանայ:

Օրինակ. Բրուտը կը շինէ հողէ ամաններ:

ՀՐԱՀ. Գ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցէք:

123. Ո՞ր բառեր ձայնարկութիւն կը կոչուին: Օրինա՞կ:
124. Որո՞նք են գլխաւոր միջարկութիւնները: Ի՞նչ բաներ կ'արտայայտեն:

(*) Օրինակներ տուեցին:

Բ Ա Յ Ա Յ Ա Յ Տ Ի Չ

125. Բացայայտիչ կը կոչուին այն բառերը որոնք ուրիշ բառի մը իմաստը բացայայտ ընելու համար դըրուած են:

Օրինակ. Աշխարհի փրկիչը՝ Յիսուս՝ ծնաւ այրի մը մէջ: Մովսէս Մարգարէն բերաւ Խորայէլացիներուն՝ տասնաբանեայ պատուիրանքը:

Աս խօսքերուն մէջ բացայայտիչ են Յիսուս եւ Մովսէս բառերը, իսկ աշխարհի փրկիչը եւ մարգարէ բառերը բացայայտեալ են:

126. Բացայայտիչը բացայայտեալէն առաջ կամ ետքը կրնայ դրուիլ:

Օրինակ. Յորդանան՝ գետ կամ գետ Յորդանան: Եղբայր Յակոբ կամ Յակոբ եղբայր:

ՀՐԱՀ. Ա. — Բացայայտիչին սակ մէյմեկ գիծ եւ բացայայտեալին սակ երկու գիծ փառեցեք:

Յովհաննէս Մկրտիչ Յորդանան գետին մէջ մկրտեց աշխարհի փրկիչ Յիսուսը: — Մայր եկեղեցւոյ ժամօրհնոյն է Մամբրէ վարդապետ: — Հռովմ քաղաքը եօթը բլուրի վրայ շինուած է: — Շաթ-էլ-Արապ գետը կը թափի Պարսից ծոցը: — Անգղիոյ մայրաքաղաքը, Լոնտոն, շինուած է թէմիզ գետին վրայ, իսկ Ֆրանսայի մայրաքաղաքը՝ Բարիլ՝ Սէն գետին վրայ: — Յակոբ Նահապետ շատ լացաւ իր սիրական որդւոյն՝ Յովսէփի՝ մահը լսելով: — Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ, Օսմանեան Թաղաւորը, Կ. Պօլիսն առաւ: — Մեր դպրոցին տնտեսն է Ղուկաս եղբայր:

ՀՐԱՀ. Բ. — Գրեցեք սա բայերուն Սահմանական ներկան, անկասարը, ապառնին եւ ստորադասականը:

Ջենուլ, հեղուլ, յեղուլ, զեղուլ, փոստնուլ, երդնուլ, ընթեռնուլ, զգեռնուլ, զբօսնուլ, առնուլ, զարթնուլ:

ՀՐԱՀ. Գ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

125. Ի՞նչ է բացայայտիչը եւ բացայայտեալը: Օրինակ:

126. Ո՞րը առաջ կը դրուի:

Կ Ո Չ Ա Կ Ա Ն

127. Կոչական կ'ըսուի այն բառը որ կը ցուցնէ անձը կամ իրը զոր կը կոչենք, անոր ուղղելով մեր խօսքը:

Օրինակ. Մովսէս, Կօշիկէ հանէ: Հայրիկ, հրաման կու տա՞ս որ երթամ պտտիմ:

128. Կոչականը ստորակէտով կը բաժնուի խօսքին միւս մասերէն, և վրան կը դրուի շեշտ կոչուած նշանը(՝):

Օրինակ. Սիրելի՛դ իմ բարեկամ, սիրելի՛ բարեկամս: Հոս եկուր, տղա՛ս:

ՀՐԱՀ. Ա. — Կոչականներն ստորագծեցեք:

Տէ՛ր Աստուած, ներէ՛ մեղքերուս: — Կ'աղաչեմ, եղբայր, ինծի օգնէ քիչ մը: — Միհրա՛ն, ինչո՞ւ քովս չես գար: — Մայրի՛կ, նայէ ի՛նչ աղուոր ծաղիկ մ'ունիմ: — Աստուած իմ, Աստուած իմ ինչո՞ւ զիս թողուցիր: — Ո՛վ մարդ, միշտ պիտի տքնիս, եւ պիտի յոգնիս: — Վաղեցէ՛ք, ա՛րցունքներ, առատ հոսեցէք աչքերէս: — Վարժա՛պետ, հրաման կ'ուտա՞ս որ խաղանք: — Ո՛հ, ի՛նչ անուշ կը փչես, հո՞վիկ:

ՀՐԱՀ. Գ. — Կետերուն տեղ շարկապներ դրեք:

Անձրեւն ... ձիւնը երկինքէն կ'իջնեն: — Ջուրը հեղուկ է ... սառոյցը պինդ մարմին: — Ինծի ալ տուէք ... կը հաճիք: — Չեմ կրնար քնանալ ... շատ յոգնած եմ: — Շատ ցաւեցայ իմանալով ... հիւանդ էք: — Պէտք է ցանեմ ... հնձես: — Այդ արգիլեալ պտուղէն մի՛ ուտեր ... կը մեռնիս: — Մարդ չի հաւատար քեզի ... անգամ մը սուտ խօսած ես: — Աս վարդապետը լաւ կը խօսի ... շատ կը խօսի: — Հին ատեններ կը կարծէին ... երկիրը տափարակ է: — Օրինակն աւելի ազգու է ... խօսքը:

ՀՐԱՀ. Գ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

127. Ի՞նչ է Կոչականը: Օրինակ: 128. Ի՞նչ գիտելիք կայ Կոչականին վրայ:

ԿԷՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կէսադրութեան նշանները կը գործածուին գրութեան իմաստը աւելի լաւ բացատրելու համար. անոնցմէ կը հասկցուի թէ կարգալու ասեն ո՞ր տեղ, ո՞ր բառերէ վերջ կանգ առնելու կամ ո՞ր տեղ շեշտելու է եւայլն:

Կէսադրութեան նշաններն են:

1. Ստորակէս, որ կը դրուի միեւնոյն տեսակէ եղող բառերը եւ խօսքին միջանկեալ մասերը զատելու համար: Օրինակ. Զուարթութիւնը, հլուութիւնը եւ պարզութիւնը տղայ հասակին առաքինութիւններն են:

2. Միջակէս (·) կը դրուի խօսքի մը գլխաւոր նախադասութիւնները իրարմէ զատելու համար:

Օրինակ. Վազգին օգուտ չունի. պէտք է ժամանակին համբայ ելնել:

3. Բռք (') որ կը դրուի բառի մը վերջը՝ որպէս զի հասկցուի թէ յաջորդ բառին չի վերաբերիր. նաեւ զեղջուած բառի մը տեղ:

Օրինակ. Ով որ բարիք կ'ընէ՝ ապերախութիւն կը գտնէ:

Կաղնին ծառ է, իսկ կաղինը՝ պտուղ:

4. Վերջակէս (·) որ կը դրուի ամբողջ եւ լրացած խօսքի մը վերջը:

Օրինակ. Բնաւ սուտ չեմ խօսիր:

5. Շեշտ (') որ կը դրուի հրամայական եւ կոչական բառերու վրայ:

Օրինակ. Մի՛հրա՛ն, եկ'ու՛ր իմ քովս: Մի՛ հեռանա՛ր:

6. Պարզիկ (°) որ կը դրուի հարցական բառերու վրայ:

Օրինակ. Քանի՞ ժամ աշխատեցար: Ո՞վ եկաւ, եւն:

7. Երկար (") որ կը դրուի կիրք յայտնող բառերու վրայ:

Օրինակ. Մե՛ղք, չկրցայ զինքը տեսնել:

8. Կախման կէս (...) որ կը դրուի կիսկատար խօսքի մը վերջը:

Օրինակ. Զեմ սիրեմ զքեզ, քանի որ...:

9. Գիծ (—) որ կը դրուի դէմ առ դէմ գրուցուած խօսքերուն մէջ:

Օրինակ. «Ո՞վ ես դուն. — Քու սիրական որդիդ եմ»:

10. Զակէտ (« ») որ ուրիշէ մը յառաջ բերուած խօսքին սկիզբն ու վերջը կը դրուի. օրինակ. «Շատ աշխատեցու ես», ըսաւ վարժապետը:

11. Փակագիծ () որ կը դրուի խօսքի մը մէջ իբրեւ մեկնութիւն դրուած աւելորդ բառերը զտելու համար:

Օրինակ. Երբ տեսան Սեւուկը (այս էր իրենց սիրական կովին անունը) անոր քով եկան եւ կը համբուրէին զայն:

12. Ապարաց' (') որ կ'ընտելուած ծայնաւոր գրին տեղ կը դրուի:

Օրինակ. Մէկ մ'ալ չեմ ընեմ. Ա՛ս ալ կ'անցնի:

13. Ենթամնայ (-) որ տողադարձի նշանն է եւ կը դրուի տողին վերջը կէս մնացած բառին ծայրը քիչ մը վարդ:

Օրինակ. խա- խաչե- խաչելու- խաչելութիւն:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

Հրահ. Ա. — Օրինակին պէս խօսքեր շինեցիք:

1. Ասեղ, գնտասեղ — Գիրք, լրագիր — Եզ, կով — Զի, զամբիկ — Ոչխար, զանուկ — Խալկին, սան — Դեղձանիկ, թութակ — Հիւանդ, վիրաւորեալ — Զինուոր, սպայ — Լիրա եւ մէճիտիէ:

2. Գրադարան, զօրանոց, քսակ ասղաման, գոմ. փա-րախ (մանտրա) ախոռ, վանդակ, խոհանոց, հիւանդանոց:

Օրինակ. Ասեղն ու գնտասեղը ասղամանին մէջ են:

Հրահ. Բ. — Սա խօսքերն յոգնակի վերածեցիք:

1. Ես կը հերկեմ արտա: — Ես կը փորեմ պարտէզս: — Ես կը քաղեմ խաղողս: — Ես կը շահիմ ապրուստս:

2. Դուն կը քաղես խոտդ: — Դուն կը հնձես ցորենդ: — Դուն կը լեցնես պարկերդ: — Դուն կը տնկես ծառդ:

3. Նա կը կտրէ իր ծառը: — Նա կը զատէ իր ոչխարը: — Նա կը կրէ իր բեռները:

Հրահ. Գ. — Որոշեցիք շեղադիրներուն տեսակն ու պատշոնը:

1. Խօսիչն արծաթ է, շուկն՝ ոսկի:

2. Գրածդ չի կարդացուիր:

3. Մեռնողներն յարութիւն պիտի առնեն:

4. Անցեալը շուտ կը մոռցուի:

5. Կարդալիք առաջնոց թող սերտէ:

6. Ըսելիքս հարկաւ գուշակեցիր:

7. Հրաւիրեալները ժամանակին եկան:

8. Առնելիքը չպիտի սեպուի:

Հրահ. Դ. — Դիժներուն տեղ դրեմ պատշաճ նախդիր:

Դասագիրքիս — գեղեցիկ պատկերներ կան: Վաղը հօրս — այգի պիտի երթանք: Սանդուխտ կոյս նահատակ-ուեցաւ թաղէոս առաքեալին —: Օղբ ցուրտ ըլլալուն հա-

մար, մայրս արգիլեց որ դուրս ելլեմ: Զուրը կը լեցնեն դոյ-
լին —, խակ գինին տակառի —: Ծառին — նստինք: Պար-
տէզին — ցանկ կը քաշեն: Մեր տան — աղբիւր մը կայ: Թռչունն իր բոյնը կը շինէ ծառերուն կամ տանիքներուն —: Առաւօտէ — իրիկուն խաղալ կ'ուզեն:

Հրահ. Ե. — Խօսքեր ամբողջացուցեք կէտերուն տեղ դնե-
լով սա բառերը:

1. Սեր, սեր, սեռ: 2. Երեկ, երեք: 3. Գուն, գունդ, կուն: 4. Մեկ, մեզ: 5. Հարք, յարդ:

1. Մայրը իր տղոց վրայ շատ... ունի: — Ագարակն էինք ուր մեզ հրամցուցին կաթ... եւ կարագ: Մարդիկ եւ կենդանիներ երկու մեծ խումբ կը ձեւացնեն. Արական... եւ իգական...:

2. ... ամսոյն 13-ն էր, այսօր 14-ն է: — Քերականու-
թեան մէջ դէմքը... է: Խօսողը, մտիկ ընողը եւ բացակայ
անձը որուն վրայ կը խօսուի:

3. Աշխարհս կըր է, ինչպէս... մը: — Բանակի մը զօր-
քերը կը կազմեն... մը: — Ծերերուն եւ շատ տընող անձե-
րուն գլուխը... կ'ըլլայ:

4. Աստուած... է: — Երբ արեւը ծագի... կամ մշուշ
կը փարատի:

5. Ամէն գործ դիւրին չէ, ինչպէս ամեն ճամբայ... չէ:
— Եզն ու ձին կ'ուտեն դարի... եւ խար:

Հրահ. Զ. — Ո՛ւր կը բնակի. թռչունը, օձը, գիւղացին,
հովիւը, արջը, մարդը, ձիւն, ոչխարը, զինուորը, հարուստը,
աղաւնիկ, առիւծը, ձուկը, սարդը, մուկը, կրիան, մեղուն,
շերամը, ֆահանսը, ճամբորդը, կրօնաւորը:

Գրեցէք այսպէս. Օձը կը բնակի հողին մէջ:

Հրահ. Է. — Սա մասնիկներով վերջացող հինգական ա-
ծական գտեք:

Ական, աւոր, ային, եան, եյի, աշի, ոս, ուս, եղեն, եայ,
եդ, ոդ, ած, իջ, աւե, գին, գոյն, եայ, երեկ, որդ, իկ,
ակ, ուկ, ուն, կոս, ուրդ, աւ, քար, պէս, օրեն, ակի:

Հրահ. Ը. — Յոգնակի վերածեցեք եւ ստեղծեցեք տե-
քայիները:

Զին կ'արշաւէ: Նապաստակը կը վազէ: Էջը կը ցատքտէ:
Եզը կը քալէ: Գառնուկը կը վազվզէ: Այծը կ'ոստոստէ: Կա-
տուն կ'ոստնու: Գորտը կը ցատքէ: Մողէզը կը սահի: Օձը
կը սողայ: Կրիան կը դանդաղի: Թռչունը կը թռչի: Զուկը
կը լողայ: Որդը կը զեւայ: Դրոշը կը ծածանի: Սկիւռը կը
մագցէ: Երկիրը կը թաւալի: Արծիւը կը ճախրէ եւ կը սա-
ւառնի: Առիւծը կը խոյանայ: Կոյրը կը դանդաղէ եւ կը
խարխալի: Մանուկը կը կայտուէ: Նետը կը սլանայ: Ասուպը
կը սուրայ: Արեւը կը ծագի: Եղջերուն կը վազվզէ: Անիւը
կը հօլովի: Զուրը կը հօսի, կը վազէ կամ կը թափի: Ժամա-
ցոյցին սլաքը կը յառաջէ եւ կը դառնայ: Ծօծանակը կը ծօ-
ծի: Նաւը կը սուրայ: Կառախումբը կը թաւալի: Անձրեւը կը
տեղայ:

Հրահ. Թ. — Հետեւեալ բառերը միացնելով բարդ բառեր
կազմեցեք, այսպէս. գիր-գրող — գրագիր:

Պտուղ-բերող, քուն-բերող, Աստուած-սիրող, արծաթ-
սիրող, նիւթ-պաշտող, ուսմունք-սիրող, մարմին-մարդող, Աստ-
ուած-ծնող, լուսով-փայլող, արագ-հոսող, բռն-կրող, լեռն-
բնակող, հուր-բղիտող, այգի-գործող, երկիր-գործող, աստղով-
զարդարուած, վրէժ-խնդրող, կուռք-պաշտող, Աստուծմէ-
շնչուած, նոր-ծնած, երկաթով-կռուած, ոսկիով-ձուլուած,
արծաթով-օծուած:

Հրահ. Ժ. — Սա խօսքերուն մեջ ջնջեցեք վերադիրները
(ածական եւ մակբայ):

1. Այն ազնիւ ծերունին հոս կը բնակի շատ ատենէ ի
վեր: 2. Յանցաւոր աշակերտները կարգաւ կայնեցան սրա-
հին դուռը: 3. Մաքուր օդը շատ կը նպաստէ մեր առողջու-
թեան: 4. Ազահ մարդը միշտ իր շահին կը զոհէ իր հան-
գիստը: 5. Ժէր երկրագործը բնաւ կարօտ չըլլար շապի:

6. Ծոյլ տղաք շարունակ կը զբաղին անպէտ բաներով: 7. Արդարասէր դատաւորը շատ ծանր պաշտօն մ'ունի: 8. Զըշմարիտ բարեկամն հազուադէպ գանձ մ'է ստուգիւ:

Հրահ. ԺԱ. — Խօսքերն ամբողջացուցեք շեղագիր բառերով:

1. Զախ, ցախ: 2. Համր, յամր: 3. Պարկ, բարկ, բարխ: 4. Ուր, ուրիշ:

1. Փոքրիկ իւրեանդ կը խաղար պարտէզին մէջ ուր դէպ մը ... կար, եւ ... ձեռքը արիւնեցաւ:

2. Աւելի լաւ է ... ըլլանք քան ստախօս: Ծերունի մը կ'անցնէր ... քայլերով:

3. ... մը ալիւր գնեցին: — ... քաջախիտ իր ամանին կը քննէր — Ամէն ժողովուրդ ունի մասնաւոր նկարագիր, սովորութիւնք եւ ...:

4. Փոքրիկ ... մը կրնայ կրծել ոչնչացնել ահագին ծառ մը: — ... կու տայ մեզ խաղող որմէ կը շինենք գինի:

Հրահ. ԺԲ. — Առաջին բառը սեռական րեք յետոյ բայ մը կցեցեք. յետոյ խնդիր մը, վերադիրներ եւն. եւն:

Արեւ ջերմութիւն: Թթենի տերեւ: Սէր անկեղծութիւն: Սերաստիա կլիմա: Գարուն ծաղիկ: Ծնունդ շարական: Աշուն հովեր:

Հրահ. ԺԳ. — Սա բայերէն ծագող ուրիշ բայեր գտեք:

Օրինակ. Պատուել (Ներգործ.) պատուիլ (Զեղոյ) պատուիլ (Գրաւ.):

Պատուել, կտրել, կտրուել, կտրել, կտրուել, պարել, աւել, ստիկել, պարտիկել, հալել, մաշել, խաշել, ընկճել, վառել, արածել, վաթել, թափել, շփոթել, համարել, գրգռել, քրքրել, կործանել, թաւալել, գլորել, չըջել:

Հրահ. ԺԴ. — Գտեք սա բառերուն հոմանիշը:

Այժմ, ի զուր, տակաւին, իսկոյն, խալառ, մերթ, մերձ, ստէպ, հզօրապէս, միասին, գաղտնի, կամաց, սաստիկ, արագ, արիւարար, ստոյգ, երբէք:

Հրահ. ԺԵ. — Սահմաններուն համապատասխան բառերը գտեք եւ ապա անոնցմով խօսքեր կազմեցեք:

1. Էական Դերանուան Բ. Դէմքի յոքնակի ուղղականը: Մարդերու եւ կենդանիներու բերանին մէջ գոյացած ձուրը կամ լորձուքը:

2. Ծովային կենդանեաց ամենէն մեծն: Ամենափոքրիկ նշանը զոր գրիչը թղթին վրայ կրնայ թողուլ:

3. Տարւոյն երրորդ ամիսը:

Երկու բանակի մէջ եղած կռիւ:

4. Տան մը դատիկոնը:

Տուրքը զոր հպատակները կը վճարեն:

5. Կենդանիներուն փոքրը:

Տախտակի, քարի կամ ուրիշ առարկայի մը վրայ բաց մնացած տեղ:

Հրահ. ԺԶ. — Հետեւեալ բառերը յոգնակի շինեցեք այսպէս. Թռչողներու պրակներ

Պրակ մը թռչող, տրցակ մը բանալի, կապոց մը մանած, խուրձ մը հասկ, ձեռք մը հագուստ, ծրար մը կտաւ, փունջ մը ծաղիկ, հատոր մը գիրք, գլուխ մը սոխ, լոհ մը սալոն, հոյլ մը աստղ, շարք մը ստույգ, ընթացք մը դաս, կարգ մը աշակերտ, գունդ մը զօրք, բեռ մը փայտ, պարկ մը ածուխ, շիշ մը ձուր, կոյտ մը հող, չեղ մը յարդ, դէպ մը ցախ, ափ մը չամիչ, պտղունց մը աղ, բուռ մը խոտ, տորմիլ մը նաւ:

Հրահ. ԺԷ. — Հետեւեալ բառերը դրեք կէտերուն տեղ ըստ պատշաճին:

Սեռիկ, Խնդիր. — Փողոցները, հունձքերը, մարգագետինը, ամպերը, երկիրը, լեռները, դաշտերը, կերակուրները, հողը:

1. Գետը կ'ոռոգէ... 2. Առուակը կ'արգասաւորէ... 3. Հովը կը ցրուէ... 4. Անձրեւը կը զովացնէ... 5. Սրբեւը կը տաքցնէ... 6. Կարկուտը կ'արշուկէ... 7. Զիւնը կը պատէ... 8. Կազը կը լուսաւորէ... 9. Կրակը կ'եփէ...

Հրահ. ԺԸ. — Հետեւեալ բառերով բարդ բառեր կազմեցե՛ք, այսպէս. հազիւ-զսնռուղ — հագուագիւս:

Առաջ-դրուած, վաղ (կանուխ) մեռած, բարձրէն-դիտող, միշտ-դաւար, նախ-ընծայուած, միշտ-բղիտող, շատ-խօսող, սակաւ-ուտող, ամուր-կռած, պինդ-կազմուած, յառաջ-դասուած, կարի-վիրաւորուած, սաստիկ-կոծուած, բարձր-դըրուած, կանխաւ-որոշուած, վաղ-ծանօթ, դիւրաւ-հաւանող, ստոյգ-պատմուած, ուժ-գին-պրկուած, յանկարծ-հասնող, շատ-չըջող, մեղմով-տատանող, յամր-քաղող, խստիւ-պահանջող:

Հրահ. ԺԹ. — Օրինակիւն համեմատ վեց հոլովով գործածեցե՛ք սա բառերը:

Պարիսպ, եկեղեցի, արեւ, վերմակ, քաղաքավարութիւն:

Օրինակ. Ծառը չորցաւ: Ծառին քար մի' նետեր: Ծառը կտրեցինք: Ծառեն խնձոր քաղեցինք: Ծառով զարդարեցինք մեր պարտէզը:

Հրահ. Ի. — Գտե՛ք սա բառերուն հակառիշը:

Ոչ, առջեւ, դուրս, առանձին, արագ, հեռու, քիչ, ուշ, դրսէն, վար, վարէն, առջեւէն, վաղը, երեկոյին, վերջապէս, ետք, բնաւ, ծանր, առաջ, սաստիկ, տխրագին, ուժ-գին, ցրտագին, յայտնի, սուտ, դիւրաւ, կամովին:

Հրահ. ԻԱ. — Ի՞նչ հոլով են շեղագիր բառերը:

Աս բանորները գիւղ տարէք: — Նամակը թղթատարով

յղեցի Պոլիս: — Երկու վայրկեանէն դարոց հասայ: — Շուտ մը դասարան մտէք: — Վարժապետը դարոցն է: — Ութ օրէն Փարիզ պիտի ըլլանք: — Տարին վեց անգամ կ'այցելեմ ագարակներս: — Մօրեղբայրս Եգիպտոս հաստատուած է: — Մետաքսեղէն կերպաները Լիոն կը շինուին: — Գլուխս ցաւ մը մտաւ: — Մեքքա դօտի չիկայ — Գրպանդ ո՞րչափ ստակ ունիս: — Թուղթը ծոցդ դիր: — Բեզ տեղ պիտի դրկեմ: — Ամէն բան տեղն է:

Ծան. ԻԱ. Հրահանգին մէջ պէտք է զանազանել աննախդիր տրական հոլովներն ու աննախդիր ներգոյականները:

Հրահ. ԻԲ. — Օրինակիւն համեմատ խօսքեր շինեցե՛ք:

Տէ՛ր ԲԱՅԻ. Եզ, ձի, խոզ, կատու, կէտ, փիղ, գայլ, խեցեգետին կամ խեչափառ, կրիայ, խղունջ, պիծակ, բաղէ, արծիւ, աւուծ, ոչխար, թութակ, ոգնի:

ԽՆԴԻՐ. Եղջիւր, փուշ, սմբակ, կտուց, ժանիք, կճղակ, թաթ, ձիրան, տտուն, մագիլ, պատիճ, ճանկ, հերձատամներ, խայթոց, խեցի, շոշափուկ, պատեան:

Օրինակ. Եզը եղջիւր ունի:

Հրահ. ԻԳ. — Հետեւեալ նոյնաձեւ բառերը մէկ մէկ խօսքի մէջ գործածեցե՛ք:

Այ (չաղկապ) ա՛յ (մակբայ) իր (գոյական) իր (ստաց. ած.) թե (չաղկապ) թե՛ (մակբայ) որ (յարար. դեր.) որ (չաղկապ):

Հրահ. ԻԴ. — Օրինակիւն պէս, չորս ձեւով գործածեցե՛ք սա բառերը:

Դաշտ, սեղանատուն, բանտ, երկինք, անտառ:

Օրինակ. 1. Դարոցը (ուղղական) նոր շինուեցաւ: 2. Եղբայրդ այցելեց դարոցը (հայցական): 3. Ուսմունքը դըպրոցը (ներգոյական) կը սովորինք: 4. Կանուխ դարոց (տրական) դացի:

Հրահ. ԻԵ. — Սա բայերուն արմատները գտե՛ք:

Գտնել, եռալ, ելնել, շինել, քաղել, տեսնել, փախլ,

անցնիլ, սահմանել, ցանել, խաղալ, գրել, տնկել, բուսնիլ, խաչել, շարել, ծագիլ արտօրալ, վազել հնձել, օծել, օրօրել, փորել, խոցել, դատարկել, փութալ, զբօսնուլ, արթննալ, մածնուլ, մակրդել խաղել ճառել:

Օրինակ. Գտնել — գիտ, եռալ — եռք:

Հրահ. ԻԶ. — Դեմ առ դեմ խոնարհեցի:

Փթթիլ — փրթիլ ճռնչել — հանգչիլ, մխել — մխալ, ընկերանալ — ընկերակցիլ:

Հրահ. ԻԷ. — Սա բառերը մակբայ են, անոնց բով դրեք բայեր:

Շատ, քիչ, կրկին, նորէն, դուրս, ներս, հոս, հոն, հիմա, վերջը, վաղը, այսօր, միշտ, երբեմն, դիչեր, ցերեկ, հերոս:

Հրահ. ԻԸ. — Գրեցիք սա բայերուն արմատական ժամանակները (կատարեալ, հրամայական եւ անցեալ դերբայ):

Բերել, ըսել, ընել, դնել, ուտել, զարնել, լինիլ, ըլլալ, նստիլ, տանիլ, գալ, տալ, լալ, դնալ, երթալ, իյնալ, առնել, թքնել, խառնել, խածնել, պագնել, դառնալ, ոռնալ:

Հրահ. ԻԹ. — Յոյնակիի վերածեցիք էջ 2 ի հասուածը (ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԵՐԸ):

Հրահ. Լ. — Նոյնը առաջին դեմքով գրեցիք այսպէս. ԻՄ ՊԱՐՏՔԵՐՍ. — Ես պէտք է սիրեմ, եւն.

Հրահ. ԼԱ. — Էջ 11. ի Հասուածը (ԴԱՍԱՐԱՆԻ ՄԷՁ) յոյնակիի վերածեցիք:

Հրահ. ԼԲ. — Էջ ԺԴ. ի հասուածը (ՔՈՒՔՐԻԿ ՎԵՐԳԻԻՆԵՆ) գրեցիք ուրիշ կերպով. ներկայացուցիք անոնց եւ անուշադիր աղջիկ մը, այսպէս. Վերգիեն մեծիակ աղջիկ մ'ե, դանդաղ եւ բարակ:

Հրահ. ԼԴ. — Էջ ԺԹ. ի հասուածը (ՀՈՎԻԻԸ) յոյնակիի

վերածեցիք, այսպէս, Իրենց ոչխարներուն բովիլը. . . . եւն:

Հրահ. ԼԴ. — Էջ ԼԴ. ի հասուածը (ՈՐԹՆ ՈՒ ԵՂԷԳԸ) յոյնակիի վերածեցիք, այսպէս, Երկու որթասունկ կը տրտնջային. եւն:

Հրահ. ԼԵ. — Գծեցիք Տասը սիւնակ եւ անոնց մէջ զատ գրեցիք էջ ԼԶ. ի հասուածին (ԹՈՒՈՒՅԻԿ) բառերը, որոշելով բառերուն տեսակը (գոյական, ածական, եւն):

Հրահ. ԼԶ. — Էջ ԽԱ. ի հասուածը (ՓՈՔՐԻԿ ԹՈՉՈՒՆՆԵՐ) եզակիի փոխեցիք:

Հրահ. ԼԷ. — Էջ ԽԴ. ի հասուածը (ԱԳԱՀԸ) յոյնակիի բռեցիք:

Հրահ. ԼԸ. — Էջ 49 կէտարութեան վրայ տրուած օրինակներուն պէս ուրիշ օրինակներ գտեցիք:

Հրահ. ԼԹ. — Սա դերբայները խոնարհեցիք եական բային հետ:

Քաղող, քալած, քալեր, քալելու: Հալող, հալած, հալեր, հալելու: Լուացող, լուացած, լուացեր, լուալու: Թողող, թողած, թողեր, թողելու:

Գիտ. Անցեալ դերբային եր վերջացող ձեւը՝ միայն Սահմ. ներկայ եւ անկատար կրնայ խոնարհուիլ: Ասոնք կը կազմեն բաղադրեալ ժամանակ:

Հրահ. Խ. — Վերոյիշեալ հրահանգի բայերը խոնարհեցիք մանկ ժխական ձեւով:

Հրահ. ԽԱ. — Սա երեք կարգ բառերով խօսքեր կազմեցիք օրինակին պէս:

Ա. Ստնտու, ոտտայնանկ, խաղախորդ, պայտար, որսորդ, ձկնորս, ջաղացալան, պարտիզալան, հիւսն, լզուտ:

Բ. Մաքրել, աղալ, գործել, բռնել, մշակել, դիւցնել, որսալ, լուսնել, տաշել, գղել:

Գ. Յորենը, ձիերը, ծաղիկները, փայտ, թռչունը, մորթը, ձուկը, կտուր, բամբակ, մանուկը:

Օրինակ. Սևնուն կը դիեցնէ տանուկը:

Հրահ. ԽԲ. — Գտե՛ք սա բառերուն նմանաձայնները, ա—
նոնց սահմանը տուե՛ք. յետոյ անոնցմով մէյմէկ խօսք կազմեցե՛ք:

Քայլ, սառ, բարք, ճար, վանի, դեւ, դի, դոյլ, դա—
դար, բուռ, դուք, լուռ, սեր, ձիւն, գիրկ, կնիք, հօտ,
հարկ, կառք, ճար, ցախ, պապակ, թանաք, բակ, յամր,
ուխտ, թաս, քեռի, յամառ, հառաչ, ճանկ, հոյն, դուր,
ախտ, ծագ, որթ, երէկ, մարտ, յարդ, դունտ, հերու, դանկ,
փերթ, մէգ:

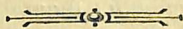
Հրահ. ԽԳ. — Գտե՛ք անցեալ դերբայները:

Տեսնել, մտնել, իջնել, գտնել, հասնիլ, հազնիլ, մեռ—
նիլ, անցնիլ, բուսնիլ, գողնալ, գիտնալ, կենալ, ունենալ,
հասկնալ, հասկցնել, բարկանալ, բարկացնել, փախչիլ, թռ—
չիլ, դպչիլ, փլչիլ, կպչիլ, կառչիլ, մեղանչել, գոչել, հաչել,
մոռնալ, դառնալ, համբառնալ, երդնուլ, առնուլ, հասցնել,
փախցնել, լացնել, պազցնել, խածնել, թքնել, պազնել, առ—
նել, ըսել, բերել, ընել, դնել, տանիլ, լալ, տալ, ուտել,
երթալ, գալ, ըլլալ:

Ծան. Ի՞նչ կը դիտէք արմատին ծայրը և ունեցող բայերուն վրայ:

Հրահ. ԽԴ. — Նոյն հրահանգին մէջէն զատեցե՛ք. կրաւո—
րական ունեցող բայերը եւ գրեցե՛ք ներգործական ու կրաւորա—
կան դեմ առ. դեմ:

Հրահ. ԽԵ. — Նոյն հրահանգին բայերուն տեսակը որո—
շեցե՛ք:

Վ. Ե. Բ. Զ.

2571

2013

«Ազգային գրադարան»

NL0291475

ՀԲԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ԲՈՐՈՍ ԳՆԹՈՒՆՆԵՐ

Ա. ՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՆԿԱՆՑ — Երրորդ տպագրութիւն 5 1/2
Բ. — — — — — Երրորդ " 5

 Այս երկու գրքեր տաճարաբան գաւառաց
յառուի են եւ պետական վարժարանաց մէջ
ալ ընդունուած են:

Գ. ՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՆԿԱՆՑ — Երկրորդ տպագրութիւն 6
ՏԱՐԱԿԱՆ ՔԵՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ — Երրորդ " 2
ՓՆՁԱԿ ՊԱՏԿԵՂԱԶՈՐ — Երկրորդ " 4 1/4
ՇՆՏԵԼԱՐԱՆԶԻՆ ԼԵՈՒԹ — Երկրորդ " 4
ՓՈՒՆՔ ՀԱՅԱՔԱՆՈՐ — Երկրորդ " 4
ԵՐԿՐՈՐԴ ՓՈՒՆՔ — Հարաւոր գրքերու մէջ 6

Յին եւ բարձրագոյն դասարանաց:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԸՆԹԱՅ ԶԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎՃՏԵԼԱՐ
ԲԱՆԱԼԻ ԶԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ (ՎԱՍԱՏՈՒԱՆ ՀԱՐՈՐ)
ՄԱՏՈՒԹՅՈՒՆ ԴԱՆՆՆԱՅ ԵՒ ԶԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ՍԵՐԱՊԻՔ ՀԱՄԱՐԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԶԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
զորմանկէ: Տրամադրութիւն 6

ԳՆԹՈՒՆՆԵՐ ԳՐՈՒՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Կեդրոնն է դպրոցական պատճառից

Պարզն թէ Գաւառներէն դպրոցական պատճառից
պարզները կրնան լինել, հաւաքութիւններով թէ
պարզաբանները կը գրեն: պատճառով տարբար
է Կարապետեան համալսարան, Կեդր. համալսարան, Խոյ-
հարդէն վիճակի պատճառները:

Փորձը յայտնաւորուած է թէ Գաւառեան Գործա-
լուծիները կարող են հետաւումն է պատճառից բարձր
թիւ: ուսուցչական Գաւառն եւ թէ Գաւառացիաց:

Փորձակաւորները կը ստանան համալսարանէ 2-
3-րդականները երկուց հրատարակութիւնը:

Յաւանականութիւնը հաւանաբար յիշենք:

ԱՐԴԱՆ ԳՆԹՈՒՆՆԵՐ

Գաւառեան Խան, Պահակ գաւառ, Կ. Պոլիս